

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

**BALIKESİR-SINDIRGI, ÇOTURTEPE KÖYÜ'NDE KIRSAL
YERLEŞİM DOKUSUNUN İNCELENMESİ VE KORUMA ÖNERİSİ**

SEVDE NUR KOÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Jüri Üyeleri : Doç. Dr. Betül BAKIR (Tez Danışmanı)
Doç. Dr. Yeliz Tülübaş GÖKUÇ
Prof. Dr. Bedriye ASIMGİL

BALIKESİR, MAYIS - 2024

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak tarafımda hazırlanan “Balıkesir-Sındırgı, Çoturtepe Köyü’nde Kırsal Yerleşim Dokusunun İncelenmesi Ve Koruma Önerisi” başlıklı tezde;

- Tüm bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Kullanılan veriler ve sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Tüm bilgi ve sonuçları bilimsel araştırma ve etik ilkelere uygun şekilde sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,

beyan eder, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ederim.

Sevde Nur KOÇ

ÖZET

**BALIKESİR-SINDIRGI, ÇOTURTEPE KÖYÜ'NDE KIRSAL YERLEŞİM
DOKUSUNUN İNCELENMESİ VE KORUMA ÖNERİSİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
SEVDE NUR KOÇ
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
(TEZ DANIŞMANI: DOÇ. DR. BETÜL BAKIR)**

BALIKESİR, MAYIS - 2024

Kırsal alanların zamanla oluşan doğal ve kültürel katmanları toplumun izlerini verir. Bu alanlar bir toplumun yaşayış biçimi, kültürünü, değerlerini yansıtan en önemli birimlerdir. Kırsal alanların mimarisi de yöreye özgü malzeme ve alan sakinlerinin mekân algısıyla kendine özgü bir kimlik oluşturur. Bu kimliği gelecek nesillere tanıtmak ve aktarmak amacıyla kırsal alan mimarisi ve kırsal mimarlık mirası konuları üzerine 1800'lerin sonlarından bu yana birçok çalışma yapılmıştır. Bu tezde ise yöresine özgü yapı malzemesiyle inşa edilen ve günümüzde de önemli ölçüde korunmuş olan Çoturtepe Köyü incelenmiştir. Balıkesir ilinin güneyinde bulunan köy Sındırgı ilçesinde yer alır. Eski Balıkesir – İzmir kara yolu üzerinde, Balıkesir'e 63 km. uzaklıkta yer alan ilçe, alüvyon ova olan Sındırgı Ovası üzerinde kurulmuştur.

Sındırgı ve çevresinde yerleşim izleri MÖ 7. Yüzyıla kadar uzanmaktadır. Antik Dönem' de Mysia olarak adlandırılan bölgeye M.Ö. 129'da Roma İmparatorluğu hâkim olmuştur. 1300'lü yıllarda ise bölge Türk hâkimiyetine girmiştir. 1323 yılında Osmanlı hâkimiyeti başlayan bölgeye Osmanlı tarafından Toroslar ve diğer bölgelerden Avşarlar, Çavdarlar, Çepniler, Türkmenler ve Yağcıbedir adlarını taşıyan yörük toplulukları getirilmiştir. 1800'lerin başlarında kurulan Çoturtepe köyü de yörük köyüdür. Köy yerleşiminde bulunan ve Roma İmparatorluğu döneminde zindan olarak kullanıldığı tahmin edilen Zindan Kayalıkları'nın tarihinin üç bin yıl öncesine uzandığı düşünülmektedir. Bu nedenle Çoturtepe köyünde geçmişte de yerleşim olabileceği tahmin edilmektedir.

Tez çalışması kapsamında Çoturtepe'nin kırsal yerleşim dokusu, doğal çevre ve yapılı çevre değerleri üzerinden incelenmiş ve bölgenin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için öneriler geliştirilmiştir. Çalışma sonuç bölümüyle birlikte beş bölümden oluşmaktadır.

ANAHTAR KELİMELELER: Geleneksel mimari, kırsal mimarlık mirası, kültürel ve kırsal peyzaj, koruma yaklaşımları

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE RURAL SETTLEMENT TEXTURE AND CONSERVATION PROPOSAL IN ÇOTURTEPE VILLAGE IN SINDIRGI,

BALIKESİR

MSC THESIS

SEVDE NUR KOÇ

BALIKESİR UNIVERSITY INSTITUTE OF SCIENCE

ARCHITECTURE

(SUPERVISOR: ASSOC. PROF. DR. BETÜL BAKIR)

BALIKESİR, MAY - 2024

The natural and cultural layers of rural areas formed over time give traces of society. These areas are the most important units that reflect a society's lifestyle, culture and values. The architecture of rural areas also creates a unique identity with local materials and the residents' perception of space. In order to introduce and transfer this identity to future generations, many studies have been carried out on rural architecture and rural architectural heritage since the late 1800s. In this thesis, Çoturtepe Village, which was built with building materials specific to its region and is still significantly preserved today, was examined. The village is located in Sındırgı district, in the south of Balıkesir. On the old Balıkesir - İzmir highway, 63 km from Balıkesir. The district is located on the Sındırgı Plain, which is an alluvial plain.

Traces of settlement in Sındırgı and its surroundings date back to the 7th century BC. B.C. to the region called Mysia in the Ancient Period. In 129, the Roman Empire came to power. In the 1300s, the region came under Turkish rule. Yoruk communities named Avşarlar, Çavdarlar, Çepniler, Türkmenler and Yağcıbedir were brought by the Ottomans from the Toros Mountains and other regions to the region, where Ottoman rule began in 1323. Çoturtepe village, founded in the early 1800s, is also a nomadic village. It is thought that the history of Zindan Rocks, located in the village settlement and used as a dungeon during the Roman Empire, dates back three thousand years. For this reason, it is estimated that Çoturtepe village may have been inhabited in the past.

Within the scope of the thesis study, the rural settlement pattern of Çoturtepe was examined in terms of natural environment and built environment values, and suggestions were developed to ensure the protection and sustainability of the region. The study consists of five chapters including the conclusion section.

KEYWORDS: Vernacular architecture, rural architectural heritage, cultural and rural landscape, preservation approaches

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
ŞEKİL LİSTESİ	v
TABLO LİSTESİ	viii
KISALTMALAR	ix
YEREL TERİMLER LİSTESİ	x
ÖNSÖZ	xi
1. GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	2
1.2 Çalışmanın Yöntemi	3
1.2.1 Kaynak Taraması	3
1.2.2 Alan Araştırması	4
1.2.3 Sözlü Bilgi Çalışması.....	4
2. KIRSAL MİMARLIK MİRASININ KORUNMASINA YÖNELİK YAKLAŞIMLAR	5
2.1 Kırsal Mimari	5
2.2 Kırsal Mimarlık Mirası ve Koruma Yaklaşımları	5
2.2.1 Dünyada Koruma Yaklaşımları ve Yasal Düzenlemeler	7
2.2.2 Türkiye'de Koruma Yaklaşımları ve Yasal Düzenlemeler	11
2.2.2.1 Türkiye'de Kırsal Mimarlık Mirasının Korunmasında Güncel Sorunlar	16
2.3 Kırsal Mimarlıkta Sürdürülebilirlik Kavramı	17
2.4 Koruma Altına Alınan Kırsal Yerleşme Örnekleri	18
2.4.1 Dünyadan ve Türkiye' den Örnekler	19
3. SINDIRGI'YA AİT VERİLER	24
3.1 Doğal Çevre Verileri.....	24
3.1.1 Konum ve Coğrafi Özellikler	24
3.1.2 Jeolojik Yapı ve Deprem Durumu	25
3.1.3 Topoğrafya ve Hidroğrafya	26
3.1.4 İklim ve Bitki Örtüsü.....	29
3.1.5 Ulaşım.....	31
3.2 Tarihsel Veriler	32
3.2.1 Roma ve Bizans Dönemi	32
3.2.2 Karesi Beyliği ve Osmanlı Dönemi.....	32
3.2.3 Cumhuriyet Dönemi	34
3.3 Sosyal ve Ekonomik Veriler	35
3.3.1 Demografik Yapı	35
3.3.2 Sosyo-Ekonomik Yapı.....	38
3.4 İlçedeki Doğal ve Kültürel Miras	41
4. ÇOTURTEPE KÖYÜ KIRSAL YERLEŞİM ÖZELLİKLERİ	48
4.1 Genel Özellikler	48
4.1.1 Konum ve Coğrafi Özellikler	48

4.1.2 Kuruluş ve Tarihsel Gelişim	49
4.1.3 Demografik ve Sosyo-Ekonomik Yapı	50
4.2 Yerleşim Dokusu Özellikleri	52
4.2.1 Sokaklar ve Yol Dokusu	52
4.2.2 Alandaki Yapılar	52
4.2.3 Dış Mekan Öğeleri	54
4.2.3.1 Fırınlr	54
4.2.3.2 Ambarlar	56
4.2.3.3 Ahırlar	60
4.3 Konutların Mimari Özellikleri	62
4.3.1 Plan Özellikleri	62
4.3.2 Cephe Özellikleri	74
4.3.3 Yapı Elemanları	75
4.3.3.1 Kapılar	75
4.3.3.2 Pencereleer	77
4.3.3.3 Çıkmalar	81
4.3.4 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri	82
4.4 Yerleşim Alanının Fiziksel Analizleri	87
4.4.1 Kadastral Bilgiler	87
4.4.2 Ulaşım	87
4.4.3 Dolu Boş	88
4.4.4 Kat Adedi	89
4.4.5 İşlev	89
4.4.6 Yapım Tekniği ve Malzeme	90
4.4.7 Korunmuşluk Durumu	91
4.4.8 Bozulmalar	94
5. ÖNERİLER VE SONUÇ	97
5.1 Öneriler	97
5.1.1 Koruma Önerileri	97
5.1.2 Yeni Yapılaşma Önerileri	98
5.1.3 Alanın Potansiyellerine Yönelik Öneriler	99
5.2 Sonuç	100
6. KAYNAKLAR	101
EKLER	106
EK A: Kırsal Yapı Envanteri Formu	107
EK B: Sosyal Anket Formu	108
EK C: Zindan Kayalıkları' nın I. Derece Arkeolojik Sit Alanı Tescil Kararı	109
EK D: Çoturtepe Mahallesi Camii Tescil Kararı	111
EK E: Envanter Listesi	112
EK F: Kapı Tipoloji	114
EK G: Pencere Tipoloji	115
EK H: Kadastral Bilgiler Analizi	116
EK I: Ulaşım Analizi	117
EK J: Dolu Boş Alan Analizi	118
EK K: Kat Adedi Analizi	119
EK L: İşlev Analizi	120
EK M: Yapım Tekniği ve Malzeme Analizi	121
EK N: Korunmuşluk Durumu Analizi	122

EK O: Bozulmalar Analizi	123
ÖZGEÇMİŞ	124

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1: Skansen Açık Hava Müzesi (Skansen, 2024).....	19
Şekil 2.2: Zaanse Schans Evleri. (Kişisel Arşiv, 2018).....	20
Şekil 2.3: Zaanse Schans Değirmenleri. (Kişisel Arşiv, 2018).....	21
Şekil 2.4: Zaanse Schans'ta satılan ürünler. (Kişisel Arşiv, 2018).....	21
Şekil 2.5: Cumalıkızık'ta Korunmuş Sokak Dokusu. (Türkiye Kültür Portalı)	22
Şekil 2.6: Cumalıkızık'ta Geleneksel Bir Ev. (Görsel sahibi: Murat Öcal).....	23
Şekil 3.1: Sındırgı'nın Coğrafi Konumu.....	24
Şekil 3.2: Sındırgı İlçe Sınırları (Arslan, 2013).....	25
Şekil 3.3: Sındırgı ve Yakın Çevresinin Genel Jeoloji Haritası (Sarıkaya, 2020).....	26
Şekil 3.4: Sındırgı Fiziki Haritası (Arslan, 2013).....	27
Şekil 3.5: Sındırgı Çaygören Baraj Gölü (Kişisel Arşiv, 2024)	28
Şekil 3.6: Sındırgı'ya Ulaşım Haritası (Google Haritalar, 2024).....	31
Şekil 3.7: Sındırgı'nın 1927-1990 Yıllarındaki Toplam Nüfusu (Sarıkaya, 2020)	36
Şekil 3.8: Sındırgı'nın 2007-2019 Yıllarındaki Kır-Kent Nüfus Değişimi. (Sarıkaya, 2020)	37
Şekil 3.9: Sındırgı'nın 2008-2023 Yılları Arasındaki Nüfus Artış Hızı. (TÜİK)	37
Şekil 3.10: Ulus Dağı Zirvesi. (Sındırgı Belediyesi, 2023).....	42
Şekil 3.11: Cüneyt Köprüsü. (Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024)	42
Şekil 3.12: İda Madra Geoparkı Hisaralan Traverten Bacaları. (Kişisel Arşiv, 2023).....	43
Şekil 3.13: Çaygören Barajı. (Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024)	43
Şekil 3.14: Hisaralan Termal. (Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).....	44
Şekil 3.15: Emendere Kaplıcası. (Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024)	44
Şekil 3.16: İlçe merkezinde Sivil Mimarlık Örnekleri. (Kişisel Arşiv, 2023).....	45
Şekil 3.17: Restorasyon öncesi ve sonrası Askeri Kışla. (Sındırgı Belediyesi Arşivi, 2023)	46
Şekil 3.18: Zindan Kayalıkları. (Çoturtepe Muhtarlığı, 2023)	46
Şekil 3.19: Yağcıbedir Halıları ve Dokuma Tezgahı. (Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024)	47
Şekil 4.1: Çoturtepe Konumu. (Google Maps, 2024).....	48
Şekil 4.2: Çoturtepe hava fotoğrafı. (Sındırgı Muhtarlığı, 2023).....	49
Şekil 4.3: Çoturtepe'nin 1965-2023 Yıllarındaki Toplam Nüfusu	50
Şekil 4.4: Tarım ve hayvancılıkta kullanılan dirgen ve böndürük. (Kişisel Arşiv, 2023) ...	51
Şekil 4.5: Halı dokumada kullanılan çuvalık. (Kişisel Arşiv, 2023)	51
Şekil 4.6: Köyün mekânsal gelişim yönü. (Çoturtepe Muhtarlığı, 2023).....	52
Şekil 4.7: Çoturtepe Camii. (Kişisel Arşiv, 2023).....	53
Şekil 4.8: Çoturtepe Köyü İlkokulu. (Kişisel Arşiv, 2023)	53
Şekil 4.9: Köy meydanındaki dibek taşları. (Kişisel Arşiv, 2023)	54
Şekil 4.10: 118 Ada 17 parselde kayıtlı firm. (Kişisel Arşiv, 2023)	55
Şekil 4.11: Ahşap iskeletli, kiremit kaplamalı fırın çatısı. (Kişisel Arşiv, 2023).....	55
Şekil 4.12: Solda ayrık, sağda bitişik nizam ambar örneği (Kişisel Arşiv, 2023).....	56
Şekil 4.13: Vaziyet planında ayrık ve bitişik nizam ambar örneği (Kişisel Arşiv, 2023) ..	57
Şekil 4.14: İncelenen ortak kullanımlı ayrık nizam ambar örneği (Kişisel Arşiv, 2024) ...	58
Şekil 4.15: İncelenen ambarın plan ve kesiti.	59
Şekil 4.16: Ahır/Dam örneği. (Kişisel Arşiv, 2023).....	60

Şekil 4.17: 140 Ada 1 Parselde kayıtlı konutun zemin katındaki dam giriş kapısı. (Kişisel Arşiv, 2024)	61
Şekil 4.18: 128 Ada 3 Parselde kayıtlı konutun zemin katındaki nişler. (Kişisel Arşiv, 2024)	61
Şekil 4.19: 118 ada 9 parselde kayıtlı konuta sokaktan giriş. (Kişisel Arşiv, 2023)	62
Şekil 4.20: 118 ada 2 parselde kayıtlı konuta bahçe kapısından giriş. (Kişisel Arşiv, 2023).	62
Şekil 4.21: 118 ada 18 parselde kayıtlı Ali Uydaş Evi, giriş düzeni. (Kişisel Arşiv, 2023)	64
Şekil 4.22: 118 ada 18 parselde kayıtlı Ali Uydaş Evi, zemin kat plan şeması. (Kişisel Arşiv, 2023)	65
Şekil 4.23: 118 ada 18 parselde kayıtlı Ali Uydaş Evi, zemin kat. (Kişisel Arşiv, 2023)	65
Şekil 4.24: 118 ada 18 parselde kayıtlı Ali Uydaş Evi, ambar yapısı. (Kişisel Arşiv, 2023)	66
Şekil 4.25: 118 ada 18 parselde kayıtlı Ali Uydaş Evi, bodrum kat. (Kişisel Arşiv, 2023)	66
Şekil 4.26: 115 ada 22 parselde kayıtlı Eyüp Çelik Evi, açık giriş mekânının sonradan ek hacim eklenip kapatılması örneği. (Kişisel Arşiv, 2023)	67
Şekil 4.27: 115 ada 22 parselde kayıtlı Eyüp Çelik Evi zemin kat plan şeması. (Kişisel Arşiv, 2023)	67
Şekil 4.28: 123 ada 1 parselde kayıtlı Osman Akbaş Evi, konut içine sonradan dâhil edilen banyo. (Kişisel Arşiv, 2023).....	68
Şekil 4.29: 120 Ada 2 parselde kayıtlı Mürsel Demirel Evi. (Kişisel Arşiv, 2023)	68
Şekil 4.30: 120 Ada 2 parselde kayıtlı Mürsel Demirel Evi, zemin kat plan şeması. (Kişisel Arşiv, 2023)	69
Şekil 4.31: 120 Ada 2 parselde kayıtlı Mürsel Demirel Evi, 1. kat plan şeması. (Kişisel Arşiv, 2023).	69
Şekil 4.32: Çift kanatlı ahşap dam kapısı mutfak alanına açılır. (Kişisel Arşiv, 2023).....	70
Şekil 4.33: Solda niş örnekleri sağda demirci körüğü. (Kişisel Arşiv, 2023).....	70
Şekil 4.34: Alt katta oda düzenlemesi. (Kişisel Arşiv, 2023).....	70
Şekil 4.35: Mürsel Demirel Evi, üst katı. (Kişisel Arşiv, 2023).....	71
Şekil 4.36: Mürsel Demirel Evi, oda kurgusu, üstte çanaklık altta ocak. (Kişisel Arşiv, 2023)	72
Şekil 4.37: Mürsel Demirel Evi, Yüklük. (Kişisel Arşiv, 2023)	72
Şekil 4.38: Mürsel Demirel Evi, yüklükten banyoya geçiş. (Kişisel Arşiv, 2023).....	73
Şekil 4.39: 128 ada 3 parselde kayıtlı konut dışında çözülmüş tuvalet. (Kişisel Arşiv, 2023)	73
Şekil 4.40: 117 ada 3 parselde kayıtlı Mehmet Ay Evi. (Kişisel Arşiv, 2023).....	74
Şekil 4.41: 117 ada 3 parselde kayıtlı Mehmet Ay Evi, özgünlüğü korunmuş tek kanatlı ahşap giriş kapısı örneği. (Kişisel Arşiv, 2024))	75
Şekil 4.42: 117 ada 9 parselde kayıtlı Mevlüt Korkut Evi, giriş kapısı değiştirilen konutun ahşap çift kanatlı dam kapısının özgünlüğü korunmuş. (Kişisel Arşiv, 2024)	76
Şekil 4.43: 118 ada 18 parselde kayıtlı Ali Uydaş Evi, tek kanatlı kiler kapıları. (Kişisel Arşiv, 2023)	76
Şekil 4.44: 120 Ada 2 parselde kayıtlı Mürsel Demirel Evi, bahçe kapısı. (Kişisel Arşiv, 2023)	77
Şekil 4.45: Sındırgı merkezi Camicedit Mahallesi'nde bulunan tepe pencere konut örneği. (Kişisel Arşiv, 2022)	78

Şekil 4.46: 117 ada 3 parselde kayıtlı Mehmet Ay Evi, tepe pencereli doğrama örneği. (Kişisel Arşiv, 2024)	78
Şekil 4.47: Kapatılan pencere örnekleri. (Kişisel Arşiv, 2024)	79
Şekil 4.48: Özgün ahşap doğramanın pvc doğrama ile değiştirildiği konut örneği. (Kişisel Arşiv, 2024)	79
Şekil 4.49: Ahşap kapak örneği. (Kişisel Arşiv, 2024)	80
Şekil 4.50: Odunluk. (Kişisel Arşiv, 2024)	80
Şekil 4.51: Ahşap çıkma örnekleri. (Kişisel Arşiv, 2024)	81
Şekil 4.52: 116 Ada 3-4 parselde kayıtlı Mehmet İnkaya Evi. (Kişisel Arşiv, 2024)	82
Şekil 4.53: 115 Ada 22 parselde kayıtlı Eyüp Çelik Evi. (Kişisel Arşiv, 2023).....	82
Şekil 4.54: 124 ada 3 parselde kayıtlı İbrahim Gülsüm Evi, dam zemini. (Kişisel Arşiv, 2024)	83
Şekil 4.55: İbrahim Gülsüm Evi, yatay hatıda ahşap malzeme kullanımı. (Kişisel Arşiv, 2024)	83
Şekil 4.56: 133 ada 2-3 parselde kayıtlı Mehmet Deniz Evi, özgünlüğünü koruyan toprak çatı. (Kişisel Arşiv, 2023)	84
Şekil 4.57: Tuvaletin sonradan iç mekâna dâhil edilmesi örneği. (Kişisel Arşiv, 2024) ...	85
Şekil 4.58: Sonradan eklenen giriş mekânı örneği. (Kişisel Arşiv, 2024).....	85
Şekil 4.59: Betonarme strüktür üzerinde sonradan eklenen hacim örnekleri. (Kişisel Arşiv, 2024)	86
Şekil 4.60: Konuta bitişik yapılan ambar yapısı. (Kişisel Arşiv, 2024)	88
Şekil 4.61: Konutların araziye yerleşimi. (Kabakoğlu, 2018)	88
Şekil 4.62: Konutların araziye yerleşimi. (Kişisel Arşiv, 2024).....	89
Şekil 4.63: İşlev Analizi.....	89
Şekil 4.64: 133 ada 2-3 parselde kayıtlı Mehmet Deniz Evi. (Kişisel Arşiv, 2023).....	90
Şekil 4.65: 1. Derece korunmuş yapı örneği. (Kişisel Arşiv, 2023)	91
Şekil 4.68: 2. Derece korunmuş yapı örneği. (Kişisel Arşiv, 2023)	92
Şekil 4.67: 3. Derece korunmuş yapı örneği. (Kişisel Arşiv, 2023)	92
Şekil 4.68: 4. Derece korunmuş yapı örneği. (Kişisel Arşiv, 2023)	93
Şekil 4.69: 5. Derece korunmuş yapı örneği. (Kişisel Arşiv, 2023)	93
Şekil 4.70: Bozulmalar analizi.....	94
Şekil 4.71: Sağlam yapı örneği. (Kişisel Arşiv, 2023)	95
Şekil 4.72: Yapı eleman düzeyinde bozulma örneği. (Kişisel Arşiv, 2023).....	95
Şekil 4.73: Malzeme düzeyinde bozulma örneği. (Kişisel Arşiv, 2023)	96
Şekil 4.74: Taşıyıcı sistem düzeyinde bozulma örneği. (Kişisel Arşiv, 2023).....	96

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1: Sındırgı İklim Verileri (1997-2016).....	29
Tablo 3.2: Sındırgı'ya ait toplam karlı, sisli ve dolulu geçen gün sayısı (1986-2003)	29
Tablo 3.3: Sındırgı'ya ait yıllık ortalama bağıl nem ve bulutluluk değerleri (1986-2003).	30

KISALTMALAR

CoE	: Avrupa Konseyi
ÇEKÜL	: Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı
GEEAYK	: Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
ICOMOS	: <i>International Council on Monuments and Sites</i> [Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi]
IFLA	: <i>The International Federation of Landscape Architects</i> [Uluslararası Peyzaj Mimarları Federasyonu]
KVTKK	: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu
MÖ	: Milattan Önce
MS	: Milattan Sonra
UNESCO	: <i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i> [Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu]
TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TÜBA	: Türkiye Bilimler Akademisi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜKSEK	: Türkiye Kültür Sektörü
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

YEREL TERİMLER LİSTESİ

Böndürük	: Tarla sürerken öküzlerin boyunlarına takılan boyunluk
Beri	: Yolun karşı tarafı
Çanaklık	: Odayı çevreleyen raf
Çul	: Çadır
Çuvalık	: Yün Tarağı
Dam	: Ahır
Dibek Taşı	: Köy meydanında bulunan, ortak kullanılan içi oyulmuş, büyükçe bir taş
Dirgen	: Saban Yabası
Evnönü	: Giriş Mekânı (Sofa)
Mekik	: Yağcıbedir halısı dokumada kullanılır.
Öte	: Köyde berinin zıt anlamı olarak yolun karşı tarafını anlatır.
Serender	: Ambar yapıları

ÖNSÖZ

Tez çalışmam süresince her zaman beni destekleyen ve yönlendiren tez danışmanım değerli hocam Doç. Dr. Betül Bakır'a,

Eğitim hayatımın her aşamasında beni destekleyen ve yılmadan bu günlere gelmemi sağlayan en büyük destekçim canım annem Hatice Koç'a, bana hiçbir zaman desteğini esirgemeyen, tez çalışmamın saha ayağında bana yoldaşlık eden canım babam Nazım Koç'a ve canım kardeşim Ertuğrul Koç'a,

Tez çalışmam boyunca benden yardımlarını esirgemeyen Çoturtepe Mahallesi Muhtarı Sezen Çelik ve eşi Hatice Çelik'e, Kadir Koç'a ve tüm Çoturtepe halkına sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Balıkesir, 2024

Sevde Nur KOÇ

1. GİRİŞ

Yöresine özgü yapı malzemesiyle inşa edilen ve günümüzde de önemli ölçüde korunmuş olan Çoturtepe Köyü, Balıkesir'in güneyinde bulunan Sındırgı ilçesinde yer alır. Eski Balıkesir – İzmir kara yolu üzerinde, Balıkesir'e 63 km. uzaklıkta yer alan ilçe, alüvyon ova olan Sındırgı Ovası üzerinde kurulmuştur. Sındırgı ve çevresinde yerleşim izleri MÖ 7. Yüzyıla kadar uzanmaktadır. Antik Dönem' de Mysia olarak adlandırılan bölgeye M.Ö. 129'da Roma İmparatorluğu hâkim olmuştur. 1300'lü yıllarda ise bölge Türk hâkimiyetine girmiştir. 1323 yılında Osmanlı hâkimiyeti başlayan bölgeye Osmanlı tarafından Toroslar ve diğer bölgelerden Avşarlar, Çavdarlar, Çepniler, Türkmenler ve Yağcıbedir adlarını taşıyan yörük toplulukları getirilmiştir. 1800'lerin başlarında kurulan Çoturtepe köyü de yörük köyüdür. Köy yerleşiminde bulunan ve Roma İmparatorluğu döneminde zindan olarak kullanıldığı tahmin edilen Zindan Kayalıkları'nın tarihinin üç bin yıl öncesine uzandığı düşünülmektedir. Bu nedenle Çoturtepe köyünde geçmişte de yerleşim olabileceği tahmin edilmektedir.

Yerleşim alanı yakınlarında bulunan kayalıklardan elden edilen taşlar yapı malzemesi olarak kullanılmıştır. Bu taşlarla inşa edilmiş olan yapılar özgün bir doku oluşturmuştur. Çevresindeki köylerden daha yüksekte bulunan köy çevresindeki diğer köylere göre daha az değişime uğramıştır. Ancak günümüzde değişikliğe uğramış ve uğramaya devam eden yapılar mimari karakterini kaybetme riskiyle karşı karşıyadır. Ayrıca zaman içerisinde yöreye özgü yapı malzemesini işleyen yapı ustaları neredeyse kalmamıştır.

Tez çalışması kapsamında Çoturtepe' nin kırsal yerleşim dokusu, doğal çevre ve yapı çevre değerleri üzerinden incelenmiş ve bölgenin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için öneriler geliştirilmiştir. Çalışma sonuç bölümüyle birlikte altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm; çalışmanın amacı ve yönteminin açıklandığı giriş bölümüdür. İkinci bölüm, kırsal mimarlık mirası ve kırsal korumaya yönelik yapılan çalışmalara ait bilgilerin verildiği literatür kısmıdır. Bu bölümde kırsal korumada sürdürülebilir yaklaşımlar ve bir koruma yöntemi olarak açık hava müzeleri üzerinde de durulmuş olup dünyadan ve ülkemizden örnekler verilmiştir. Üçüncü bölüm ise yerleşimin içinde bulunduğu Sındırgı ilçesinin doğal, tarihsel ve sosyo-ekonomik veriler üzerinden irdelendiği kısımdır. Bu bölümde, ilçede bulunan doğal ve kültürel miras alanlarında da bahsedilmiştir. Dördüncü bölüm tezin çalışma alanının irdelendiği bölümdür. Çalışma alanı, yerleşim dokusu ve yapıların mimari özellikleri üzerinden incelenmiş

ve alana yönelik analiz paftaları oluşturulmuştur. Beşinci bölümde ise alandaki koruma sorunları değerlendirilmiş ve alana yönelik sürdürülebilir koruma önerileri geliştirilmiştir.

Kırsal mirasın yerel mimari, peyzaj, sosyo-ekonomik faktörler, gelenekler gibi sahip olduğu pek çok bileşen nedeniyle tüm faktörleriyle korunması ve bunun için miras alanlarının multi-disipliner bir çalışma ile ele alınması gereklidir. Bu çalışma sonucunda Çoturtepe köyünü korunmaya yönelik alınan kararların teori ve uygulamada köye katkı sağlaması ve çalışmanın benzer yerleşim alanlarına örnek olması amaçlanmıştır.

1.1 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Kırsal alanlar organizma gibi kendi dinamiğinde gelişen ve değişen alanlardır. Bu alanlar zaman içinde kendine ait bir kimlik kazanır ve bu kimlik onun mirasıdır. Kırsal miras, alanın yalnızca yapılı öğelerini değil o alanda yaşayan ve yaşayanların iz bıraktığı somut ve somut olmayan tüm öğeleri içerir.

Ancak geçim kaynaklarının değişmesi, kent merkezlerine olan göçler vb. durumlar kırsal alanlardaki yaşam tarzını etkilemiş ve değiştirmiştir. Değişen yaşam tarzı yaşanılan fiziksel çevreyi de değiştirmektedir. Kırsal alan sakinleri, değişen ve artan talepler nedeniyle yaşadıkları çevreye müdahalelerde bulunmaktadır. Yapılan müdahaleler ise kırsal mirasa yönelik tehdit oluşturmaktadır.

Bu tezde; kırsal mirasın değerlerini anlamak ve bu değerleri etkileyen ve tehdit eden sorunları belirlemek sonrasında bu sorunların çözümü ve alanların korunmasına yönelik öneriler geliştirilmek amaçlanmıştır.

Tez kapsamında kırsal mirasın korunmasına yönelik örnek bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmayla kırsal mirasa ilişkin daha sonraki çalışmalara destek sağlanmak ve kırsal alanların korunmasına yönelik stratejiler geliştirmek amacıyla Balıkesir'in Sındırgı ilçesine bağlı Çoturtepe Köyü çalışma alanı olarak seçilmiştir. Adını eteklerinde bulunduğu Çotur adlı kayadan alan köy dağlık bir topoğrafya üzerinde yer almaktadır ve kendine özgü birçok özelliğe sahiptir. Köye ulaşımın sınırlı olması nedeniyle birçok özelliği korunmuş ancak değişen yaşam tarzı, alışkanlıklar ve sosyo-ekonomik koşullar nedeniyle köyün doğal ve yapılı çevresi niteliklerini kaybetmekte, geleneksel dokuya aykırı yapılarla yeniden şekillenmektedir. Köy sahip olduğu taş evler ile ilçe turizmine katkı sağlamak amacıyla *İda Madra Jeoparkı kültür*

rotasına dâhil edilmiştir. Ancak köy yasal olarak korunmamış ve köydeki hiçbir yapı tescil edilmemiştir. Binaların çoğu yerel kimliği temsil ediyor ve korunması gerekiyor olsa da; Türkiye'nin birçok kırsalında olduğu gibi bu köyle ilgili de herhangi bir koruma çalışması bulunmamaktadır.

Sonuç olarak bu tez kapsamında, seçilen örnek alan belirlenen araştırma yöntemi çerçevesinde incelenmiş ve belgelenmiş olup bu alanının kırsal mirasının gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak amaçlanmıştır.

1.2 Çalışmanın Yöntemi

Çalışma kaynak taraması, alan çalışması ve alanda gerçekleştiren sözlü çalışma etrafında şekillenmiştir. Literatür taramasıyla kırsal alanlarda koruma kavramı incelenerek çalışma alanı için belgeleme çalışmasının nasıl yapılması gerektiği araştırılmıştır. Bunun sonucunda alanın somut ve somut olmayan mirasını belgelemeye yönelik belgeleme çalışmaları yapılmıştır.

1.2.1 Kaynak Taraması

Kırsal alanları ve bu alanların sahip olduğu özellikleri ve değerleri anlamak amacıyla literatür taraması yapılmıştır. Kırsal yerleşmelerin somut ve somut olmayan bileşenleri ve bu bileşenlerin nasıl korunup geleceğe aktarılabilirliği konuları; kitap, makale, tez ve bildirilerden oluşan bir literatür taramasıyla incelenmiştir. Kırsal mimari, kırsal miras, kırsal mirasın korunması ve koruma yaklaşımları kavramları tezin teorik arka planını oluşturmaktadır.

Kırsal yerleşmelerin korunmasına yönelik temel teorik yaklaşımlar, dünyadaki ve Türkiye'deki yapılan çalışmalar ve yasal düzenlemeler üzerinden incelenmiştir. Kırsal korumanın gelişimi kronolojik olarak incelenirken kırsal yerleşmelerle ilgili korumanın mevcut durumunu analiz etmek için Türkiye'deki mevcut mevzuat ve düzenlemeler de incelenerek Türkiye'de kırsal mirasın korunması için hangi adımların atılması gerektiği anlaşılmaya çalışılmaktadır.

Daha sonra Balıkesir hakkında genel bilgiler ve kırsal alanların özellikleri araştırılmıştır. Balıkesir ile ilgili bilgileri araştırırken ana kaynak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi ile yürüttüğü 'Kırsal Bölgede Yöresel Doku ve Mimari Özelliklere Uygun Konutun Yaygınlaştırılması' projesinin kitapları olmuştur. Ayrıca, 2010 yılında Balıkesir'de gerçekleştirilen "Kırsal Alanda Yöresel Doku ve Mimari Özelliklere Uygun Konutun Yaygınlaştırılması" projesi de incelenmiş ve çalışmaya altlık oluşturmuştur.

Bu projeler de amaç kırsal alandaki yerel mimariyi anlayarak yerel dokuya uygun yeni projeler üretmektir. Söz konusu proje kapsamında seçilen kentlerin kırsal dokusu incelenmiş, yeni projeler tasarlanmış ve yeni ev yapmayı planlayan köylüler için bir rehber geliştirilmiştir.

1.2.2 Alan Araştırması

Çalışma alanı olarak İda Madra Jeoparkı kültür rotası üzerinde bulunan Çoturtepe köyü seçilmiştir. Daha sonra seçilen köy genel olarak incelenmiş ve köyün genel özelliklerini anlamak amacıyla köy muhtarı ve sakinleri ile görüşmeler yapılmış olup köyün tamamını temsil edecek fotoğraflar çekilmiştir.

Ardından konutlar ve çevre hakkında daha detaylı bilgi toplamak amacıyla iki tür form hazırlanmıştır. Bu formlar, Kırsal Yapı Envanteri ve Sosyal Anket formlarıdır (EK A). Yapıların genel özellikleri, yapım teknikleri ve malzemeleri ile müdahale türleri hakkında bilgi toplamak amacıyla kullanılan bu formlar ile toplamda 87 yapı dışarıdan incelenmiş ve bu yapılardan 58 adedi konut olmak üzere hepsi dışarıdan fotoğraflanmıştır. Alandan toplanan bilgiler ve çizimler pafta ve çizelgelere işlenmiş anket yapılan evlerin genel özellikleri, yapım teknikleri ve malzemeleri, kırsal evlere yapılan müdahaleler, yaşam tarzları ve mekânların mevcut kullanımları açısından paftalarda da analiz edilmiştir (EK A). Son olarak değişen kırsal yerleşmedeki sürekliliği ve farklılaşmayı anlamak için yeni konutlar ve yeni talepler değerlendirilmiştir.

1.2.3 Sözlü Bilgi Çalışması

Sosyal Anket Formları, bölge sakinleri, yaşam tarzları, köy sakinlerinin köy ve evleri hakkındaki düşünceleri, talepleri ve güncel yaşamlarına ilişkin değerlendirmeleri hakkında bilgi toplamak amacıyla kullanılmıştır (EK B). Ayrıca köy muhtarı, köyün yaşlıları ve diğer sakinlerinden de sözlü bilgi toplanmıştır.

2. KIRSAL MİMARLIK MİRASININ KORUNMASINA YÖNELİK YAKLAŞIMLAR

2.1 Kırsal Mimari

Kırsal yerleşmeler yerel halkın ihtiyaçlarına göre oluşturulmuş olup araziye ve iklime uyumlu, yerel malzeme kullanılarak inşa edilmiş zengin bir yapı çeşitliliğine sahip alanlardır. Kırsal mimarlık, çoğu kez yerleşmedeki konutlar için kullanılan, belli bir döneme ve yöreye özgü mimarlığı tanımlar.

Dünya Vernaküler Mimarlık Ansiklopedisi'nin tanımına göre ise kırsal mimarlık; “[...] halk tarafından yapılmış tüm evler ve diğer yapıları kapsar. Seçilen çevrenin olanakları ve elde var olan malzemelerle, çoğunlukla konut sahibi ya da yerel yapı ustaları tarafından geleneksel tekniklerle inşa edilmiştir. Halk mimarlığının tüm formları belirli gereksinimleri karşılamaya yöneliktir; bu gereksinimlerin ardındaki kültürün, yaşam tarzının, ekonomik faaliyetin ve değerlerin izlerini taşır.” (Çekül, 2012).

Geleneksel kırsal yerleşmelerde yaşayanlar, çevresindeki malzemeleri geçmişten süregelen bilgi birikimini kullanarak ve ihtiyacı doğrultusunda şekillendirerek yaşayacağı yapıya aktarır. Bu nedenle kırsal mimarlığın odağında yapının işlevi yer alır, estetik kaygı ise ikinci plandadır (Çekül, 2012).

2.2 Kırsal Mimarlık Mirası ve Koruma Yaklaşımları

Kırsal alan, doğal çevrede gerçekleşen insan faaliyetlerinin izleri ile insanların zaman içerisinde bu çevreyle kurdukları ilişkilerin oluşturduğu bütündür. Bu nedenle kırsal alan, doğal çevreyle birlikte insanların doğayla ilgili algılarını, ona atfettikleri anlamı, değeri ve doğayla olan paylaşımını da içerir (Çekül-TKB, 2013).

İnsan ve insanın doğa ile olan paylaşımı; yaşam tarzı, kültür, sosyal ilişkiler ve geleneklerle kırsal yerleşmelere kimlik kazandırmaktadır. Kırsal miras, kültürün köklerini barındırır ve ortak hafızanın bir ifadesidir. Kısacası kırsal miras geniş ve karmaşık, birbirine bağlı çok sayıda bileşeni (mimari, üretim, sosyal doku, gelenekler vb.) içeren bir miras bütünü olarak tanımlanabilir (Çekül-TKB, 2013).

Kırsal mirasın mimari özellikleri de çevresiyle olan ilişkisinden ortaya çıkar. Kırsal yerleşmeler, tarih boyunca doğaya en az zarar veren bulunduğu topoğrafyanın doğal

özelliklerine göre şekillenen alanlar olmuştur. Bu nedenle, peyzaj da kırsal yapılarla birlikte geliştirilmiş ve kırsal mirasın bir bileşeni haline gelmiştir.

Kırsal miras, yalnızca yerleşmedeki somut yapıları, konutları ve mekânları değil, aynı zamanda yerleşmedeki insan faaliyetlerinin izlerini de kapsar. Yerel kültür, yaşam tarzı, gelenekler ve sosyal ilişkiler de kırsal mirasın somut olmayan mirasını oluşturur.

Somut olmayan mirasın bileşenleri şu şekilde sınıflandırılabilir:

- Teknikler ve beceriler
- Yazılı olmayan gelenekler
- Toplumsal yaşamı düzenleme yolları ve belirli toplumsal örgütlenme biçimleri (Başkan, 2008 Akt. Yeşilyurt, 2012)

Somut ve somut olmayan kırsal miras bileşenleri günümüzde “kırsal peyzaj” kavramı altında toplanmış ve koruma altına alınmıştır.

Yaşamını çevresindeki doğa ile şekillendiren insan, bu sayede doğayla olan bağlılığını kuvvetlendirmiş ve yerleşim kurulumundan mimarlığa, tarımdan hayvancılığa her konuda doğayla uyumlu ve doğaya duyarlı müdahaleler geliştirmiştir. Bu nedenle, bugün kırsal peyzaj dediğimizde insanın doğa üzerindeki duyarlılığının izlerinden bahsedilebilir; kırsal peyzaj mirası koruma ve geliştirme politikaları bu yaklaşım üzerinden şekillendirilebilir (Çekül, 2013).

Kırsal yerleşmelerin kültür varlığı olarak değerlendirilip korunması ve sergilenmesi kavramı, ilk olarak 18. yüzyılın sonunda Endüstri Devrimi sürecinde ortaya çıkmıştır. Sanayileşmenin getirisi olarak kırsal nüfusun kentlere yığılması, değişen zirai, mimari vb. teknikler, kırsal yerleşimlerde köklü değişikliklere neden olmuştur. Ancak değişmekte olan kırsal yerleşimlerin artık geçmişte kalmaya yüz tutan değerlerinin gelecek kuşaklara aktarılması için bu yerleşimlerin korunması gerekli bir kültür mirası olarak değerlendirilmesini gündeme getirmiştir. (Eres, 2013).

Eres çalışmasında, geleneksel kırsal mimarinin korunmasında tarihsel süreç ve yasal boyutu dünya ve Türkiye özelinde incelemiştir. Çalışmada, kırsal mimarinin kültür varlığı olarak tanınması sürecinde, 1790 yılında Karl Viktor von Bonstetten’in çiftlik evlerinin geçmiş kültürün somut verileri olarak bir parkta toplanması fikrinin bu sürecin başlangıcı kabul edilebileceği belirtilmiştir (Eres, 2013).

Kırsal mimarlık ve halk mimarlığına ilk olarak dikkat çeken isimlerden bir diğeri de, “Arts and Crafts” akımının önde gelen isimlerinden olan Mimar William Morris’tir. 1850’ler sonrası İngiltere’de ortaya çıkmış olan bu akım el emeğine dayalı üretimin önemini vurgulamış ve bu üretim biçiminin yeniden canlandırılması gerektiğini savunmuştur. Mimarlar W. Morris ve P. Webb, sanayinin yarattığı olumsuz çevre koşullarına karşı, halk sanatları ve yöntemlerini yeni bir çıkış olarak görmekteydiler bu nedenle tasarladıkları yapılarda kırsal mimarlığa özgü bir yalınlığı ve üretim biçimini denediler. (Çekül, 2012).

Ayrıca Fransız Devrimi’yle ortaya çıkan ulus kavramıyla birlikte ulus kimliği ve bilinci oluşturmak amacıyla geçmiş kırsal kültürlerin korunması ve sergilenmesi yoluna gidilmiştir. Arthur Hazelius’ un girişimiyle 1891’de, Von Bonstetten’ den 101 yıl sonra, Stockholm’de bölgedeki geleneksel çitçi evlerinin taşınarak bir arada sergilendiği Skansen Açık Hava Müzesi açılmıştır. (Zippelius, 1974 Akt. Eres, 2013).

İkinci Dünya Savaşı’nın yarattığı tahribat Avrupa kentlerinin birçoğunda tarihi çevrelerin korunması kavramını gündeme getirmiştir. Avrupa ülkelerinde ve özellikle İngiltere’de İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra çok sayıda açık hava müzesi açılmıştır. Bu müzelerde, kırsal yapıların taşınarak korunması ve sergilenmesi sağlanmıştır. Aynı zamanda savaş sonrası harap olan geleneksel kent dokularının korunması ve gelecek nesillere aktarılması için fikirler ortaya çıkmaya başlamıştır (Eres, 2013).

2.2.1 Dünyada Koruma Yaklaşımları ve Yasal Düzenlemeler

André Malraux 23 Temmuz 1962 tarihinde, Fransa’da köyden kente göçün yarattığı sorunlardan bahsetmiştir. Bu durumun sonucu olarak tarihi köylerin terk edildiğine ve tarihi kentlerin harap olduğuna değinmiştir. (Eyüpgiller, 2017) Sonrasında, 4 Ağustos 1962 tarihinde çıkartılan “Malraux Yasası” ile tarihi kentlerin bütüncül olarak korunması ve yaşatılmasına ilişkin yasal sürece de başlanmıştır (Eres, 2013).

Aynı yıl Paris’te UNESCO tarafından “Yerleşmelerin ve Doğal Çevre Ortamlarının Kimliğinin ve Çekiciliğinin Korunması Konferansı” düzenlenmiş, bu konferansta çıkartılan tavsiye kararlarının uygulanabilir olması için de üye ülkeler tarafından yasalaştırılması öngörülmüştür. Kırsal alanın içerisinde bulunduğu doğal çevreyle birlikte korunmasıyla ilgili alınan erken koruma yaklaşımlarındandır (Eres, 2013).

1964 tarihli Venedik Tüzüğü ile de korumanın kapsamı tek yapıdan yerleşmelere kadar genişletilmiştir. Tüzüğün ilk maddesi “Tarihi anıt kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar. Bu kavram yalnız büyük sanat eserlerini değil, ayrıca zamanla kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de kapsar.” ile kentsel yerleşmelerle beraber kırsal yerleşmelerin de korumaya dâhil edildiği görülür (Ahunbay, 2019).

1970’li yıllarda özellikle Avrupa Konseyi tarafından, doğrudan kırsal mimarlık mirasının korunması üzerine çeşitli uluslararası sempozyumlar yapılmaya başlanmıştır.

1977 yılında İspanya’nın Granada kentinde düzenlenen “Bölgesel Planlama İçinde Kırsal Mimari” başlıklı sempozyumun karar metninde bölge planlama çalışmalarında kırsal mimarinin vurgulanması oldukça önemlidir. Alınan kararlarda kırsal mimarlık mirası, kırsal yaşam kültürü de dâhil olmak üzere kırsal alanlarla ilgili tüm somut ve somut olmayan kültür varlıklarını kapsar (Bilgin, 2021).

1979’da Avrupa Konseyi “Doğal Peyzajların Korunması ve Tanımlanması” başlıklı tavsiye kararlarında da kırsal mimarlık mirasını, korunması gerekli değer olarak vurgular ve bu değer “kültür mirası” olarak bütüncül değerlendirilir. Devam eden süreçte koruma kavramının kapsamı genişlemiş olup bu kapsamda yapılan çalışmalar da daha ayrıntılı hale gelmiştir (Eres, 2013).

1989 yılında Avrupa Konseyinin kırsal mimarlık mirası koruma kavramı ölçeğini genişlettiği “Kırsal Mimarlık Mirasının Korunması ve İyileştirilmesine İlişkin Tavsiye” başlıklı çalışması 425. Bakanlar Kurulu toplantısında kabul edilmiştir. Bu tavsiye metninde kırsal alanların yerel kalkınmadaki rolünün önemi vurgulanırken ilgili kurumların tarım ve çevre politikalarını oluştururken yapı ve doğal çevreyi, kırsal mirasın ayrılmaz iki bileşeni olarak hesaba katmaları gerektiğinin üzerinde durulmuştur (Bilgin, 2021). Ayrıca alınan kararlarda;

- Kırsal mirası korumak için belgeleme çalışmalarının yapılması,
- Yapılı çevredeki miras öğelerinin korunmasını planlaması,
- Arazi kullanımı ve yeni yapılaşma kontrolü gibi önlemler alınması ve süreçte yasal koruma sağlanması,
- Halkın ve yatırımcıların dikkatlerinin yerel mimariye çekilmesi,

- Kırsal mirasın sahip olduğu bilgi birikiminin tanıtılması gibi öneriler geliştirilmiştir (Bilgin, 2021).

Bundan bir yıl sonra kırsal alandaki altyapı ve ulaşım sektörüne ilişkin tavsiye kararı alınmıştır. Bu kararda yetersiz altyapı ve ulaşım olanakları nedeniyle kırsal alanların nüfusun kaybettiği, bunun sonucunda yapılı çevrelerin de korunamadığı belirtilmiştir. Ayrıca kırsal alanlara hizmet sağlanırken geleneksel dokunun korunmasının sağlanması gerektiği bildirilmiştir. (Eres, 2013).

1990'lı yıllara gelindiğinde kırsal mimarlık mirası "kültürel peyzaj" kavramı bünyesine dâhil edilmiştir. Kültürel peyzaj, kırsal mimarlık mirası ve onu çevreleyen doğal çevre bütünüdür. UNESCO ise kültürel peyzajları insanlar ile doğal çevreleri arasındaki uzun ve samimi ilişkinin ifadesi olan doğanın ve insanların bir araya getirdiği ortak eserler olarak tanımlamaktadır.

1992 yılında UNESCO tarafından yapılan kültürel peyzaj tanımının Dünya Mirası Sözleşmesi'ne eklenmesi, kültürel peyzaj alanlarının korunması konusunda farkındalık oluşturmuş bu sayede 1992 yılından itibaren Dünya Mirası Listesi'ne eklenen örneklerin sayısı artmıştır. Ayrıca, uluslararası kurumların kültürel peyzaj alanlarının korunması konusunda yaptıkları çalışmalar da ivmelenerek artmıştır (Güler, 2019).

1995 yılında Avrupa Konseyi'nin aldığı, Kültürel Peyzaj Alanlarının Bütüncül Korunmasına İlişkin Tavsiye, kararı bu konudaki önemli belgelerdendir. Tavsiyenin temel amaçlarından biri Avrupa'nın kültürel kimliğine saygı duyan peyzaj politikaları belirlemek diğeri ise kültürel peyzaj alanlarının korunması ve alanların kontrollü gelişimi için gerekli önlemleri almaktır (Güler, 2019).

Kırsal alanların ve kırsal mirasın korunması konusu uluslararası belgelere ek olarak farklı zamanlarda kültürel miras çevrelerinin de gündemine girmiştir. ICOMOS tarafından 2001 yılından itibaren her yıl 18 Nisan "Uluslararası Anıtlar ve Sitler Günü" olarak kutlanmaktadır. Her yıl ayrı bir tema ile risk altındaki bir miras türü seçilerek kültürel mirasın çeşitliliği, incinebilirliği ve korunmasının gerekliliğine yönelik farkındalığın artırılması amaçlanmaktadır (K. Güler, 2019).

ICOMOS' un her yıl hazırlanan "Tehdit Altındaki Kültür Mirası" (*Heritage @ Risk*) raporlarında dünya ölçeğinde en hızlı bozulma sürecinin kırsal mimarlık alanında olduğu saptanmıştır (Eres, 2013). Bu nedenle seçilen temaların kırsal peyzajlarla doğrudan ya da

dolaylı olarak ilişkili konuların belirlenmiş olduğu görülmektedir. 2001 yılında “Tarihi Köylerimizi Koruyalım” teması seçilmiştir. 2007 yılında “kültürel peyzajlar ve doğa anıtları” ve 2010 yılında “tarım mirası” temalarının seçilmesi kültürel peyzajların korunması konusuna verilen önemi açıkça ifade etmektedir (K. Güler, 2019).

Ayrıca süreç içinde Avrupa Parlamentosu tarafından 2006 yılında Strazburg’da alınan “Avrupa’nın Kırsal ve Ada Bölgelerindeki Doğal, Mimari ve Kültürel Mirasın Korunması Kararları” ise kırsal alanların korunmasına ilişkin yaklaşımın devam etmesi açısından önemlidir. Bu kararlarda, kültür mirasının Avrupalıların kimliği için önemi, içeriği, kapsamı ve bu mirası tehdit eden sosyo-ekonomik faktörler üzerinde durulmuştur (Eres, 2013).

2017 yılında ICOMOS’ un kültürel peyzaj konusunda çalışan bilimsel komitesi ve IFLA iş birliğiyle hazırladıkları belge doğrudan kırsal alanlar ve kırsal alanlardaki miras değerleri üzerine hazırlanmıştır ve kırsal miras üzerine hazırlanan en güncel çalışmadır (Bilgin, 2021).

ICOMOS-IFLA, Kültürel Peyzajlar Üzerine Uluslararası Bilimsel Komitesi (*International Scientific Committee on Cultural Landscapes-ISCCL*) tarafından hazırlanan “Miras Olarak Kırsal Peyzaj Alanlarına İlişkin İlkeler” başlıklı çalışmada “kırsal peyzaj” ve “kırsal peyzaj mirası” kavramları yer almıştır (ICOMOS ve IFLA, 2017). Bu kavramlar, UNESCO’nun kültürel peyzaj alanları sınıflandırmasını değiştirmeyen, kategorileri oluşturan alanların bileşenlerini açıkça tanımlayarak kapsamını ve bakış açısını zenginleştiren yaklaşımlardır (Güler, 2019).

Çalışmada kırsal peyzaj kavramı, “İnsan ve doğa etkileşimi ile oluşturulmuş, gıda üretimi ve diğer yenilenebilir doğal kaynakların üretimi için kullanılan karasal ve sulak alanlardır. Kırsal peyzajlar çok işlevli kaynaklardır. Bütün kırsal alanlar aynı zamanda bireyler ve toplulukların onlara atfettikleri kültürel anlamlar sahip olduğundan tüm kırsal alanlar kırsal peyzajdır.” şeklinde tanımlanmıştır. Kırsal peyzajlar, geleneksel yöntemlerle üretilen ve yönetilen alanlar olmakla birlikte bu geleneksel yöntemlerin de zamanla değiştiği dinamik ve yaşayan sistemlerdir. Kırsal alanlar kent çeperinde ve çok geniş olabildikleri gibi yapılı çevre içinde küçük alanlar olarak da kırsal peyzaj kavramına dâhildir (Bilgin, 2021).

Miras olarak kırsal peyzaj, UNESCO Dünya Mirası Listesi gibi bazı miras envanterlerinde “yaşayan kültürel peyzaj” olarak tanınmıştır. Kırsal peyzaj değerlerinin tanımı, bu alanlardaki somut ve somut olmayan değerlerine farkındalık sağlamayı amaçlar ve değerlerin sürdürülebilir

şekilde korunması ve ilgili bilgi ve kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarımını teşvik etmek için ilk ve gerekli adımdır (ICOMOS-IFLA, 2017).

Kırsal alanlardaki somut ve somut olmayan değerler, geçmişten bugüne kültürel bilgi birikimi, gelenekler, uygulamalar, bireylerin ve toplulukların peyzajlara atfettikleri tüm kültürel değer ve anlamları içeren alana ait kimliği oluşturan bir bütündür. Bütün kırsal alanlar, üstün veya sıradan bir miras olarak değerlendirilebilir (Bilgin, 2021).

Bu bildirmede, kırsal peyzaj miras olarak kırsal peyzaj tanımlarıyla birlikte bu alanların önemi, alana yönelik tehditler, faydaları, kırsal peyzajın sürdürülebilirliği, kırsal peyzaj miras değerlerini anlamak, korumak, sürdürülebilir yönetimi, değerlerin iletimi ve aktarımı gibi konuların üzerinde durulmuştur.

Metinde endüstrileşme, kentleşme, nüfus ve iklimde yaşanan değişikliklerin, kırsal peyzajları kayıp, terk edilme vb. radikal değişikliklere açık hale getirdiği vurgulanırken peyzajların sürekli, geri döndürülemez ve kaçınılmaz dönüşüm süreçlerinden geçtiği bu nedenle kırsal peyzaj politikalarında miras değerlerini korumaya, saygı duymaya ve geliştirmeye odaklanılması gerektiği belirtilmektedir (ICOMOS ve IFLA, 2017).

Sonuç olarak kültürel peyzaj ve kırsal peyzaj kavramları ile insanın ve doğanın ortaklaşa katkılarıyla oluşan kırsal çevrelerin bütüncül bir bakış açısıyla korunmasının yanı sıra bu çevrelerin gelişimlerini ve değişimlerini yöneten sürdürülebilir bir yaklaşım sağlanmaktadır (Güler, 2019).

2.2.2 Türkiye’de Koruma Yaklaşımları ve Yasal Düzenlemeler

Osmanlı döneminde koruma alanına yönelik yasal ve yönetsel örgütlenmelerde Tanzimat dönemi kritik bir eşiktir. Tanzimat ilanı öncesi 19. Yüzyıla kadar bakım-onarım ve koruma etkinlikleri vakıflar tarafından yapılmaktaydı (Artun, 2019). Ancak koruma etkinlikleri büyük çoğunlukla yapı ölçeğinde gerçekleştirilmekteydi (Madran, 2009).

19. yüzyıl, Osmanlıda arkeolojik kazıların Avrupalı ekiplerce yapıldığı ve buluntuların yurtdışına çıkarıldığı bir dönemdir. Bu nedenle Tanzimat sonrası 19. yüzyılın ikinci yarısında eski eserler, asar-ı atika olarak çeşitli nizamnameler ile koruma altına alınmaya başlanmıştır (Bilgin, 2021).

Birinci Asarı Atika Nizamnamesi 13 Şubat 1869 tarihinde ve İkinci Asarı Atika Nizamnamesi 7 Nisan 1874 tarihinde çıkarılmıştır. İki nizamnamede de esas olarak arkeolojik alanlar ve kazılarla ilgili kurallar bulunmaktadır. 9 Şubat 1884 tarihinde çıkarılan Üçüncü Asarı Atika Nizamnamesi'nde ise mimari yapıtların da yerinde korunmasını ve yıkılmamasını öngören bir koruma anlayışı ortaya koyulmaktadır. Ancak nizamnamede eserlerin bugün yaşamayan kültürlerin ürünü olarak tanımlanması eser hukukunu arkeolojik taşınır ve taşınmaz eserlerle sınırlı tutmuştur. 23 Nisan 1906 tarihli Dördüncü Asarı Atika Nizamnamesi taşınır ve taşınmaz tüm eski eserleri kapsamına alarak devlet malı olarak nitelemiştir. İslamiyet öncesi eski eserler ve daha sonra İslam dönemi eserleri de tarihi eser olarak tanımlamıştır (Madran, 2002 Akt. Eres, 2013). Eski eser tanımı kapsamına giren tüm yapı türleri (kamu yapıları, surlar, kaleler gibi anıtsal yapılar) tek tek sayılıp listelenmiş ayrıca tarihsel özellik gösteren konutlar da bu listeye dâhil edilmiştir (Zeren, 1981 Akt. Eres, 2013). Bu nizamnamede koruma kapsamında diğer nizamnamelerden farklı olarak eski eserin çevresi de dikkate alınmış ancak çevre kavramı daha çok anıtların etrafında boşluk bırakmakla ilişkilendirilmiş ve yapılı çevrenin korunması için ayrı bir çaba gösterilmemiştir (Eres, 2013; Durukan, 2004).

1912 yılında kaleler, burçlar ve kasaba surlarının korunması amacıyla Muhafaza-i Abidat Nizamnamesi çıkarılmıştır. Çıkarılan dört nizamname sonrasında 1921 yılında, 1906 ve 1912 tarihli nizamnamelerinin birleşimi niteliğinde yeni bir Asar-ı Atika Nizamnamesi düzenlenmiş fakat yürürlüğe girmemiştir (Bilgin, 2021).

Osmanlı Döneminde kırsal alanlar ile ilgili yaklaşımların 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte başladığı söylenebilir. Bu dönemde Osmanlı aydınları toplumsal araştırmalar yapmaya başlamış ve bu döneme kadar üzerine durulmamış olan kırsal alan ve kırsal toplum konularına eğilmişlerdir. Bu dönemde ortaya çıkan uluslaşma kavramı ile toplum geleneklerinin ve yerel özelliklerinin öğrenilmesi üzerine çaba göstermişlerdir. Yapılan araştırmaların içinde bilinen ilk bilimsel çaba Mehmet Ali Şevki tarafından 1918'de kurulan Mesleki İctimai Derneği'nin aynı içinde sosyal bir monografi oluşturmak adına hazırladığı soru cetvelinin Anadolu'ya gönderilmesi olmuştur. Ancak bu çalışma savaş koşulları nedeniyle yapılamamıştır (Eres, 2020).

Cumhuriyet'in ilk yıllarına gelindiğinde Türkiye'de kırsal alan tanımı 1924 tarihli ve 442 sayılı Köy Kanunu'nda görülmektedir. Kanunda Türkiye'nin yerleşim yerleri, köy, kasaba ve şehir olarak üç sınıfta nitelenmekte ve tanımları yapılmaktadır (Yardımcı, 2023). Ancak kırsal alanlar ile ilgili koruma kavramından söz etmek mümkün değildir.

Erken Cumhuriyet döneminde toplumsal çağdaşlaşmada köylerin gelişmesi önemli bir araç olarak görülmüş ve bu dönemde köy sosyolojisi üzerinde araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Dönemin mimarları tarafından köylerin mekânsal gereklilikleri üzerine tartışmalar yapılmış, fikir projeleri ve yayınlar üretilmiştir. 1930'lerden 60'lara kadar devlet tarafından köylerin sorunlarına yönelik anket, envanter gibi belgeleme çalışmaları yapılmış olup tip proje çalışmaları da yapılmıştır. Daha sonra yapılan belgeleme çalışmaları ODTÜ ve İTÜ Mimarlık Fakülteleri tarafından çeşitli köylerde yürütülmüştür (Eres, 2020, Bilgin, 2021).

Osmanlı döneminde 1906 yılında çıkarılan dördüncü Asar-ı Atika Nizamnamesi Cumhuriyet döneminde de çeşitli değişikliklerle 1973 yılına kadar kullanılmaya devam etmiştir. Bu süreçte ilk olarak 1933'te Anıtları Koruma Komisyonu kurulmuştur (Bilgin, 2021). Ardından 5805 sayılı yasayla birlikte 2 Temmuz 1951'de Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) kurulmuştur. Kurulun görevi, korunması gerekli taşınmaz eski eserlerin koruma, bakım, onarım ve restorasyonunda uyulması gereken ilkeleri belirlemek, yapılan uygulamaları denetlemektir (Zeren, 1981 Akt. Eres, 2013).

Kurul, 24 Ekim 1967 tarihinde ve 3674 sayılı kararla 1964 Venedik Tüzüğü'nün Türkiye'de uygulanmasını kabul etmiştir. Böylece Türkiye'de sit koruma kavramı gündeme gelmiştir. 6 Mayıs 1973 tarihinde çıkarılan 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu ile anıtların çevreleriyle korunmasını sağlayan sit kavramı yasalaşmıştır. Yasada sit, tarihi sit, arkeolojik sit, ören yeri ve tabii sit tanımları da yer almaktadır. Eski eserler yasasının birinci maddesinde yer alan sit tanımını içinde gizli olarak kentsel sit korumanın da koruma uygulamalarının içine yerleştiği söylenebilir (Durukan, 2004). Ancak bu yasada kırsal sit tanımı veya bu kavramı tanımlayan herhangi bir karar bulunmamaktadır (Eres, 2013).

Bu süreçte kırsal sit teriminin geçtiği tek yer 14 Nisan 1979 tarihli ve A1609 sayılı karar olan kentsel ve kırsal sitlerde geçici dönem yapılaşma koşullarının belirlenmesi için yöresel yapı niteliklerine ait bilgi ve belgelerin kurula gönderilmesi kararıdır (Durukan, 2004). Bu sayede ilk ve tek defa kırsal sit tanımı kentsel sitten ayrı olarak yasal düzenlemelerde yer almıştır (Eres, 2013).

1970'ler sonrası uluslararası alanda koruma kavramında yaşanan gelişmeler ve 1710 sayılı yasadaki yetersizlikler nedeniyle 23 Temmuz 1983 tarihinde ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu yürürlüğe girmiş ve Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Bölge Kurulları kurulmuş ve görevleri tanımlanmıştır (Bilgin,

2021). Kurul ilke kararları oluşturarak 20. yüzyılın son döneminde Türkiye’de korumanın çerçevesini belirlemiştir (Eres, 2013).

Yasayla birlikte “eski eser” yerini “kültür ve tabiat varlığı” na bırakmıştır (Bilgin, 2021). Yasanın üçüncü maddesine gelindiğinde sit kavramından bahsedilmiş ve genel bir tanım yapılmış ancak sit kavramı açıklanırken kentsel, arkeolojik, tarihi ve doğal sit kavramlarına ayrı olarak yer verilmemiştir (Durukan, 2004). Kırsal sit ve onu çağrıştıran herhangi bir açıklama ise yasada yine yer almamıştır (Eres, 2013).

Ancak, 3 Ekim 1985 tarihli 3534 sayılı yasayla ülkemizde kabul edilen ve onaylanan Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi’yle Türkiye’de kırsal alanların korunması kavramından söz edilebilir. Bu sözleşmede mimari miras; anıt, bina grupları ve ören yerleri olarak üç ayrı başlıkta değerlendirilir. Bina gruplarının tanımı ise kırsal bölgelerdeki binaları da tanıma dâhil eder. Mimarlık mirasının kırsal ve kentsel olarak iki grupta değerlendirilmesi koruma kavramında hem kentsel hem kırsal çevreye eşdeğer önem verildiğinin göstergesi olarak kabul edilebilir (Eres, 2013).

5 Kasım 1999 tarihinde ve 659 sayılı Doğal (Tabii) Sitler, Koruma ve Kullanma Koşulları kararı kabul edilmiş, kararda sit alanındaki kırsal yerleşmelerle ilgili alt kararlara yer verilmemiştir. 1. ve 2. derece doğal sit alanları içindeki köy yerleşik alanlarının 3. derece doğal sit kapsamında değerlendirilmesi öngörülmüş ancak bu madde 19 Haziran 2007 gün ve 728 sayılı yeni ilke kararında çıkartılmıştır (Eres, 2013).

1993 yılında kurulan Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA), 2000 yılında Kültür Bakanlığı’yla üniversitelerle iş birliği içinde Türkiye Kültür Envanterini kurma çalışmalarına başlamıştır. Ayrıca 21 Kasım 2001 tarihinde TÜBA konseyinde alınan kararla Türkiye Kültür Sektörü (TÜKSEK) adlı proje başlatılmıştır. Bu projeye ülkemizde korunması gereken somut ve somut olmayan kültür mirasının kendi ekolojik ortamında belgelenmesi çalışmaları yürütülmüş olup kırsal mimarlık mirası da kültürel mirasın bir parçası olarak ele alınmaya alınmıştır (TÜBA, 2001). 1960’larda ve 1970’lerde ODTÜ ve İTÜ Mimarlık Fakülteleri tarafından çeşitli köylerde yürütülen belgeleme çalışmaları bu projeye devam etmiştir. TÜBA-TÜKSEK projesine bağlı olarak yapılan TÜBA Kırsal Mimarlık Envanteri projesi kapsamında yerleşim ve yapı ölçeğinde hazırlanan kırsal mimarlık yerleşme ve yapı fişleriyle yöreye özgü yerleşme biçimleri, geleneksel mimari, geleneksel yapı malzemeleri ve yapım teknikleri gibi özelliklerin

belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma yöntemi lisansüstü çalışmalarda da kullanılmıştır (Bilgin, 2021).

Süreç içerisinde çeşitli kurumların kırsal yapı belgeleme çalışmaları devam etmiştir. 2010 yılında MSGSÜ-Yapı Uygulama ve Araştırma Merkezi ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından “Kırsal Alanlarda Yöresel Doku ve Mimari Özelliklere Uygun Yapılaşmanın Yaygınlaştırılması” projesi yürütülmüştür. Bu proje kapsamında ilk olarak 2008 yılında Kayseri’de ardından 2010 yılında Balıkesir’de çalışılmıştır. 2015 yılında aynı birim “Köyünü Yaşat” projesini yürütmüştür. Bu projede ise Bilecik Gölpazarı ilçesi Tongurlar ve Kurşunlu köylerinde yapılan çalışmada köylerin potansiyellerini tanımlamak ve gelecekteki araştırmalar için bir altyapı oluşturmak amaçlanmıştır (Bilgin, 2021).

1990’lara kadar ICOMOS Türkiye Milli Komitesi, TAÇ Vakfı, ÇEKÜL Vakfı, Tarihi Kentler Birliği gibi sivil toplum kuruluşları kurulmuştur. Bu kuruluşlar kültür varlıklarının korunması ve belgelenmesine yönelik çalışmalar yürütmüşlerdir (Durukan, 2004 Akt. Bilgin, 2021). ÇEKÜL Vakfı’nın Anadolu’daki kırsal mimarlık mirasının korunması yönelik hazırladığı yayınlar ve “Köyler Yaşmalıdır” projesi örnek gösterilebilir (ÇEKÜL, 2012; 2020; ÇEKÜL-TKB, 2013). Ayrıca ÇEKÜL tarafından Tarihi Kentler Birliği (TKB) adına “Güney Marmara Kırsal Miras Strateji Planı” hazırlanmıştır. Bu çalışmada da kırsal mirası korumaya yönelik stratejiler geliştirilmiştir (ÇEKÜL-TKB, 2013).

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2017 yılında kırsal alanları korumaya ve geliştirmeye yönelik yaptığı Kırsal Alan Planlama Projesi (KODAKAP) ile çeşitli üniversitelerle protokol imzalamıştır. Bu projeye 2015 yılında tamamlanan “TÜBİTAK Koruma Odaklı Kırsal Alan Planlaması: Bir Model Örneği Projesi”nde geliştirilen kırsal alan planlama modelinin farklı kırsal yerleşmelerde denenmesi ve uygulamaya aktarılması amaçlanmıştır (ÇŞB, 2023).

Türkiye’de kültür varlıklarının korunması üzerine yasal düzenlemelerin 1964 Venedik Tüzüğü sonrası tarihi çevre koruma yaklaşımlarıyla yapıldığı görülmektedir. İlerleyen yıllarda dünyada korumaya yönelik yaklaşımlarda bütüncül bir bakış açısı izlenmiş ve tarihi çevre koruma yaklaşımı yerini kırsal peyzaja bırakmıştır. Kırsal peyzaj kavramı hem doğal hem kültürel öğelerin korunmasını bütüncül olarak ele alır. Ancak Türkiye’de 2011 yılında 648 sayılı kanun hükmündeki kararname ile kültürel ve doğal varlıklarından sorumlu kurumlar birbirinden ayrılmıştır. Kültür varlıklarının yetkisi Kültür ve Turizm Bakanlığı’na, doğal varlıkların yetkisi

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na verilmiştir. Bu durumda doğal ve kültürel değer içeren sitler için iki ayrı yasal düzenleme ortaya çıkmaktadır. Kırsal yerleşimler gibi hem kültürel hem de doğal değerler içeren ve kültürel peyzaj bütünlüğü içinde ele alınması gereken alanların korunmasında çıkan ikilik sorun teşkil etmektedir (Eres, 2013).

2013 yılında ICOMOS Türkiye tarafından “Mimari Mirası Koruma Bildirgesi” yayınlanmıştır. Bu bildirmede kırsal sit “yerleşim düzeni, yapım tekniği ve tasarımıyla yerelin ürünü olan yapıların, yol, meydan, tarım alanı vb. öğelerle birleşerek oluşturduğu, korunacak değerler taşıyan kırsal alanlar” olarak tanımlanmıştır (ICOMOS Türkiye, 2013). Ancak Kırsal sit, kültürel peyzaj gibi güncel kavramlar henüz ulusal yasalarda yerini almamış ve açıkça tanımlanmamıştır (Bilgin, 2021).

2.2.2.1 Türkiye’de Kırsal Mimarlık Mirasının Korunmasında Güncel Sorunlar

Tarihi köyler, geleneksel kırsal yaşam kültürünü yansıtan somut miraslardır. Bu nedenle kırsal miras öğelerinin gelecek nesillere aktarılması için korunup belgelenmesi gerekmektedir. Ancak ülkemizde bu çerçevede pek çok sorunla karşılaşmaktadır (Eres, 2016).

Bu sorunlara ilk olarak toplumun değişen beğeni anlayışı örnek verilebilir. Günümüzde geleneksel mimari özellikleri taşıyan kırsal yapılar, köy halkı tarafından rağbet görmemektedir. Köylüler içinde yaşadığı geleneksel çevreyi korunması gerekli bir değer olarak görmezken geleneksel bir evde yaşamayı toplumsal statü açısından düşük bir düzey olarak değerlendirmektedir (Eres, 2016).

Bir diğer sorun ekonomi ve nüfustur. Genç nüfus daha iyi ekonomik şartlar için kente göç ederken köy nüfusu yaşlanmıştır. Bu sebeple evler genellikle ya bakımsız kalmakta ya da ev sahiplerinin ölümü sonucu harabe olup yıkılmaktadır.

Değişen hayat koşullarıyla kırsal yapılardaki mahallerin yetersiz kalması da korumada sorun teşkil etmektedir. Örneğin genellikle bahçe içinde olan tuvaletin iç mekâna taşınması için yapılan ekler yapının özgünlüğünü bozmaktadır. Ayrıca günümüzde geleneksel konutlarda ortaya çıkan onarım ihtiyacına cevap verecek geleneksel inşa işlerine hâkim ustalar yetişmemektedir. Bölge yapı malzemelerine ulaşılabilirlik ise daha zordur.

Kırsal korumada bir diğer sorun yasal düzenlemelerdir. Geleneksel kırsal yapıların yasal olarak korunması için yapının tescillenmesi gerekmektedir. Bu nedenle geleneksel bir yapı

tescillenmediği sürece yapı üzerinde yapılan herhangi bir değişiklik mülk sahibi açısından yasal bir sorun teşkil etmez. Ancak tescil edilen bir yapıya mülk sahibinin herhangi bir müdahalede bulunamaması da yapının korunması açısından sorun teşkil eder. Bu nedenle bu yapıların korunmasında köy koşullarını göz önüne alan, köylerin sorunlarına özelleşmiş yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir (Eres, 2016).

2.3 Kırsal Mimarlıkta Sürdürülebilirlik Kavramı

2011 yılında UNESCO tarafından kabul edilen Tarihi Kentsel Peyzajlar Hakkında Tavsiye Kararı ile birlikte ön plana çıkan “tarihi kentsel peyzaj” kavramı ile tarihi kentler, peyzaj kavramı üzerinden tartışılmaya başlanmıştır. Bu tavsiye kararında yerleşimlere ait mevcut sorunların çözümünün sürdürülebilir ilkeler çerçevesinde, doğal ve kültürel değerleri bütünleşik olarak ele alan bir peyzaj yaklaşımı ile olması gerektiği belirtilmiştir (A. C. Güler, 2019).

Doğa ve insanın ortak ürünü olan alanlar için kullanılan tarihi kentsel peyzaj kavramı zamanla, insanların ihtiyaçlarının karşılanırken doğal kaynakların devamlılığını da mümkün kılan sürdürülebilirlik kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Ekonomik tanımlamaları da içerisine alan sürdürülebilirlik kavramı, sürdürülebilir kalkınma kavramıyla ilişkili olmuştur. Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’na göre sürdürülebilir kalkınma kavramı; şimdiki neslin ihtiyaçlarının sonraki nesillerin ihtiyaçlarının da gözetilerek ve etkin bir şekilde planlanarak karşılanması yeteneği olarak ifade edilmiştir (Yavuz, 2010 Akt. Acar, 2017).

Sürdürülebilir kalkınma bünyesinde iki ana kavramı barındırmaktadır. Bu kavramlar koruma ve kalkınma olup kalkınma ve korumanın eş zamanlı sağlanması amaçlanmaktadır. Gelecek nesiller için elverişli yaşam koşullarının korunmasının ve devamlılığının sağlanması amacıyla toplumsal kalkınma gerçekleştirilirken, doğal çevreyi, bitki örtüsünü, canlı çeşitliliğini de eş zamanlı olarak korunması gerekmektedir (Kaya, 1997 Akt. Acar, 2017).

2017 yılında ICOMOS ve IFLA’ nın yayınladığı, kırsal miras üzerine hazırlanan en güncel çalışma olan, “Miras Olarak Kırsal Peyzaj Alanlarına İlişkin İlkeler” başlıklı çalışmada “kırsal peyzaj” ve “kırsal peyzaj mirası” kavramları öne çıkarılmış ve çalışmada bulunan ilkelere kırsal alanların, köy yerleşimlerinin sürdürülebilirliklerinin sağlanmasının önemi ortaya konulmuştur.

Metin içeriğinde tüm peyzaj alanlarının, sıra dışı veya sıradan olduğuna bakılmaksızın miras değerlerine sahip olduğunu ve alanların koruma sürecinde etkili planlama ve yönetimin sağlanabilmesi için bu alanların mevcut ve tarihsel süreçteki dönüşümünü de içeren haliyle ayrıntılı bir şekilde belgelenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Belgeleme çalışmalarının kamu kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerle işbirliği içerisinde yerel topluluklarla beraber yapılması gerektiği belirtilmiştir (A. C. Güler, 2019). Kırsal sakinlerinin bu çalışmalara katılımı ve desteklerinin alınması da oldukça önemlidir. Kırsal sakinlerinin bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi, kırsal peyzaj alanlarında uzun vadeli sürdürülebilir kaynak kullanımı ve mirasın korunması ile kırsal sakinlerin yaşam kalitesinin iyileştirilmesini de sağlar.

Kırsal peyzajlar, insan eylemlerinin çevreleriyle kurdukları denge sonucu günümüze ulaşan miras alanlarıdır. Farklı dönemlere ait somut, somut olmayan ve yaşayan değerlerin oluşturduğu; değişim ve dönüşümün devam etmekte olduğu bu alanlarda kırsal üretim de devam etmektedir. Bu nedenle kırsal peyzaj alanları gıda üretim yeri ve doğal kaynak depoları olmaları nedeniyle yaşamsal önem taşır. Küresel ölçekte yaşanan gıda ve iklim sorunlarını çözmeye kırsal peyzaj alanların rolü yadsınmaz. Bu nedenle kırsal peyzaj alanların korunması ve sürdürülebilirliği kültürel olduğu kadar yaşamsal bir gerekliliktir (Bilgin, 2021).

Kırsal peyzajların korunması için mevcut tehditlerin, risklerin ve fırsatların gözden geçirilmesi gereklidir. Peyzaj alanlarının kullanımında ve dönüşümünde esnekliğin sağlanması bu doğrultuda yerel ve diğer bilgilerden yola çıkılarak alanın güçlü ve zayıf yönlerini temel alan etkili politikalar hazırlanması gerekmektedir. Belirlenecek stratejiler ve eylemler bu çerçevede tanımlanmalıdır (A. C. Güler, 2019). Ancak kırsal peyzaj değerlerini koruma, değişmekte olan peyzajı belli bir zaman dilimindeki hali ile sergilemeyi değil, peyzajı özgün değerleriyle korurken insan yaşamının ve doğal yaşamın sürdürülebilirliğini de sağlayarak geleceğe aktarmayı amaçlamalıdır (Bilgin, 2021).

2.4 Koruma Altına Alınan Kırsal Yerleşme Örnekleri

Koruma altına alınan kırsal alanların ilk örnekleri Avrupa'da görülmüştür. 19. yüzyıl sonunda başlayan örneklerde belli bir bölge sınırları içindeki kırsal alandan toplanan evler müze alanı olarak saptanan sahaya taşınır ve tekrar kurulur. Bu alanlar, içinde -köye ait tüm donanımı ve nesnelere içeren- bir köyün yaşantısı sergilenmeye çalışılan açık hava müzeleridir. Amaç, Ortaçağ Avrupa çiftçi yaşamının modernleşmekte olan topluma tanıtmaktır (Eres, 2001).

19. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa’da Endüstri Devrimi’yle birlikte yaşam tarzı önemli ölçüde değişmiştir. Yaşam tarzının değişim ve dönüşüm sürecinde özellikle İskandinav coğrafyasında kendini gösteren milliyetçi romantik eğilimle birlikte bu bölge ülkeleri kendi kimliklerini ortaçağ köy kültürü üzerinden tanımlama eğiliminde olmuşlardır (Koşay, 1974a Akt. Eres, 2020). Aynı dönemde bu konuya ilişkin birçok çalışma yapılmıştır ancak ilk adımı atan isim İsveçli Artur Hazelius olmuştur. Hazelius, *Nordiska Museet* (Kuzey Müzesi) adıyla inşa edilen müzede, topladığı geleneksel yaşamı yansıtan tüm yerel nesnelere sergilenmesini sağlamış ancak bu müzecilik yöntemini yeterli görmemiştir. Sonrasında “geleneğin korunması” ve yeni nesillere “geleneksel yaşamla ilgili eğitim verilebilmesi” amacıyla eski çiftlik evlerinin doğal bir park alanında toplanarak sergilenmesi böylece köy yaşamının tüm yönlerini tanıtmaya fikrini geliştirmiştir (Eres, 2020b). Bu fikirle 11 Ekim 1891’de İsveç’te Skansen olarak anılan bölgede dünyanın ilk açık hava köy müzesi açılmıştır. Müzeye İsveç’in farklı yerlerinden çiftlik evleri getirilmiştir. Evlerden bir kısmı bölgeye taşınarak getirilmiş diğer bir kısmı ise taşınmadığı için kopyası yapılmıştır. Böylece ahşap ev, ambar, ahır vb. yapılarla birlikte her yönüyle geleneksel çiftçi yaşamı ve yitirmekte olan el emeğine dayalı geleneksel tarım kültürü topluma tanıtılmıştır (Eres, 2020b).

Şekil 2.1: Skansen açık hava müzesi (Skansen, 2024).

2.4.1 Dünya’dan ve Türkiye’den Örnekler

Günümüzde açık hava müzeleri içerisinde akla gelen ilk örneklerden biri Hollanda’da bulunan Zaanse Schans’dır. Zaanse Schans, yerel ve uluslararası düzeyde el sanatları üretimiyle tanınmaktadır. Zaandijk kasabesindeki Zaan Nehri üzerinde yer alan yerleşme, aslında yeniden

canlandırılan bir 17. Yüzyıl kasabasıdır. Bir zamanlar yüzlerce yel değirmeni bulunan bu alana 1960'lı yıllarda geleneksel kültürün korunması ve tanıtılması amacıyla bölgenin dört bir yanından evler nakledilmiştir.

Şekil 2.2: Zaanse Schans evleri (Kişisel Arşiv, 2018).

Zaanse Schans'ı yaratmaya yönelik asıl girişim, gönüllülerin eski binaları belgelemeye başladığı ve yıkılacak ilk binaların depoya kaldırıldığı İkinci Dünya Savaşı sırasında başlamıştır (Meurs, 2013). Bölge sakinlerinin alanı korumak için bölgede 17. Ve 18. Yüzyıldan beri süregelen zanaat mirasını canlandırmaya karar vermelerinin ardından 20. Yüzyılın başlarında Hollanda hükümeti de köyle ilgilenmeye karar vermiş olup bölgeye gerekli üst ve alt yapı hizmetleri sağlamıştır. Bu sayede Zaanse Schans, Hollanda geleneksel el sanatlarının tanıtıldığı, sergilendiği ve üretimin de yapıldığı turistik bir destinasyona dönüşmüştür (Bayoumi, Y. M., Sheta, S., & Kalifa, M., 2020).

Bölgede on yedinci yüzyılda yaklaşık bin yüz yel değirmeni bulunmaktaydı ancak bu değirmenlerden yalnızca yedi tanesi kalmış ve 1680'den kalma bir tanesi yeniden inşa edilmiştir (Bayoumi, Y. M., Sheta, S., & Kalifa, M., 2020). Günümüzde ise aktif çalışan 13 adet yel değirmeni bulunmaktadır.

Paul Meurs 2013'teki yazısında Zaanse Schans'ı açık hava müzelerinden ayrı tutmuştur. Çünkü Zaanse Schans alanını çevreleyen bir sınır/çit bulunmaz ve bölgeye gece gündüz istenilen her saatte ulaşılabilir. Ayrıca yapıların çoğunda yerleşim devam etmektedir (Meurs, 2013).

Şekil 2.3: Zaanse Schans değirmenleri (Kişisel Arşiv, 2018).

1970'lerin ortasından bu yana değişmeden kalan Zaanse Schans'ta korunan köy manzarası belediye tarafından korunmaya ve yönetilmeye devam etmiştir. Ancak alanın turistik bir cazibe merkezi olarak geliştirilmesi girişimcilere bırakılmıştır ve onlarda kendi görüşlerine göre Zaanse Schans 'markasını' yaratmışlardır. Örneğin, tahta ayakkabılar ve peynirle ilgili esas olarak ticari malların satılmasını amaçlayan ücretsiz müzeler oluşturulmuştur (Meurs, 2013).

Şekil 2.4: Zaanse Schans'ta satılan ürünler (Kişisel Arşiv, 2018).

Türkiye’de kırsal mimarlık mirası koruma alanlarının başında akla gelen ilk örneklerden biri Cumalıkızık köyüdür. Korunmuş tarihi evleri ve sokak dokusuyla Bursa’da yer alan bu köy UNESCO Dünya Mirası Listesi’nde de yer almaktadır (Eres, 2016).

Cumalıkızık köyü, pitoresk görüntüsü ile 1990’larda dikkat çekmeye başlamıştır. O yıllarda birçok üniversite tarafından çeşitli yüksek lisans çalışmaları yapılmıştır (Yılmaz, 1999 Akt. Eres, 2016). Bir Türk dizinde mekân olarak kullanılması sonrası yerli turizmciler tarafından oldukça ilgi görmüştür. Ardından Kültür ve Turizm Bakanlığı, ÇEKÜL, Bursa Büyükşehir Belediyesi gibi kurum ve kuruluşlar Cumalıkızık köyünü koruma ve yaşatmaya yönelik projeler üretmişlerdir. Günümüzde ise köylülerinin ana gelir kaynağını ise turizmdir (Eres, 2016).

Cumalıkızık köyü, geleneksel kırsal bir alanın kendi yerinde açık hava müzesine dönüştüğü özel bir örnektir. Bu dönüşüm devlet tarafından planlanarak geliştirilmemiş olup duyarlı kimselerin yönlendirmesi ve bazı tesadüflerden sonucu bölgeye artan ilgi sonucu gelişmiştir. Ancak alana yönelik koruma çabaları süreç içerisinde yapılan Dünya Mirası başvurusu sırasında daha planlı bir koruma projesine dönüştürülmüştür (Eres, 2016).

Şekil 2.5: Cumalıkızık’ta korunmuş sokak dokusu (Türkiye Kültür Portalı, t.y).

Şekil 2.6: Cumalıkızık'ta geleneksel bir ev (Murat Öcal, t.y).

Cumalıkızık köyünün açık hava müzesine dönüşmesi ve köyün turistik bir ticari alan olarak görülmesi eleştiri konusu olmaktadır. Ancak üzerinde durulması gereken konu turizmden gelir elde eden köy halkının köyün korunmasına özen göstermesidir (Eres, 2016).

Günümüzde unutulmaya yüz tutan kırsal yaşam biçimini gösteren özel bir örnek olan bu yerleşimin turizm aracılığıyla topluma tanıtılması ve bilginin topluma kümülatif olarak aktarılması oldukça önemlidir (Eres, 2016).

3. SINDIRGI'YA AİT VERİLER

Bu bölümde Çoturtepe köyünün kırsal doku özelliklerini anlamak amacıyla, köyün idari sınırları içerisinde bulunduğu Sındırgı ilçesi, ilçeyi şekillendiren coğrafi yapı özellikleri, tarihsel arka planı ve sosyo- kültürel özellikleri üzerinden incelenmiştir.

3.1 Doğal Çevre Verileri

3.1.1 Konum ve Coğrafi Özellikler

Sındırgı ilçesi coğrafi olarak Marmara Bölgesi'nin Güney Marmara Bölümü'nde yer almaktadır. Sındırgı Ovası'nın doğusunda kurulmuş olan şehir idari olarak Balıkesir iline bağlıdır (Sarıkaya, 2020).

Şekil 3.1: Sındırgı'nın coğrafi konumu.

Şekil 3.2: Sındırgı ilçe sınırları (Arslan, 2013).

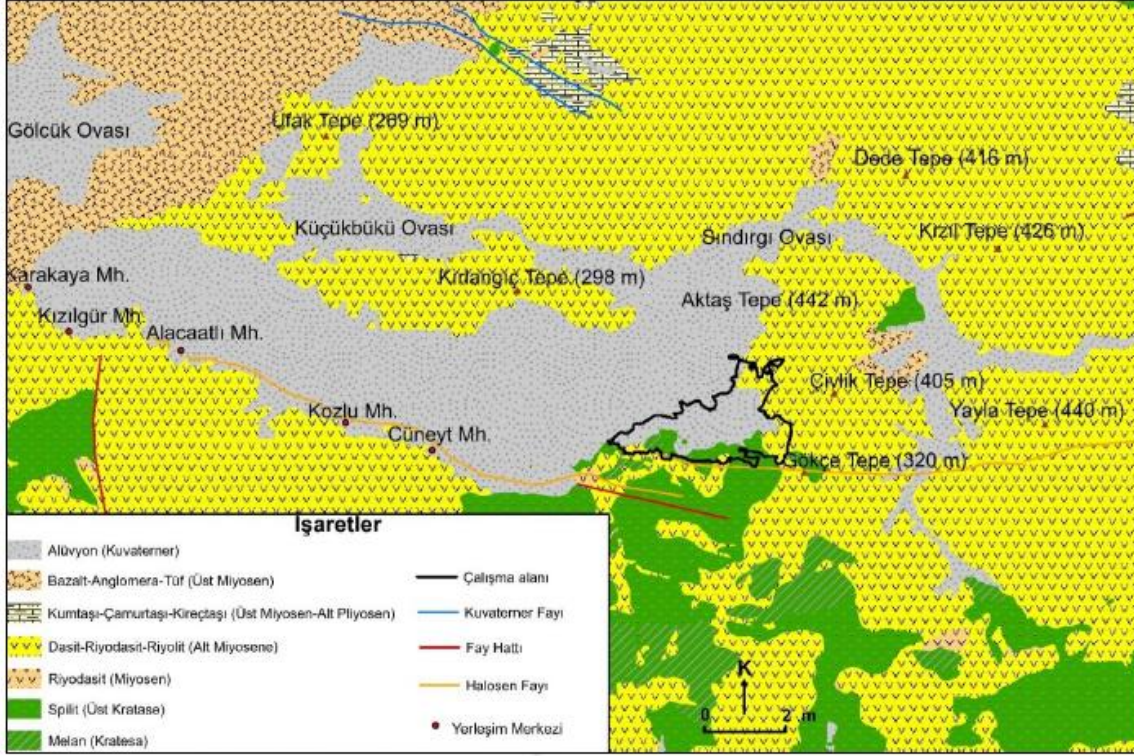
Eski Balıkesir – İzmir kara yolu üzerinde, Balıkesir’e 63 km. uzaklıkta bulunan ilçenin kuzeyinde Balıkesir’in Dursunbey ve Bigadiç ilçeleri, güneyinde Manisa’nın Demirci, Gördes ve Akhisar ilçeleri, batısında Manisa’nın Kırkağaç ilçesi, doğusunda ise Kütahya’nın Simav ilçesi bulunmaktadır. Denizden yüksekliği 250 m. ve yüzölçümü 1.378 km² olan Sındırgı’nın ilçe merkezi 39° 24' paraleli ile 28° 17' doğu meridyeninde yer almaktadır (Arslan, 2013).

3.1.2 Jeolojik Yapı ve Deprem Durumu

Sındırgı, Simav Çayı ile Cüneyt Çayı’nın getirdiği kum ve çakıl boyutundaki malzemelerin birikmesi sonucu oluşan Sındırgı Ovası’nda kurulmuştur. Ova içerisinde doğu-batı yönünde uzanan Sındırgı, aktif fay hatları üzerinde kurulmuş olup 1.Derece deprem bölgesinde yer almaktadır (Arslan, 2013).

Bölgede genç tabakalar kıvrılarak fay oluşurken yaşlı tabakalar katılma sonucunda kırılarak fay oluşturmuştur. Tektonik bakımdan hareketli olan Sındırgı Ovası’nın güneyinde, bir holosen fayı dağlık araziye doğru ova boyunca uzanırken kuzeyinde ise iki adet kuvaterner fayı miyosen yaşlı araziler üzerinde bulunmaktadır. Bu faylar haricinde de bölgede çok sayıda türü belirlenmemiş fay hattı bulunmaktadır (Şekil 1.3). Fay hatlarında uzun yıllar boyunca biriken

enerji büyük depremlere neden olmaktadır. 1969 yılında Sındırgı çevresinde 4.0 ve 4.7 büyüklüğünde iki ayrı deprem yaşanmış olup bölgede yakın zamanda benzer büyüklükte deprem yaşanmamıştır (Sarıkaya, 2020).

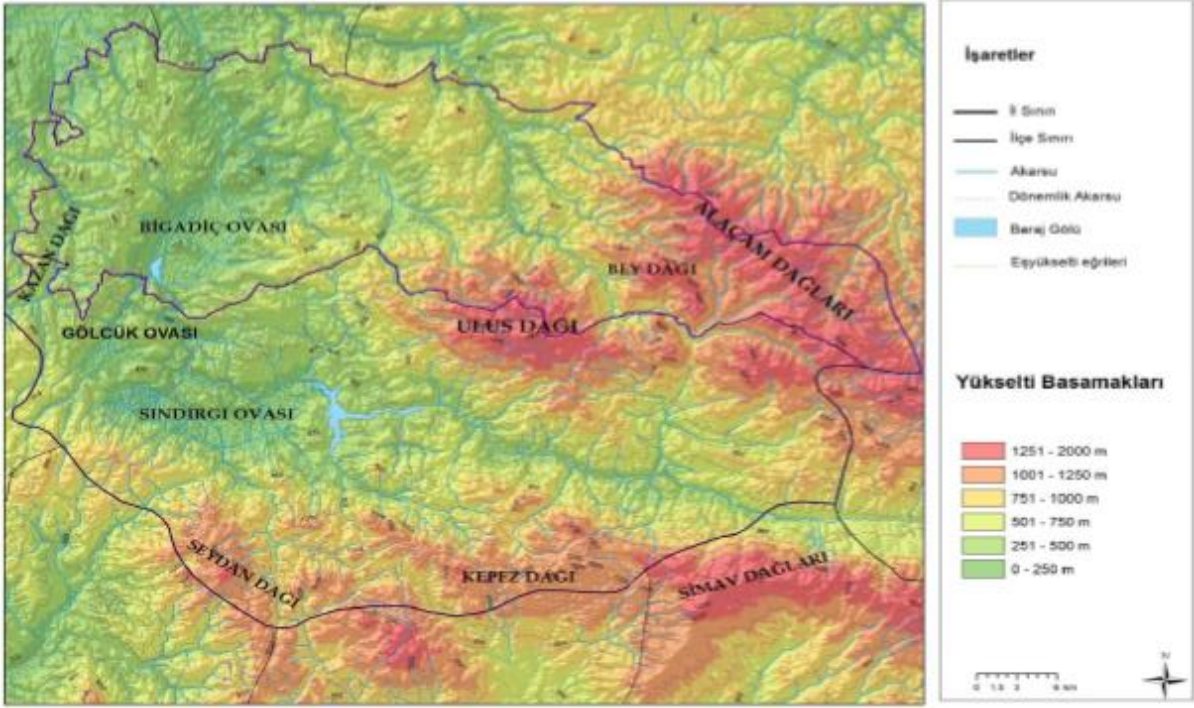
Şekil 3.3: Sındırgı ve çevresinin genel jeoloji haritası (Sarıkaya, 2020).

Alanın jeolojik özellikleri incelendiğinde şehrin yer seçiminde jeolojik özelliklerin dikkate alınmadığı görülmüştür. Tektonik bakımdan hareketli olan şehir ve çevresi gevşek bir zemin üzerine kurulmuştur. Alüvyon zemin deprem sırasında zemin sıvılaşmasına sebep olarak yıkıcılığı arttırmaktadır. İlçenin Yağcıbedir ve Çavdaroğlu mahallelerinde yüksek katlı binalar görülse de şehrin genelindeki binalar 2-5 katlıdır (Sarıkaya, 2020).

3.1.3 Topoğrafya ve Hidroğrafya

İlçe topoğrafyası incelendiğinde etrafı dağlarla çevrili olan ilçenin batısında bulunan alüvyon ova üzerine kurulduğu görülmektedir (Sarıkaya, 2020). Sındırgı'nın doğusunda 1615 m. yükseklikteki Alaçam Dağları, batısında Davullu ve Kazan Dağları, güneyinde Kepez ve Simav Dağları ile 1382 m yükseklikteki Seydan Dağı yer almaktadır. Ayrıca kuzeybatıda bulunan Ulus dağı 1769 m. yüksekliği ile Marmara Bölgesi ve Ege Bölgesi'nin en yüksek dağları arasında yer alır (Arslan, 2013).

Şekil 3.4: Sındırgı fiziki haritası (Arslan, 2013).

İlçe hidrografyasının en önemli unsuru olan ve ilçenin bugünkü morfolojik görüntüsünün ortaya çıkmasında en etkili olan dış kuvvet Simav Çayı'dır. Yörenin en önemli akarsuyu olan Simav Çayı dışında Cüneyt Çayı, Sek dere, Sakarı dere, Kıran dere, Küren dere, Değirmen dere bölgenin önemli yer üstü sularıdır.

Menderesli bir vadi içerisinde akan ve aktığı alanlarda arızalı bir topoğrafya oluşturan Simav Çayı, taşıdığı alüvyon malzemeyi eğimin azaldığı yerlerde biriktirmektedir. Bunun sonucunda alüvyon ovalar ve gömük menderesler oluşmuştur. İlçenin kuzeydoğusunda bulunan Çaygören Barajı bahsedilen gömük mendereslerin birine yapılmıştır (Soykan, 1993).

Yerüstünde sürekli akış gösteren akarsuyunun olmaması nedeniyle inşa edilen Çaygören Barajı sayesinde Simav Çayı'nın suyu hem kontrol edilmiş hem de depolanmıştır (Sarıkaya, 2020). Suyun ilçeye ve ilçeden Sındırgı Ovası'nın batısına su kanalı aracılığıyla taşınmasıyla yaklaşık 46 km²'lik bir alana sahip olan Sındırgı ovası, ilçenin en önemli tarım alanı olmuştur. Ovanın sulama probleminin önemli ölçüde çözülmesi, tütün ve sebze tarımını bu kesimlerde daha hale önemli getirmiştir (Ünal, 2017).

Şekil 3.5: Sındırgı Çaygören baraj gölü (Kişisel Arşiv, 2024).

İlçe hidrografyasının bir diğer unsuru, farklı kimyasal bileşenlere ve sıcaklıklara sahip kaplıca ve ılıcalardır. Sahadaki sıcak su yeraltı kaynaklarından en önemlileri Hisaralan ve Emendere Kaplıcaları' dır. Hisaralan Kaplıcaları Sındırgı'nın 17 km. doğusunda bulunur, sıcaklığı 46° C ile 98° C arasında değişen irili ufaklı birçok kaynaktan oluşmaktadır. Kaynak suları florür içeren sodyumlu bikarbonatlı termal sular sınıfına girmekte ve kendi halinde akışkan olup, saniyede 172 litre su çıkmaktadır. Başlangıçta köy içerisinde kurulmuş küçük aile pansiyonlarında kullanılan kaplıca suları günümüzde beş yıldızlı otel standardında hizmet veren tesislerde kullanılmaktadır. Emendere (Ilıcalı) Kaplıcası ise Sındırgı'nın 7 km. güneyinde bulunur. Kaplıca adını sınırları içerisinde yer alan Ilıcalı Köyü'nden alır. Tek bir kaynaktan çıkan kaplıca suyunun sıcaklığı 33° C'dir. Kaplıcadan çıkan su, kaynağın yanında kurulmuş ve işletmesi belediyeye ait olan Emendere Termal Otel'de kullanılmaktadır (Arslan, 2013).

Sındırgı ilçe merkezinin temel kullanım suyu şehir şebekesinden sağlanmaktadır. Sındırgı'da, içme suyu olarak şehir şebekesinden getirilen su kullanılır ayrıca içme suyu olarak Kertil köyü ve Pürsünler köyünden getirilen sular da kullanılmaktadır (Arslan, 2013).

3.1.4 İklim ve Bitki Örtüsü

Sındırgı, Akdeniz ile Karadeniz iklim tipi arasında geçiş alanı olan Marmara Bölgesinin güney Marmara bölümünde yer alır. Her iki iklim tipinden özellikler taşıyan ilçe sıcaklık özelliği bakımından Marmara geçiş iklimindeyken yağış özelliği olarak Akdeniz yağış rejiminde yer almaktadır (Arslan, 2013).

Sındırgı’da yıllık ortalama sıcaklık 17,1°C’dir. En soğuk ay olan ocak ayı ortalaması 6,1°C civarındayken en sıcak aylar temmuz ve ağustos ayları olup, sıcaklık ortalamaları 28°C’nin biraz üzerindedir (Ünal, 2017).

Yıllık ortalama yağış miktarı 589,6 mm’dir. Akdeniz iklim tipinde olduğu gibi en fazla yağışlı geçen mevsim kıştır (Soykan, 1993). Yağışların %44,1’i kış mevsiminde, %27,1’i ilkbahar ve %25,2’si sonbahar mevsimindedir. Yazları ise oldukça kurak geçer.

Tablo 3.1: Sındırgı iklim verileri (1997-2016).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Ort.
Sıcaklık (°C)	6,1	6,7	10,3	14,7	20,3	25,2	28,2	28,1	23,6	17,7	16,6	7,3	17,1
Yağış (mm)	89,2	86,7	68,2	49,2	42,5	15,8	1,7	4,2	16,6	53,5	78,5	83,5	
Mevsimlere ait yağış (%)	İlkbahar			Yaz			Sonbahar			Kış			
	27,1			3,6			25,2			44,1			

Kaynak: Orman ve Su İşleri MGM, Akhisar İstasyonu (Ünal, 2017:376).

6 gün ile en fazla kar yağışının görüldüğü mevsim kış mevsimidir. Kış mevsiminde kar yağışı en fazla aralık ayında görülmektedir ve bu ayda kar yağışı ortalama 2,1 gündür. Sındırgı’nın yıllık ortalama 4,4 günü bulutlu, 16,1 günü sisli geçmektedir. Bu oranların en yüksek olduğu mevsim kıştır. Yıllık dolulu gün ortalaması ise 11,2 gündür. Dolu yağışı en fazla ilkbahar mevsiminden yaz mevsimine geçerken görülmektedir. Yağışın en fazla olduğu ay 2 gün ile Haziran ayıdır (Sarıkaya, 2020).

Tablo 3.2: Sındırgı’ya ait toplam karlı, sisli ve dolulu geçen gün sayısı (1986-2003).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	2	K	A	Top.
Karlı Gün	1,5	2,4	1,2	0,07	0	0	0	0	0	0	0,5	2,1	7,9
Sisli Gün	2,9	2,2	2,9	1,2	0,6	0	0,1	0	0,1	0,7	1,9	3,1	16,1
Dolulu Gün	0,5	0,6	0,5	1,2	1,4	2	0,6	0,3	0,6	1	1,2	0,9	11,2

Kaynak: Balıkesir DMİ, 2020 (Sarıkaya, 2020).

Yıllık ortalama rüzgâr hızı 2,83 m/sn.dir. 3,56 m/sn. ile rüzgâr en hızlı temmuz ayında eserken 2,67 m/sn. ile en yavaş eylül ayında esmektedir. Kuzey karakterli olan hâkim rüzgâr yönü, 26.864 esme sayısı ile kuzeybatıdandır. %28,6 oranına sahip kuzeybatı yönünü % 25,9 oran kuzey yönü izlemektedir.

Yıllık ortalama % 64 olan bağıl nem en yüksek seviyesine Ocak ayında % 72,2 ile en düşük seviyesine ise haziran ayında % 55,9 ile ulaşır. Şehirde yaz mevsiminin kurak geçmesinin nedeni bağıl nem oranları ile açıklanabilir (Sarıkaya, 2020).

Tablo 3.3: Sındırgı'ya ait yıllık ortalama bağıl nem ve bulutluluk değerleri (1986-2003).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Ort.
Bağıl Nem	72,2	70,2	67,1	61,9	61,3	55,9	56,8	56,5	57	65,1	69,6	74,4	64
Bulutluluk	5,3	5,3	5	4,6	4	3	3,2	3,4	3,3	4,4	4,9	5,8	4,4

Kaynak: Balıkesir DMİ, 2020 (Sarıkaya, 2020).

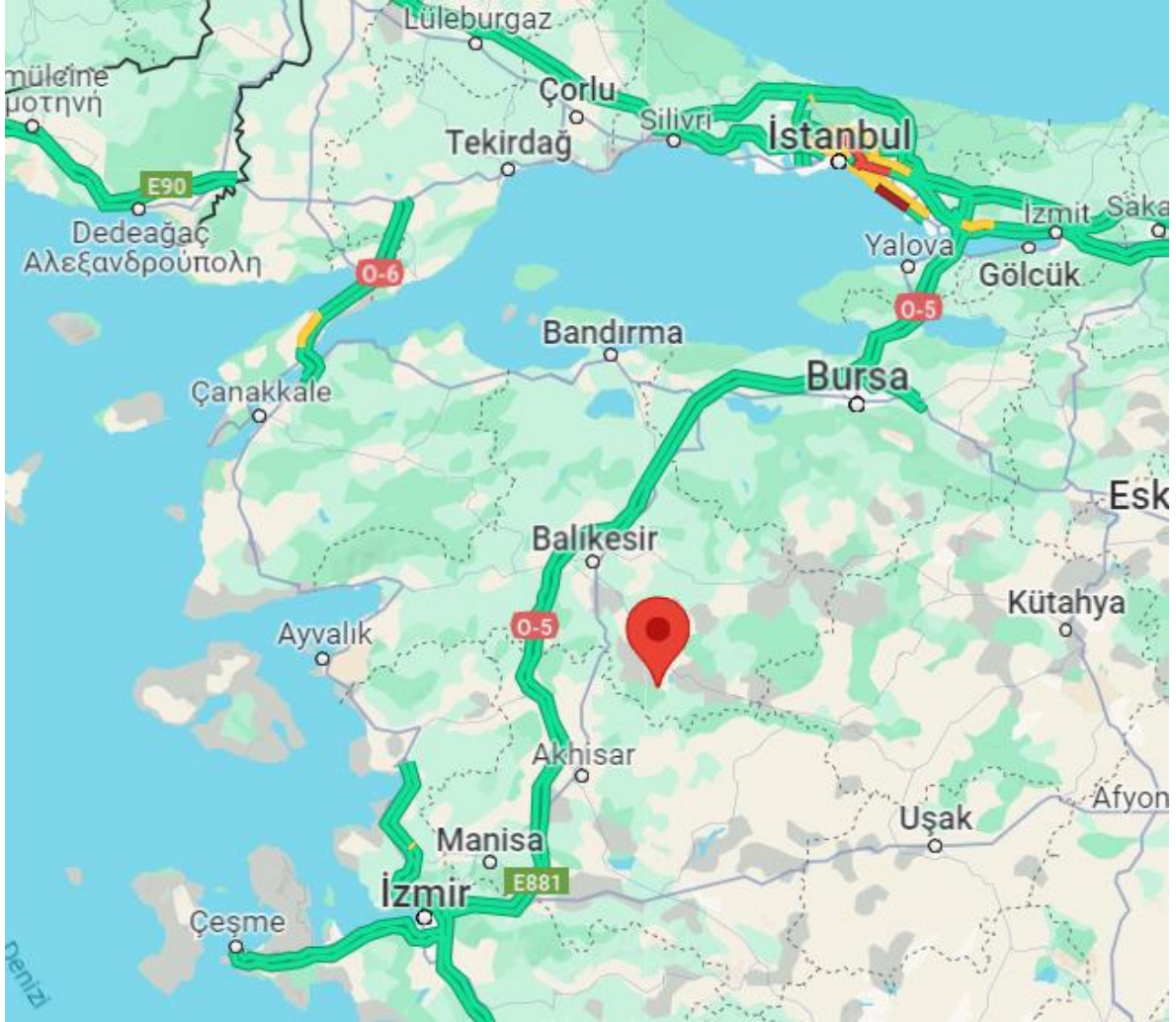
Bölgenin iklim özelliklerinin Akdeniz iklimine çok yakın oluşu bitki türleri ve toplulukları üzerinde de etkisini göstermektedir. Buna bağlı olarak ilçe genelinde bitki topluluğu olarak maki elemanları ve meşeler görülmektedir (Soykan, 1993).

İlçede yerleşmelerin, özellikle dağlık alanlarda birbirinden uzak olması doğal bitki örtüsü tahribini hızlandırmıştır. Kızılcım ağaçlarının tahrip edildiği yerlerde maki türleri görülmektedir. Bu türlere örnek olarak yabani zeytin, funda, süpürge çalısı, menengiç, pırnal meşesi ve erguvan verilebilir. Yarı nemli orman bölgelerinde karaçama rastlanırken, kuru ormanlar bölgelerinde meşe ve ardıca rastlanmaktadır. Step örtüsü olan bölgelerde ise geven, dedediken, sığırkuyruğu, kuşburnu, adaçayı ve benzeri bitkiler görülmektedir (Arslan, 2013).

Bitki ve orman örtüsü, ilçedeki yerleşimi ve başta tarım ve hayvancılık olmak üzere ilçenin ekonomik faaliyetlerini etkilemiştir. Ancak ilçenin bitki örtüsü Yağcıbedir Halısı dokumasında kullanılan renkleri elde etme amacıyla, konut inşası ve yakacak ihtiyacını karşılama gibi sebeplerle büyük oranda tahrip edilmiştir (Arslan, 2013).

3.1.5 Ulaşım

Sındırgı Balıkesir'in güneydoğusunda bulunur ve eski Balıkesir - İzmir yolu üzerinde yer almaktadır. Balıkesir'e 63 km, İzmir'e 150 km, Bursa'ya 210 km olan Sındırgı'ya ulaşım karayolu ile sağlanmaktadır. Karayolları 14. Bölge sınırları içinde yer alan Sındırgı'dan 10-32 numaralı il yolu geçmekte olup ilçe sınırları içinden 10-31, D 240, D 555 ve D 565 yolları da geçmektedir (KGM, 2024). İlçeye her gün İstanbul'dan bir, İzmir'den dört, Akhisar'dan dört ve Balıkesir Otogarlarından her yarım saatte bir otobüs seferi yapılmaktadır (Sındırgı Turizm Danışma Bürosu, 2024).

Şekil 3.6: Sındırgı'ya ulaşım haritası (Google Haritalar, 2024).

3.2 Tarihsel Veriler

Sındırgı ve çevresinde yerleşim izleri MÖ 7. Yüzyıla kadar uzanmaktadır. Sezgin ve Aybek'in (2018) çalışmasında, Sındırgı bölgesindeki bulunan arkeolojik buluntuların Arkaik Dönem' den (MÖ 7. yüzyıl) Helenistik Dönem' e (MÖ 2. yüzyıl) kadar kesintisiz sürdüğü belirtilmiştir. Aynı çalışmada o dönemde bölgenin Pergamon Krallığı'nın hâkimiyetinde olduğu ve Antik Dönem' de yaşayan tarihçi Polybius' un Historia adlı eserinde Pergamon Krallığı yakınında yer alan Carseae ismini taşıyan bir yerleşim yerinin Sındırgı olabileceği düşünülmektedir (Sezgin ve Aybek, 2018).

Antik Dönem' de Sındırgı, Mysia olarak adlandırılan bölge sınırları içerisinde yer almaktadır. Bu dönemde Mysia, Balıkesir ilinin tamamını, Manisa'nın kuzeyini, İzmir'in kuzeybatısını, Bursa'nın güneybatısını, Kütahya'nın batısını ve Çanakkale'nin de doğu ucunu kapsayan bölgedir. Devam eden süreçte 11. Yüzyılın sonuna kadar bölgeye Lidya, Pers, Pergamon Krallığı, Roma İmparatorluğu ve Bizans hâkim olmuştur (Bektaş, 2019).

3.2.1 Roma ve Bizans Dönemi

Mysia bölgesine M.Ö. 129'da Roma İmparatorluğu hâkim olmuştur. Roma İmparatorluğu Doğu Roma ve Batı Roma olarak ikiye ayrıldığında Balıkesir ve Sındırgı Doğu Roma İmparatorluğu'nun egemenliği altına girmiştir (Şimşir, 2017: 30-31 Akt. Sarıkaya, 2020).

Malazgirt Savaşı sonrası Türk akınları sebebiyle Avrupa'dan yardım isteyen Bizans Haçlı seferleri sırasında Balıkesir ve çevresini geri almayı başarmıştır. 1204 yılında kısa bir süreliğine Latinlerin hâkimiyetine geçen bölge Bizans tarafından tekrar alınsa da, Bizans 1302-1308 yılları arasında Alanların ve Katalanların desteğiyle Türk akınlarını durdurmaya çalışmış ancak başarılı olamamıştır (Öden, 1999).

3.2.2 Karesi Beyliği ve Osmanlı Dönemi

Balıkesir ve çevresinin hâkimiyeti 1300-1308 yılları arasında Anadolu Selçuklu Devleti'nin beylerinden olan Kalem Bey ve oğlu Karesi Beye geçmiştir. Karesi Bey, hâkim olduğu bölgede Karesi Beyliği'ni kurmuştur. Ölümü sonrası beyliğin başına kimin geçtiği kesin olarak bilinmese de Aclan, Yahşi ve Demirhan beylerin beyliğin başında buldukları bilinmektedir (Öden, 1999 Akt. Bektaş, 2019).

Karesi Beyliği Osmanlı Beyliği'ne katılan ilk beyliktir. Bu durum beyliğin kendi içinde b6l6nmesinden kaynaklanmıştır. Bergama b6lgesinin idaresi Yahşi Bey'deyken Balıkesir ve çevresinin y6netimi ise Demirhan Bey'dedir. Yahşi Bey'in 6l6m6yle y6netim Demirhan Bey'e geçmiştir. Bu durum sonrası Karesi Beyliği'nin ileri gelenleri Orhan Bey'den beyliğin başına Dursun Bey'in geçmesini talep etmişlerdir. Ancak Dursun Bey'in 6ld6r6lmesi sonrası Orhan Bey Karesi topraklarının Osmanlı sınırlarına katıldığını ilan etmiştir. 1347-1348 yıllarında b6lge toprakları tamamen Osmanlı Devleti'nin topraklarına katılmıştır (6den, 1999 Akt. Bektaş, 2019).

Karesi Beyliği'nin Osmanlı egemenliği altına girmesiyle Sındırgı'da da 1323 yılında Osmanlı hâkimiyeti başlamış ve b6lgeye Osmanlı tarafından Toroslar ve diğer b6lgelerden Avşarlar, avdarlar, Çepniler, T6rkmenler ve Yağcıbedir adlarını taşıyan y6r6k toplulukları getirilmiştir. Bu topluluklar ile b6lgede konar – g6er yerleşmesi ve k6lt6r6 gelişmiştir (Arslan, 2013).

Balıkesir'i Osmanlı topraklarına katan Orhan Bey, Balıkesir'e vali olarak S6leyman Paşa'yı atamıştır. Balıkesir merkezli olan sancağa I. Murat d6neminde Karesi Sancağı adı verilmiş ve sancak beyliğine I. Murat'ın oğlu Yakup elebi getirilmiştir (Uzunçarşılı, 1975 Akt. Bektaş, 2019). İlerleyen d6nemlerde sancak beyliğine Yıldırım Beyazıt'ın oğulları Ertuğrul ve S6leyman elebi'nin getirilmesi Karesi 'nin elebi Sultan sancağı olduğunu g6stermektedir (Bektaş, 2019).

Osmanlı Devleti idari yapılanmasında merkez kazası Balıkesir olan Karesi Sancağı 1816 yılına kadar Anadolu Beylerbeyliği' ne bağlı olarak kalmıştır. Ancak Osmanlı y6netiminde Karesi Sancağı içerisinde yer alan Sındırgı'ya ait idari yapılanma hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır (Bektaş, 2019).

Sındırgı adı ilk kez 1491 tarihli bir vakfiyede geçmektedir. Nefise Hatun binti merhum Oruç elebi vakfına ait vakfiyede Sındırgı kasaba olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlamayla Sındırgı'nın 15. Y6zyılda artan bir n6fusa sahip olduğu s6ylenebilir (Berki, 1958 Akt. Bektaş, 2019).

16. y6zyıla gelindiğinde d6neme ait belgelerde Sındırgı, Karesi Sancağı içerisinde bulunan bir kaza olarak geçmektedir. 1528 yılına gelindiğinde Sındırgı, Bigadiç kazasına bağlı bir nahiye olarak geçmektedir. Ancak 16. y6zyıl sonlarında tekrar m6stakil bir kaza stat6s6ne gelmiştir (elik, 2013 Akt. Bektaş, 2019). Bu durum 17. ve 18. y6zyılda devam etmiştir.

Karesi Sancağı 19. yüzyılda Osmanlı idari yapılanması içinde pek çok değişim yaşamıştır. 1841 yılından 1881'e kadar Hüdavendigâr eyaleti içerisinde yer alan Karesi, 1881'de Biga sancağının da Karesi sancağına katılmasıyla Karesi vilayeti olmuştur. Karesi, 1888'de tekrar Hüdavendigâr eyaletine bağlanmıştır. 1909 yılında ise herhangi bir vilayete bağlı olmayan Karesi müstakil bir sancak olarak varlığını 1923'te sancak sisteminin yerine getirilen vilayet sistemine kadar sürdürmüştür. Bu yüzyıldaki idari düzenlemeler Sındırgı Kazası'nda da görülmüştür. Sındırgı, Karesi Sancağı içerisinde kaza olarak kalmaya 1864 Vilayet Nizamnamesi'ne kadar devam etmiştir. Bu tarihteki değişiklik ile Sındırgı, Bigadiç kazasına bağlı bir nahiyeye olmuştur. 1884 yılında Sındırgı tekrar kaza statüsüne getirilmiş ve ilk kaymakam ataması yapılmıştır. 1914 yılında Gölcük ve Çorum nahiyeleri de Sındırgı kazasına katılmıştır. Sındırgı 1884'ten günümüze kaza/ilçe statüsündedir (Bektaş, 2019).

Sındırgı, 29 Haziran 1920 tarihinde Yunan işgaline uğramıştır. Bölgede İbrahim Ethem, Makbule Efe gibi Kuva-i Milliye'nin önemli isimleri ile kurtuluş hareketi başlamıştır. Sındırgı halkının mücadelesi sonucunda Rum birlikleri ilçeyi terk etmişlerdir. 26 Ağustos 1922'de Büyük Taarruz'un başlamasıyla Türk ordusu 3 Eylül 1922'de Sındırgı'ya girmiş ve bölge bağımsızlığına kavuşmuştur (Arslan, 2013). 3 Eylül günü Sındırgı'nın resmi kurtuluş günü olarak kutlanılmaktadır.

3.2.3 Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyetin ilanı sonrası yapılan yol çalışmaları Sındırgı'da da ekonomik faaliyetleri etkilemiştir. Yapımına 1937 yılında başlanan İstanbul-İzmir karayolunun tamamlanması Sındırgı ve çevresinde ticari faaliyetlerin artmasını sağlamış ve şehir nüfusu da bu durumdan etkilenerek artmıştır. Nüfustaki bu değişimle şehir farklı yönlerde büyüme göstermiştir (Sarıkaya,2020).

Şehir merkezi Camikebir, Camicedit, Rızaiye ve Kurtuluş mahallelerinden oluşur. Şehrin tarihi merkezini oluşturan bu dört mahalle ilerleyen süreçte artan nüfusun ihtiyacını karşılayamaz hale gelmiştir. Süreç içerisinde İstanbul-İzmir yolu tamamlanmış ve Akhisar ve Balıkesir caddeleri tamamlanan karayolu güzergâhına dâhil edilmiştir. Bu durum sonucunda şehrin merkezi Cumhuriyet Meydanı'na kaymıştır. 1930'lardan 1950'lere kadar geçen süreçte şehrin büyüme yönü ise kuzey-kuzeybatıya doğru olmuştur (Sarıkaya,2020). Balıkesir Caddesinde bulunan Cumhuriyet Dönemi yapıları da bu durumu göstermektedir (Özkan, 2023). Bu caddenin başlangıcında bulunan Halkevi dönemin yapılarına örnektir (Şekil 2.10). Günümüzde

halkevinin üzerinde bulunan bilgilendirme panosunda yapının inşası 1932 yılına tarihlenmiş olup 1932-1942 yılında Sındırgı ilçesinde Halkevinin bulunduğu ve müzecilik çalışmalarının yapıldığına dair bilgiler bulunmaktadır (Cumhuriyet Halk Partisi, 1942 Akt. Özkan, 2023).

1966 yılında gelindiğinde Sındırgı'da yazlık ve kışlık olarak iki adet sinema yapılmıştır. Sonrasında 1967'de mezbaha yapılmış, 1968'de ise İş Bankası, Ziraat Bankası ve Tütüncüler Bankası kurulmuştur. 1971 yılında Çaygören Barajı tamamlanmıştır (Uysal, 2006 Akt. Sarıkaya,2020). 1960 yılı itibariyle açılan iş yeri, banka ve fabrikalarla birlikte Sındırgı'nın geliştiği ve nüfusunun arttığı görülmektedir. 1973 yılında Sındırgı Devlet Hastanesi kurulması ilçenin mekânsal gelişiminin kuzeydoğuya doğru yönlendiğini sağlamıştır (Sarıkaya,2020).

3.3 Sosyal ve Ekonomik Veriler

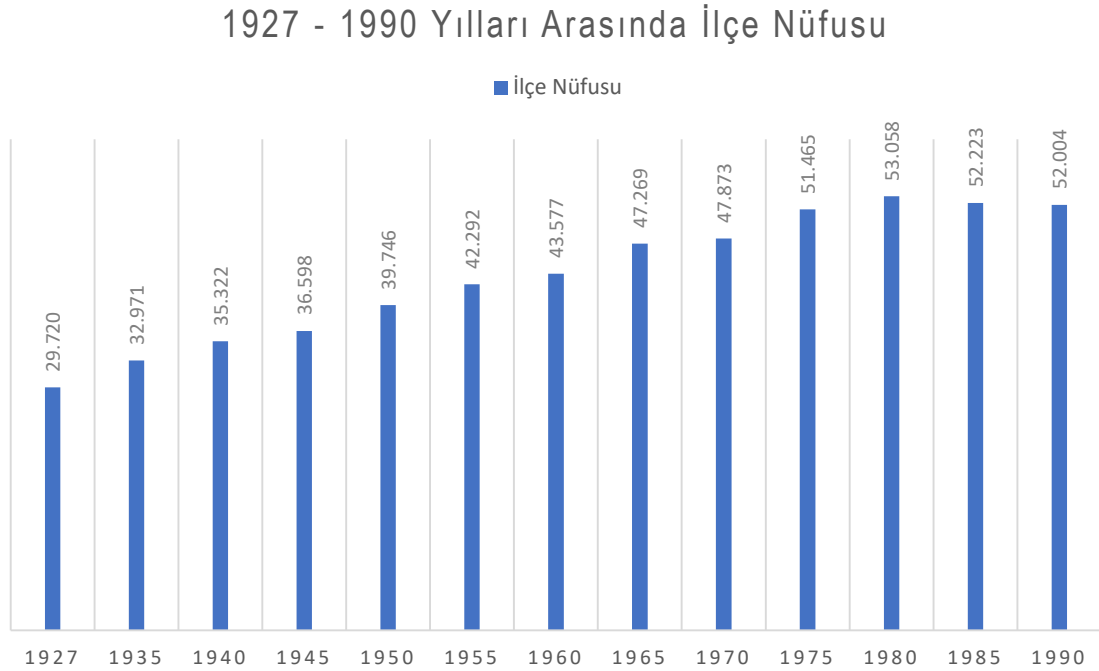
3.3.1 Demografik Yapı

Sındırgı nüfusuna ait bilinen en eski nüfus verilerine Osmanlı'da ilk nüfus sayımının yapıldığı 1831 yılı itibariyle ulaşılmaktadır. Nüfus sayımlarında 1850'li yıllara kadar yalnızca erkek nüfusu sayılmıştır. Bu nedenle Sındırgı'nın toplam nüfusu hesaplanırken erkek nüfusun iki katı olacak şekilde hesaplanmıştır. 1831 yılı itibariyle toplam nüfusun 11.416 olduğu düşünülmektedir. 1840-1845 yıllarına gelindiğinde temettuat defterinden edinilen bilgilere göre Sındırgı nahiyesinin nüfusu iskân hareketleriyle artmıştır. Bu dönemde nahiye nüfusu 13.805'e ulaşmıştır. Ayrıca 1870 yılında yapılan Şerif Paşa Camii, o dönemde nüfusun arttığının ve şehrin giderek geliştiğinin göstergesidir. Caminin inşası sonrası, 1884 yılında Sındırgı Belediyesi kurulmuştur. 19. yy. başlarında 48 olan köy sayısı da 1887 tarihli Karesi Vilayeti Salnamesinde 73'e ulaşmıştır. 1887 yılına gelindiğinde Sındırgı nüfusunun 20.614 'e yükselmiştir. Bu durum iskân girişimlerinin büyük ölçüde gerçekleştirilmesinin sonucu olarak gösterilebilir. 1906 yılına kadar artan Sındırgı nüfusu 1907 yılında 1.000 kişi azalmış ve 27.968'e düşmüştür (Çağlar, 2018 Akt. Sarıkaya, 2020).

Sındırgı'da gayrimüslim nüfus değerlendirildiğinde ise 1841 yılında Rum nüfusu 180'dir. Sındırgı'nın şehir yerleşmesi haline gelmesiyle birlikte Rum nüfusu da artışa geçmiş ancak toplam nüfusa oranları % 5'i bulmamıştır. Rum nüfus oranı 1900 yılında toplam nüfus içerisinde % 3,6'ya ulaşırken 1906 ve 1907 yılları arasında % 3,4'e gerilemiştir. Ülke genelinde nüfusun ekonomik özellikleri değerlendirildiğinde Müslümanların yoğunlaştığı yerler tarımın yapıldığı alanlar olurken ticaretin yapıldığı alanlarda gayrimüslimlerin yoğunlaştığı

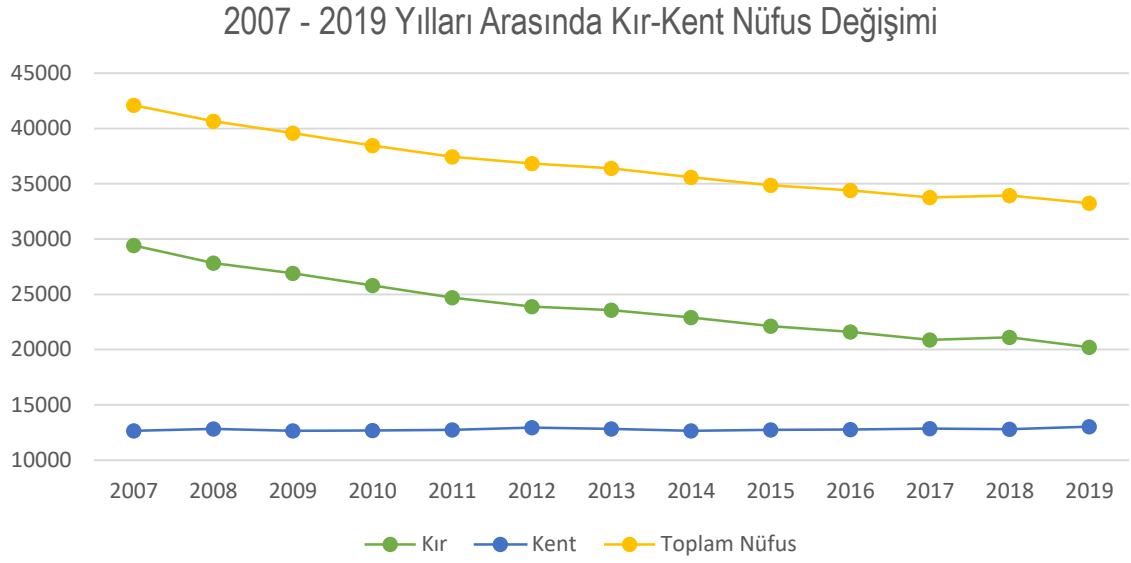
görülmektedir. Sındırgı'daki gayrimüslim nüfusun az olması, bölgedeki ticaretin düşük olmasıyla ilişkilendirilmiştir (Özcan, 2018 Akt. Sarıkaya, 2020).

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. Bu nüfus sayımında Sındırgı nüfusu 29 bin kişiydi. 1935 yılına gelindiğinde ilçe nüfusu doğumların etkisiyle artışa geçerek 32 bin kişiye ulaşmıştır. Sındırgı ilçe merkezi nüfusu 1950 yılında 39 binlere ulaşırken 1960 yılında ise 43 binlere ulaşmıştır. Ülke genelinde yaşanan 1950 ve sonrası kırdan kente göç hareketlerinden etkilenmeyen Sındırgı'da ilçe nüfusu 1980'lere kadar artış göstermiştir. İlçe nüfusu bu yılda 53 binlere ulaşmış olup ilçe nüfus miktarının en fazla olduğu yıl olmuştur (Grafik 3.1).

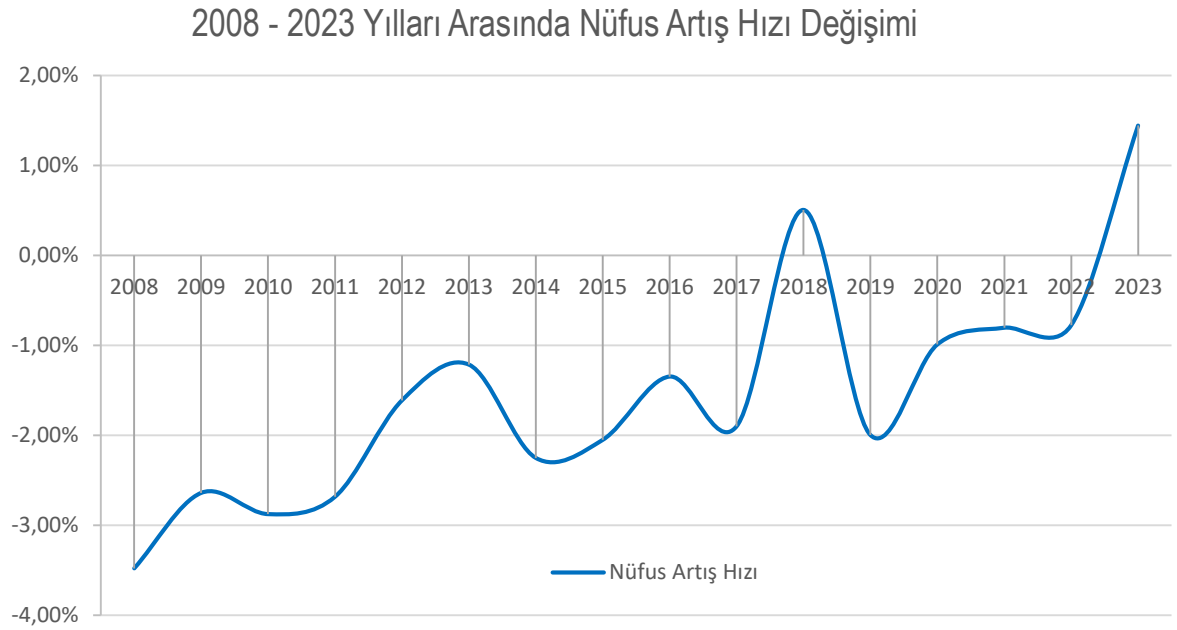

Şekil 3.7: Sındırgı'nın 1927-1990 yıllarındaki toplam nüfusu.

1980 yılı sonrasında ülke genelinde devam eden kırdan kente göç hareketleri Sındırgı'yı da etkisi altına almıştır. 1980-1990 yıllarına kadar Sındırgı ilçesinin tütün üretiminde merkez konumunda olması sulı tarımın yapılamadığı ve tütün yerine alternatif bir ürünün yetiştirilemediği Sındırgı köylerinde nüfusu etkilemiştir. Tütün tarımına getirilen kota uygulaması nedeniyle kırdan kente göçü hızlanmıştır. Bu nedenle Sındırgı ilçe nüfusu 1980 sonrasında 52 binlere düşmüştür (Grafik 3.1). Sındırgı'da kırdan kente yapılan göçlerin büyük çoğunluğu Sındırgı merkezine olmuştur. Sındırgı'dan büyük şehirlere yapılan göçlerin kitlesel olduğundan söz edilemez ancak köylerden verilen göçlerin şehrin nüfus yapısını değiştirdiğinden söz edilebilir (Sarıkaya, 2020).

Şekil 3.8: Sındırgı'nın 2007-2019 yıllarındaki kır-kent nüfus değişimi.

Şekil 3.9: Sındırgı'nın 2008-2023 yılları arasındaki nüfus artış hızı.

2007 yılından günümüze geçen süreçte Sındırgı şehrinin nüfus artış hızının yavaş olduğu görülmektedir. Nüfus miktarının uzun yıllardır önemli oranda değişmemesi, nüfusun kırdan kente göç hareketlerinden etkilendiğini gösterir niteliktedir (Grafik 3.2, Grafik 3.3).

Şehrin aldığı göçler verdiği göçlerden azdır. Ayrıca şehirde doğum oranlarının düşüklüğü nüfus artış hızının yavaşlamasına neden olmuştur. Şehirde çalışan nüfus miktarı azımsanmayacak bir orana sahiptir ancak bu nüfusun % 39'u 50 yaş üzerindedir. Bu nedenle Sındırgı, doğum oranlarının azalmasıyla birlikte yaşanan kırdan kente göçler sonucunda nüfusun yaşlanmasıyla karşı karşıyadır (Sarıkaya, 2020).

İlçe dışına göç verilen yerler en fazla Balıkesir il merkezi sonrasında İzmir, Manisa, İstanbul ve Bursa'dır (Şahin, 2018 Akt. Sarıkaya, 2020). TÜİK'in 2023 yılına ait verilerine göre Balıkesir'de 42.642, İzmir'de 13.885, Manisa'da 8.482, İstanbul'da 4.405 ve Bursa'da 3.525 kişi Sındırgı nüfusuna kayıtlıdır (TÜİK, 2024).

2023 yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarında, Sındırgı'nın nüfusu 32.87 kişidir. İlçe nüfus yoğunluğu bakımından Balıkesir'in 20 ilçesi arasından 11. sıradadır. 1980'li yıllardan itibaren dışarıya göç veren ilçenin nüfusu, 35 yıl sonra 2018 yılında ilk kez göç alarak artışa geçmiştir (Anadolu Ajansı, 2019).

3.3.2 Sosyo-Ekonomik Yapı

İlçenin ekonomisi tarih boyunca tarım ve hayvancılığa dayanmıştır. Hayvancılık, Sındırgı'nın Osmanlı hâkimiyetine girmesi sonrası bölgeye konar-göçer toplulukların göç etmeye başladığı ilk andan itibaren, bölgede devam eden en önemli geçim kaynaklarından biridir. Arazinin dağlık ve engebeli oluşu küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine daha uygun bir ortam sağlamıştır. Günümüzde Sındırgı'da Yaylabayır, Kınık ve Umurlar köyleri küçükbaş hayvancılığın en fazla yapıldığı yerleşmelerdir. Bölgede ağırlıklı olarak koyun ve kıl keçisi yetiştiriciliği yapılmakta olup küçükbaş hayvancılık mera hayvancılığı şeklinde yapılmaktadır (Arslan & Elibüyük, 2012).

İlçedeki en önemli geçim kaynaklarından bir diğeri ise tarımdır. Yerleşik hayata geçen konar – göçer topluluklar hayvancılığa alternatif geçim kaynakları aramış ve toprağı işlemeye başlamışlardır. Ancak arazi koşulları tarım faaliyetlerini kısıtlamıştır. Dağlık ve engebeli arazi, bölgede tarımın çok fazla gelişmesine engel olmuştur. Bu nedenle tarımın yoğun olarak yapıldığı alanlarda da hayvancılık tamamen terk edilmemiş olup ikincil ekonomik faaliyet olarak yapılmaya günümüzde de devam etmektedir (Arslan & Elibüyük, 2012).

Cumhuriyetin ilanı sonrası yapılan yol çalışmaları Sındırgı'da ekonomik faaliyetleri olumlu yönde etkilemiş ilçedeki ekonomik faaliyetler, yapımına 1937 yılında başlanan İstanbul-İzmir karayolunun tamamlanması sonrası artmaya başlamıştır. Ancak 1980li yıllarda İstanbul – İzmir karayolunun güzergâhı değiştirilmiş, bu durum ilçedeki ekonomik faaliyetleri olumsuz etkilemiştir (Sarıkaya, 2020).

Tütün tarımı, İzmir-İstanbul karayolu yapımı sonrasında artan ticaretin ardından Sındırgı'nın en önemli ekonomik kaynağı olmuştur. Balıkesir ili içerisinde tütün yetiştiriciliğinde Sındırgı önemli bir paya sahip olmuştur. İlçe, 1980-1990 dönemlerine kadar tütün üretiminde merkez olmuş, ilçenin kuzeyine Tekel tarafından tütün deposu açılmıştır. Ancak 1990 yılında tütün üretimine getirilen kota nedeniyle ilçenin en önemli ekonomik kaynağı olan tütünün üretim miktarı azalmış, tütün üretimine devam edilmesine rağmen uygulanan kota nedeniyle ilçede ekonomik faaliyetler daralmıştır. Günümüzde ilçenin ticari öneme sahip tarımsal ürünleri ise salçalık domates, salçalık biber ve turşuluk salatalıktır. Ticari öneme sahip hayvansal ürünler ise süt ve yumurtadır (Sarıkaya, 2020).

Halıcılık, geçmişten günümüze Yağcıbedir Halılarıyla tanınan ilçenin bir diğer geçim kaynağıdır. Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen Yağcıbedir yörükleri tarafından dokunmakta olan Yağcıbedir Halısının tarihinin 3000 yıl öncesine uzandığı düşünülmektedir (Demirbulat vd., 2015 Akt. İbiş, 2018). Halılara ismini veren Yağcı Bedir Yörükleriyle ilgili rivayetlerden biri Osmanlı Türkleri zamanında orduya yay temin ettikleri için Yayıbedir olarak adlandırılan yörük aşiretlerinin daha sonra Yağcıbedir olarak adlandırılmasıdır (Uysal, 2007). Bir diğer rivayet ise Yörük grubu içinde Bedir isimli bir beyin, ok ve yayı çok iyi kullanması ve buna bağlı olarak Yayı Bedir adının verilmesidir (Çorman vd., 2017).

Günümüzde Sındırgı'nın Eşmedere, Çakıllı, Karakaya, Alakır, Eğridere köylerinde yaşamakta olan Yağcıbedir Yörükleri halıyı orijinaline bağlı kalarak dokumaya devam etmektedir. Ayrıca Sındırgı Belediyesi önünde yer alan meydana her hafta cumartesi günleri kurulan pazarla Yağcıbedir halıları tüketiciyle buluşturulmaktadır (Çorman vd., 2017). Sındırgı Belediyesi tarafından, her yıl Sındırgı'nın düşman işgalinden kurtuluşu olan 03-06 Eylül tarihleri arasında düzenlenen Yağcıbedir Halı Festivali 1983 yılından itibaren uluslararası nitelik kazanmıştır ve 'Uluslararası Sındırgı Yağcıbedir Halı Kültür ve Sanat Etkinlikleri' adı altında yürütülmektedir. (İbiş, 2018).

Turizm, Sındırgı ilçesinin bir diğer geçim kaynağıdır. İlçe, tarım ve hayvancılık alanında öne çıkan bir bölge olmasına karşın sahip olduğu doğal ve kültürel zenginlikleriyle güçlü bir turizm potansiyeline sahiptir. Sındırgı’da sağlık turizmi için kaplıcalar, kültür turizmi için tarihi yapılar ve kültürel miras öğeleri bulunurken doğa turizmi için de birçok alternatif bulunmaktadır (Acar, 2017).

Sındırgı ilçesi sıcak su kaynakları bakımından oldukça zengindir. Emandere, Hisaralan, Akçakırsak ve Kargah’ta sıcak su kaynakları bulunmaktadır (Uysal, 2006). Türkiye 2023 Turizm Stratejisinde, Çanakkale ve Balıkesir illerini içine alan “Troya Kuzey Ege Kültür ve Termal Turizm Gelişim Bölgesi” nin sağlık, termal turizm ve kırsal turizm çerçevesinde geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda 2006 yılında Sındırgı Hisaralan bölgesi (15.500 ha alan) bakanlar kurulu kararı ile Termal Turizm Merkezi ilan edilmiş ve ilan resmi gazetede yayınlanmıştır (İbiş, 2018). Ayrıca Hisaralan bölgesinde yer alan sıcak su kaynakları ve travertenler İda Madra Jeoparkı’nın nitelikli 11 tematik odağı arasında yer almaktadır (İda Madra Jeoparkı, 2023).

İlçenin sahip olduğu coğrafi ve fiziki doku çeşitli doğa sporlarının yapılmasına olanak sağlamaktadır. Kertil ve Sıdan Yaylaları, Cüneyt vadisi dağcılık ve doğa yürüyüşleri için oldukça uygun alanlardır. Ayrıca Güney Marmara Kalkınma Ajansı’nın 2015 yılı ‘Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı’ kapsamında ‘Misya Yürüyüş Yolları Projesi’ hazırlanmıştır. T.C. Balıkesir Valiliği tarafından yürütülen projenin Sındırgı ayağında üç önemli yürüyüş rotası oluşturulmuştur (Misya Yürüyüş Yolları, 2024).

İlçenin sahip olduğu tarihi doku kültür turizmi açısından oldukça önemlidir. Sındırgı ve çevresinde tarihi ve turistik önem taşıyan yerler ve yapılara örnek olarak ilçe merkezindeki sivil mimarlık örnekleri, Şerif Paşa Camii, Kılavuz Dede Türbesi, Güreş Evi, 2019 yılında restorasyonu tamamlanan Kışla Müze Han, tarihi Gölcük ve Cüneyt Kemer Köprüleri, Çoturtepe taş evleri, Roma İmparatorluğu döneminde zindan olarak kullanıldığı düşünülen Zindan Kayalıkları, tarihi tahıl ambarları ve Düvertepe İlkokulu örnek verilebilir.

Sındırgı Belediyesi tarafından 2016 yılında Şerif Paşa meydanında Hanımeli Çarşısı açılmıştır. Çarşıda Manav, Yağcıbedir, Sarıkeçili ve Karakeçili yörüklerinin kültürlerine ait ürünler sergilenmektedir. Yağcıbedir halısı, yazma, yaşmak, arpa saplı oya, iğne oyası gibi kültürel ürünlerin yanı sıra nohut, bulgur, fasulye, reçel gibi organik ürünlerin de satıldığı çarşı, aynı

zamanda ilçeye gelen turistler için yöresel ürünlerin tanıtılması ve satın alabilmesine olanak sağlamaktadır (İbiş, 2018).

Kolonya üretiminde köklü bir geçmişe sahip olan Balıkesir, 1933 yılında başlayan kolonya üretimiyle 1970'lerden itibaren Balıkesir ile özdeşleşen, tanınırlığı ve marka değeri yüksek bir ürün olmuştur (Özey & Çalışkan, 2018). Sındırgı ilçesinde de 1962 yılında Kertil Çam Kolonya ve Kozmetik Sanayii kurulmuştur. İlçeye özgü Kertil çamlarından elde edilen kolonya markalaşmış olup ilçe için önemli bir tanıtım ve gelir aracına dönüşmüştür.

Sındırgı, sahip olduğu doğal ve kültürel zenginlikler nedeniyle önemli bir turizm merkezine dönüşebilecek potansiyele sahiptir. Son yıllarda bölgeye yönelik turizm yatırımları artmakta, yerel yönetimler de turizmi geliştirmeye yönelik çaba sarf etmektedir. Sındırgı ilçesi ve çevresinin sahip olduğu kırsal alanlar da kırsal turizm potansiyeli oluşturmaktadır. Bunun dışında eko-turizm faaliyetleri, av turizmi, doğa yürüyüşleri gibi farklı turizm türleri ve aktivitelere olanak sağlamaktadır (İbiş, 2018).

3.4 İlçedeki Doğal ve Kültürel Miras

Sındırgı ilçesi, antik dönemde Mysia olarak adlandırılan bölge sınırları içerisinde yer alması nedeniyle birçok doğal ve kültürel mirasa sahiptir. İlçede kentsel, doğal ve arkeolojik sit alanları bulunmaktadır. Ulus Dağı, Cüneyt Çayı, Hisaralan travertenleri, akarsular, kaplıcalar, yaylalar olmak üzere birçok tabiat varlığı bulunurken koruma altına alınan birçok tescilli anıt, sivil mimarlık örnekleriyle birlikte halıcılık vb. somut ve somut olmayan kültür varlıkları bulunmaktadır.

Ulus Dağı; Bursa Uludağ'dan sonra bölgenin en yüksek dağlarından biri olan dağ olup kar tutma oranı en yüksek olan bölgelerden biridir. 2023 yılında, Balıkesir Büyükşehir belediyesi, Sındırgı Belediyesi, Balıkesir Valiliği, Türkiye Kayak Federasyonu ve GMKA işbirliği ile Ulus Dağı'na bölgenin ilk kayak merkezi kurulması adına çalışmalara başlanmıştır (Sındırgı Belediyesi, 2023). Misya Yürüyüş Yolları Projesi'nin 2. Rotasının da varış noktası Ulus Dağı olarak belirlenmiştir. Kepez köyünden başlayarak Ulus Dağı zirvesinde biten 12,5 km'lik yürüyüş rotasının başlangıç yüksekliği 921 m iken bitiş yüksekliği 1764 m'dir. Kepez-Ulus Dağı rotası zor bir parkur olup rota orman yollarından ve patikalardan devam ederek Ulus Dağı zirvesindeki orman yangını gözetleme kulesinde sonlanmaktadır.

Şekil 3.10: Ulus dağı zirvesi (Sındırgı Belediyesi, 2023).

Cüneyt Çayı Vadisi; ilçenin bir diğer doğal mirasıdır. Cüneyt Çayı üzerinde tek gözlü sivri kemerli tarihi bir köprü bulunmaktadır. 15. Yüzyılın ilk çeyreğinde inşa edildiği düşünülen Cüneyt köprüsü Balıkesir İli, Sındırgı İlçesi Cüneyt Mahallesi sınırları içinde bulunan, Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 30.08.1991 tarih ve 1965 sayılı kararı ile Korunması gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı olarak tescil edilmiştir (Balıkesir KTVKK, 2023).

Şekil 3.11: Cüneyt köprüsü (Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

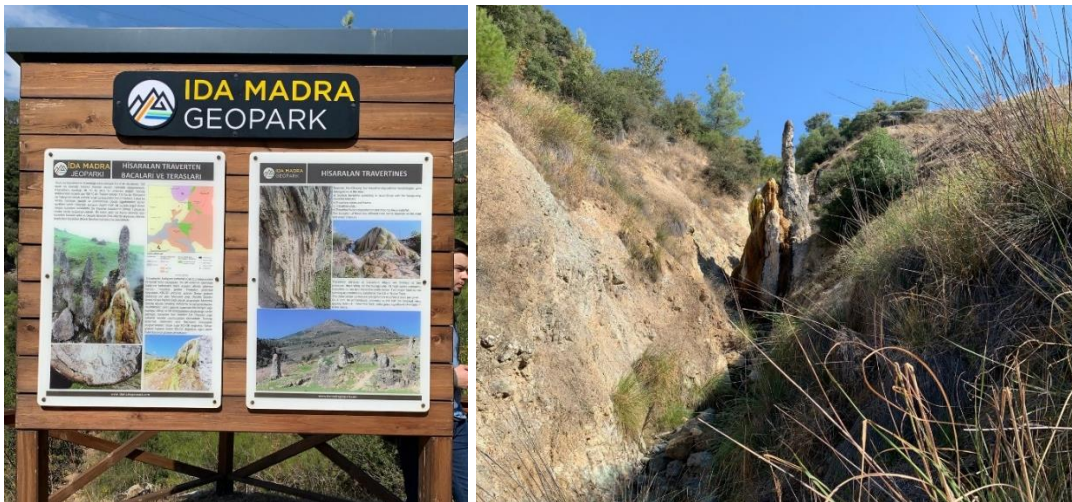

Çaygören Barajı, Balıkesir'de, Simav Çayı üzerinde, sulama ve taşkın kontrolü amacı ile inşa edilmiştir. Yapımı 1971 yılında tamamlanan baraj ve çevresi günümüzde ve doğal güzellikleriyle tercih edilen uğrak noktalarındandır (Arslan, 2013).

Şekil 3.12: Çaygören barajı (Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

İda Madra Jeoparkı, Balıkesir ilinin tamamını Çanakkale ve İzmir'in de bazı ilçelerini kapsayan yaklaşık 17 bin km²lik bir sahadır. Sındırgı ilçesinin Hisaralan bölgedeki sıcak su kaynakları ve travertenleri jeopark alanına dâhildir. Burada yer alan traverten bacalarının bir kısmı aktif bir kısmı sönmüştür. Travertenler şekil ve oluşum itibariyle Orta Atlantik okyanusu dibinde keşfedilen Karatüten (Black Smoker) bacalarına benzemekle birlikte dünya üzerinde aktif olan başka bir traverten örneği bulunmamaktadır (İda Madra Jeoparkı, 2023).

Şekil 3.13: İda Madra Geoparkı hisaralan traverten bacaları (Kişisel Arşiv, 2023).

Kaplıcalar, ilçenin önemli bir şifa kaynağıdır. Kaynak sularının cilt, romatizma gibi birçok hastalıkları tedavi edici özelliği bulunmaktadır. Hisaralan Kaplıcası ilçe merkezine 17 km uzaklıktadır. Sıcaklığı 46° C ile 98° C arasında değişen kaynaklara sahip olan Hisaralan kaplıcası 4 adet pansiyonla kaplıca turizmine hizmet vermektedir (Asımgil, Güney ve Uçar, 2011: 234).

Şekil 3.14: Hisaralan termal (Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Emendere (İlcalı) Kaplıcası ise Sındırgı'ya 7 km. uzaklıkta bulunmaktadır. Tek bir kaynaktan çıkan kaplıca suyunun sıcaklığı 33° C'dir. Kaplıcadan çıkan su, kaynağın yanında kurulmuş ve işletmesi belediyeye ait olan Emendere Termal Otel'de kullanılmaktadır (Arslan, 2013).

Şekil 3.15: Emendere kaplıcası (Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

İlçe merkezinde anıtların ve sivil mimarlık örneklerinin bulunduğu Camikebir, Camicedit, Rızaiye ve Kurtuluş mahallelerini içeren ve Bursa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 19.08.2009 tarih ve 4986 sayılı kararıyla sınırları belirlenen alan, "Sındırgı Kentsel Sit Alanı" olarak ilan edilmiştir. Günümüzde sit sınırı içerisinde 49 adet tescilli yapı bulunmaktadır. Belediye tarafından sokak sağlıklaştırma çalışmalarına ve tescilli yapıları koruma ve onarım projelerine devam edilmektedir.

Şekil 3.16: İlçe merkezinde sivil mimarlık örnekleri (Kişisel Arşiv, 2023).

İlçedeki restorasyon çalışmalarına örnek olarak eski askeri kışlanın dönüşümü örnek verilebilir. 2019 yılında tarihi Redif Paşa Kışlasının restorasyonu tamamlanmıştır. "Kışla Müze Han" adı verilen yapı yeniden işlevlendirilmiş ve üst katı otel olarak hizmete açılmıştır (Sındırgı Belediyesi).

Şekil 3.17: Restorasyon öncesi ve sonrası askeri kışla (Sındırgı Belediyesi Arşivi, 2023).

Zindan Kayalıkları, Sındırgı ilçesinin Çoturtepe Mahalle sınırları içerisinde yer alır. İlçenin önemli kültür miraslarından biri olan kayalıklar, 28.11.2019 tarihinde 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak tescil edilmiştir (Ek-C). Kaya yerleşkesi tarihinin 3 bin yıllık olduğu düşünülmektedir.

Şekil 3.18: Zindan kayalıkları (Çoturtepe Muhtarlığı, 2023).

Yağcıbedir Halıları, yörük aşiretinin örf, adet ve geçmişini yansıtan bir miras ürünüdür. Somut olmayan kültürel miras ulusal envanterinde yer alan bu halılar karagöz, heybeusulü ve yedieli olmak üzere üç çeşittir. Halıların ana malzemesi yün ve kökboyasıdır. Kökboyası ile boyanan iplerin renkleri, halılar eskidikçe ve çiğnendikçe daha çok ortaya çıkmaktadır bu nedenle halılar eskidikçe değerlenmektedir. Diğer halılardan farklı olarak Yağcıbedir Halılarında yalnızca dört renk kullanılmaktadır. Bu renkler; lacivert (gök), kırmızı (al), kahverengi (narınç), ve beyaz (ak)'dır.

Şekil 3.19: Yağcıbedir halıları ve dokuma tezgahı (Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Çok ince yün ipliklerden dokunan halıların atkısı ve çözgüsünde yün ipliği kullanılır. İlme düğümleri çok sağlam atıldığı için halılar çok uzun ömürlüdür. Santimetrekaresinde 30-35 ilme bulunan halıların ilme düğümleri Türk düğümü ya da gördes düğümü olarak bilinen düğümdür. Bu düğüm tekniği MÖ. 3. veya 5. Yüzyılda dokunduğu tahmin edilen ve bilinen ilk Türk halısı olan Pazırık halısının düğüm tekniğiyle aynıdır (Uysal, 2007). Dokunan motiflerin tamamının bir anlamı vardır. Kendine özgü motifleriyle dokunan bu halılar, dokuyan kişinin duygularıyla biçimlenir. Her halı kendine özgü ve biriciktir.

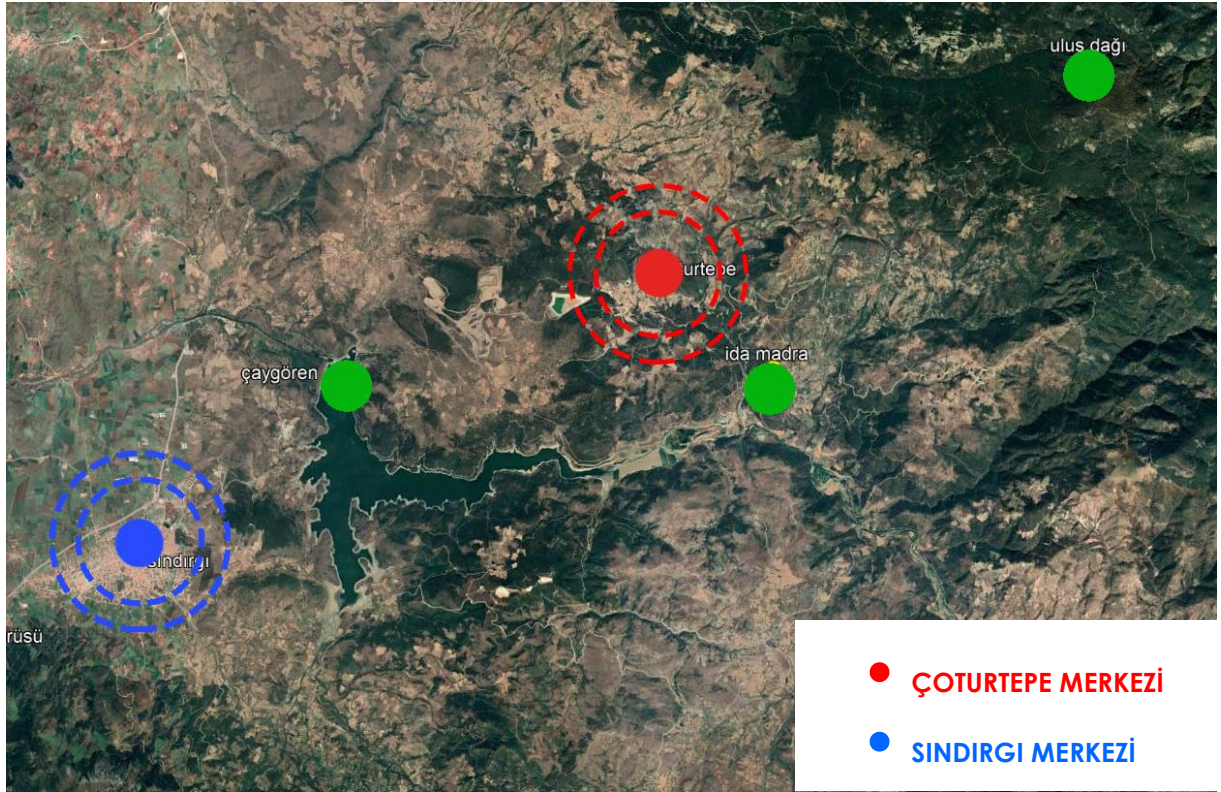
4. ÇOTURTEPE KÖYÜ'NÜN YERLEŞİM ÖZELLİKLERİ

4.1 Genel Özellikler

4.1.1 Konum ve Coğrafi Özellikler

Sındırgı ilçesinin idari sınırları içerisinde bulunan Çoturtepe Mahallesi, ilçe merkezine 17 km uzaklıkta bulunmaktadır. Mahalle sınırları içinde yer alan ve ilçenin önemli kültürel miraslarından olan Zindan Kayalıkları ise Sındırgı merkezine 21 km uzaklıktadır. Kaya yerleşkesinin tarihi 3 bin yıl öncesine dayanır (Sındırgı Belediyesi).

Çoturtepe Mahallesi, Sındırgı ilçesinin doğal mirasları arasında konumlanmıştır. Mahalle, Hisaralan Mahallesi sınırları içinde yer alan İda Madra Jeoparkı/Hisaralan jeosit alanına 5 km uzaklıktadır ve 45 dakika yürüyüş mesafesindedir. Ayrıca Çaygören Barajı'na 16,4 km ve Ulus Dağı'na ise 19,8 km uzaklıktadır (Şekil 4.1).

Şekil 4.1: Çoturtepe konumu (Google Maps, 2024).

4.1.2 Kuruluş ve Tarihsel Gelişim

19. yüzyıl boyunca Osmanlı Devleti değişik tarihlerde ve ihtiyaç duyulan vilayetlerde nüfus sayımları yapmış olup modern anlamda yapılan ilk nüfus sayımı 1828/29-1831 sayımıdır. Sındırgı kazasına bağlı olan Çoturtepe köyüne ait kayıtlar ise ilk olarak 1239 numaralı nüfus defterinde görülmüştür ancak kayıt tarihi belirlenememiştir. 1831 yılına kayıtlı 1340 numaralı nüfus defteri ise Sındırgı Kazası' na aittir (Bektaş, 2019). Bu nedenle köyün en erken tarihli resmi belgelerine 1800'lü yılların başlarında rastlanmaktadır. Bu belgelerde köyün ismi Bayramşah' tır.

Bayramşah adının köyün kurucuları olan Bayram ve Güllüşah' tan geldiği anlatılmıştır. Demirciler Kırı ve Erikli Yaylası adı verilen yerlerde ikamet eden Bayram ve Karamusalar haneleri, yetiştirdikleri hayvan sürülerinin su bulduğu köy alanına geldiklerini görüp zamanla bu köye yerleşim kurmuşlardır.

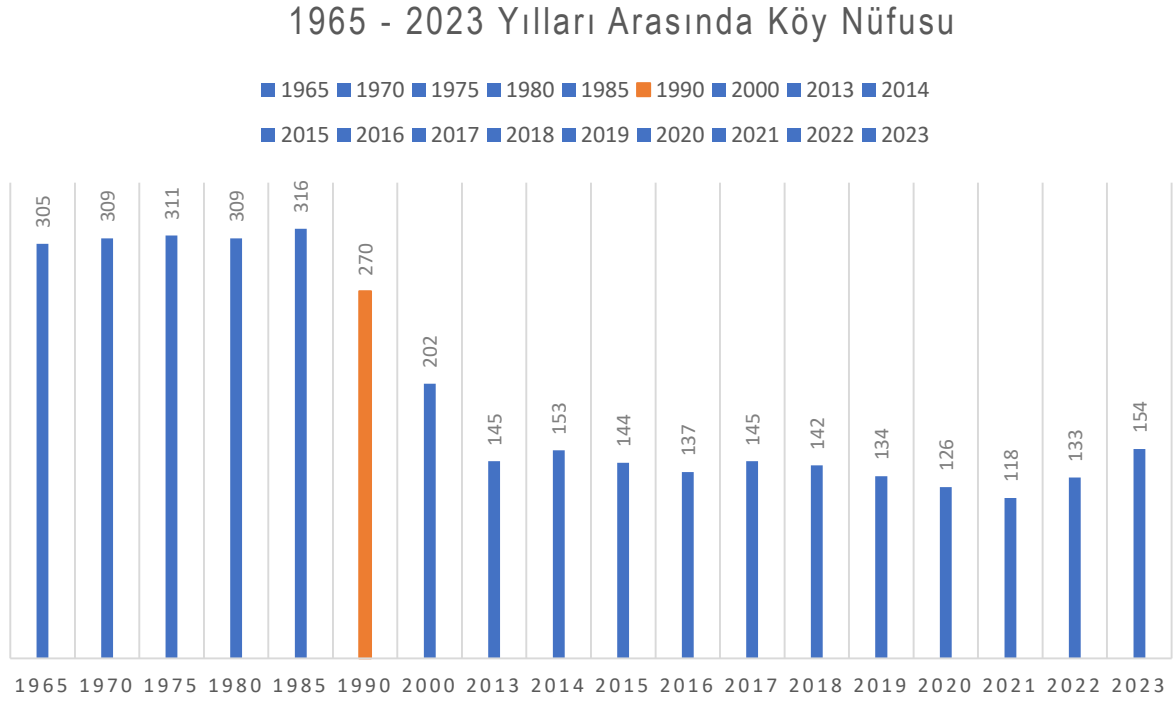
Köy, 29 Haziran 1920'de Yunan işgalcilerin baskınlarına uğramıştır. İlçe halkının topyekün mücadelesi sonucu Yunan işgalciler birçok yangın çıkardıktan sonra ilçeyi terk etmişlerdir. 3 Eylül 1922'de tüm ilçe işgalcilerden temizlenmiştir. Cumhuriyet dönemi soyadı kanununun kabulü sonrası köyün adı değiştirilmiştir. Çotur adlı kayanın eteklerinde kurulan bu köye Çoturtepe adı verilmiştir.

Şekil 4.2: Çoturtepe hava fotoğrafı (Sındırgı Muhtarlığı, 2023).

4.1.3 Demografik ve Sosyo-Ekonomik Yapı

Osmanlı döneminde köy nüfusu 1239 numaralı nüfus defterine göre 49 kişidir. 1831 yılına ait 1340 numaralı nüfus defterinde ise nüfus 59 kişiye çıkarak yüzde 20 artmıştır (Bektaş, 2019). Cumhuriyet dönemine gelindiğinde en erken verilerine 1965 yılında ulaşılan köyün nüfusu 309 kişidir. 1990'lı yıllara kadar düzenli seyreden köy nüfusu 1990 yılı sonrası azalmaya başlamıştır (Şekil 4.30).

Şekil 4.3: Çoturtepe'nin 1965-2023 yıllarındaki toplam nüfusu.

Yükseltisi çok olan köyler tarla alanı az olan köylerdir (Bektaş, 2019). Çoturtepe köyü dağlık alanda yer almaktadır. Bu durum köydeki tarım faaliyetlerini sınırlamaktadır.

Köyün geçim kaynağı geçmişten günümüze tarım ve hayvancılığa dayalı olmuştur. Sındırgı'ya ait 9192 numaralı temettuat defterinde 20 haneden 12'si rençber hane olarak kayıtlıdır. Köy halkı üzüm yetiştiriciliğiyle ve yetiştikleri üzümlerden yaptıkları pekmez satışıyla geçimlerini sağlamıştır. 9192 numaralı temettuat defterinde, tarımsal kullanım alanlarına göre toprakların dağılımı incelendiğinde köye ait toprakların yüzde 97,7 tarla iken yüzde 2,3 ünün bağ olduğu görülmektedir (Bektaş, 2019). Günümüzde konutların bahçelerinde eski dönemlerden kalma üzüm bağları az da olsa bulunmaktadır ancak üzüm geçim kaynağı olarak kullanılmamaktadır.

Şekil 4.4: Tarım ve hayvancılıkta kullanılan dirgen ve böndürük (Kişisel Arşiv, 2023).

Köy halkı 1990 yılına kadar tütün ve buğday ekimiyle geçimini sağlamaya devam etmiştir. Bu dönemde ilçede tütün fiyatları Çoturtepe köyü tarafından belirlenmiştir. Ancak, 1990 yılında tütün tarımına getirilen kota uygulaması köyün ekonomisini olumsuz yönde etkilemiştir. Geçimini tütüncülük yaparak sağlayan köy halkı ilçe merkezi ya da başka şehirlere göç etmeye başlamıştır. Şekil 4.7’de 1990 yılı sonrasında köy nüfusunun neredeyse yarıya indiği görülmektedir.

Köyde bir diğer geçim kaynağı yağcıbedir halıcılığı olmuştur. Ancak günümüzde genç nüfusun kentlere göç etmesiyle neredeyse yapılmayan halıcığın yerini geçim kaynağı olarak ceviz yetiştiriciliği almıştır.

Şekil 4.5: Halı dokumada kullanılan çuvalık (Kişisel Arşiv, 2023).

4.2 Yerleşim Dokusu Özellikleri

4.2.1 Sokaklar ve Yol Dokusu

Köyün en eski yerleşim yeri camii çevresidir. Köy camisi köyün kuzeydoğusunda konumlandırılmıştır. Köyün mekânsal gelişimi güneybatı yönlü olmuştur. 1924'te çıkarılan Köy Kanunu ile belirlenen yerleşim ölçütleri bu köyde de göze çarpar. Köy meydanından çıkan 4 adet ışınsal hat köyün ana yollarını oluşturur. Sokaklar köy iç yolu olarak adlandırılmıştır. 2013'te yapılan yol kaldırım çalışmalarıyla köy içi toprak yolların üzeri kilit taşları ile kaplanmıştır.

Şekil 4.6: Köyün mekânsal gelişim yönü (Çoturtepe Muhtarlığı, 2023).

4.2.2 Alandaki Yapılar

Toplamda 60 hane bulunan köyde 1 adet okul, 1 adet camii bulunmaktadır. 134 ada 1 parselde kayıtlı köy camisi ve 140 ada 33 parselde kayıtlı ilkokul 1964 yılında yapılmıştır. Çoturtepe Mahallesi Camii 28.11.2019 tarihi 1693 karar ile korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilmiştir.

Günümüzde ilkokul, ilköğretim çağındaki nüfusun oldukça az olması nedeniyle eğitim vermemektedir. Birçok nüfusu az ve dağınık olan köy ve benzeri küçük yerleşim birimlerinde olduğu gibi Çoturtepe köyünde de eğitim taşınmaz olarak yapılmaktadır. Tek katlı yığma sistemle inşa edilmiş olan okul köy girişinde yer almaktadır.

Şekil 4.7: Çoturtepe Camii (Kişisel Arşiv, 2023).

Şekil 4.8: Çoturtepe köyü ilkokulu (Kişisel Arşiv, 2023).

4.2.3 Dış Mekan Öğeleri

Toplamda 60 hane bulunan köyde 3 adet kâgir ahır, 2 adet yığma fırın ve 2 adet ambar ortak kullanımlı olarak bulunmaktadır. Ortak kullanımlı olan ambarlar dışında bazı evlerin kendi parseline de ambarlar bulunmaktadır. Bu ambarlar ise 10 adettir.

Köy meydanında dibek taşları bulunmaktadır. Anadolu’da genellikle içinde bulgur ve keşkek dövmek için kullanılan dibek taşları Çoturtepe’de aynı amaçla kullanılmaktadır. Düğünler, asker uğurlamaları gibi özel günlerde keşkek bu dibek taşlarında yapılmaktadır.

Şekil 4.9: Köy meydanındaki dibek taşları (Kişisel Arşiv, 2023).

4.2.3.1 Fırınlr

Moloz taştan yığma kâgir sistem ile inşa edilen köy fırınları ortak kullanımlıdır ve iki adettir. Ahşap sistemle örülen çatının örtüsü kiremittir. Tek gözlü fırının orta bölümünde pişirme işlemi gerçekleştirilirken yanlarda yer alan nişlere un konulur.

Fırınların yalnızca ekmek pişirme amaçlı kullanılmaz. Et kurutma, kavurma yapma, güveç gibi pişirme işlemleri de bu fırınlarda yapılır. Özellikle bayram, düğün, asker uğurlama gibi özel günlerde fırınlar halen kullanılmaktadır.

Şekil 4.10: 118 Ada 17 parselde kayıtlı fırın (Kişisel Arşiv, 2023).

Şekil 4.11: Ahşap iskeletli, kiremit kaplamalı fırın çatısı (Kişisel Arşiv, 2023).

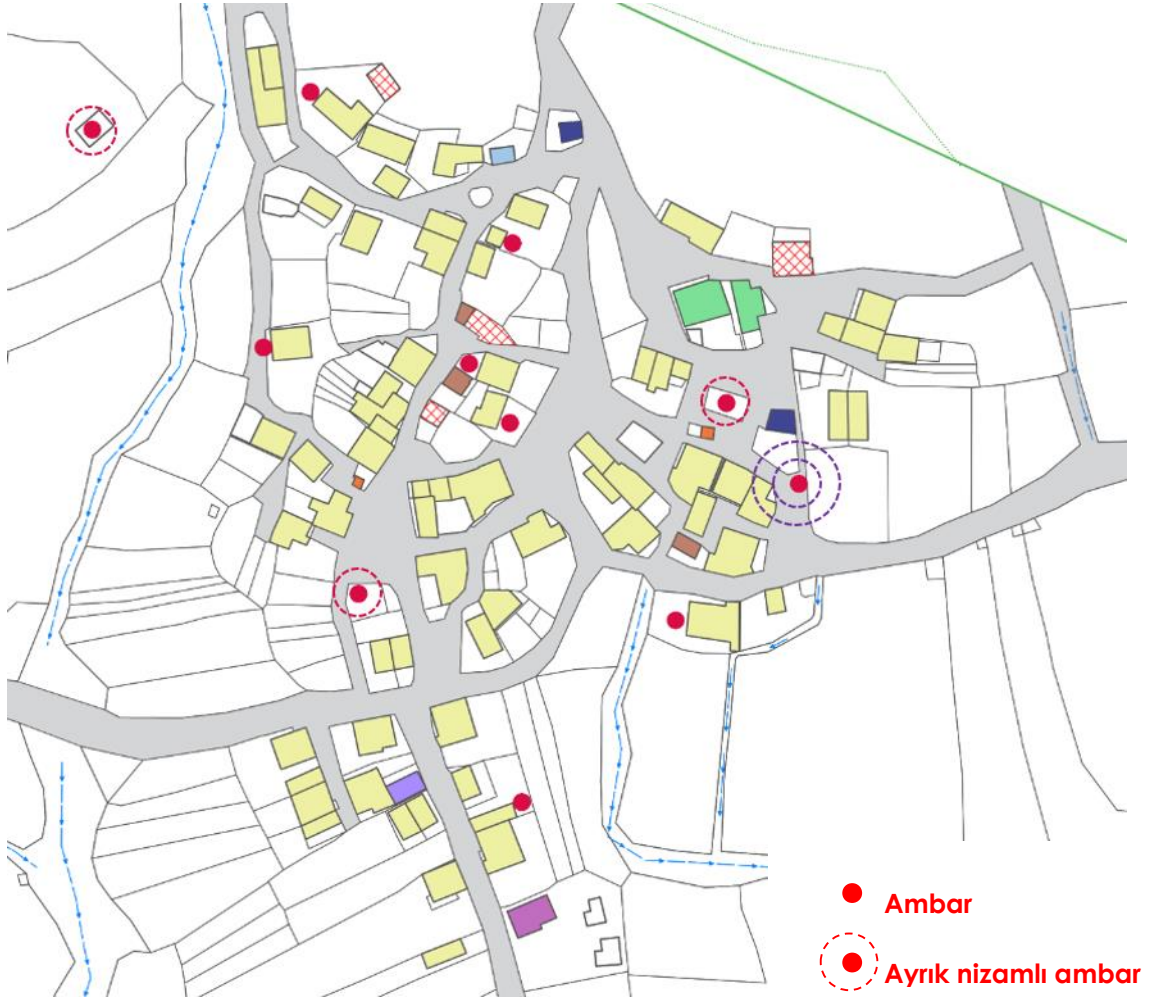
4.2.3.2 Ambarlar

Sındırgı ve çevresinde geçim kaynağının önemli bir kısmını tarımsal faaliyetler oluşturur. Üretilen tarım ürünleri ise bu çevrede ambar yapılarında depolanır. Ormanlık alana yakın olan ilçede ambarlar ahşap malzemeden geçme tekniğiyle yapılmıştır. Köy ambarları, 5 cm kalınlıktaki çıralı çam tahtasından inşa edilmişlerdir. Ambar yapıları iki katlıdır. Alt katta tahıllar saklanırken üst katta ise kuru sebze ve meyveler ve kışın tüketilen kurutulmuş baklagiller saklanmaktadır (Asımgil ve diğerleri, 2011 Akt. Acar, 2017).

Şekil 4.12: Solda ayırık, sağda bitişik nizam ambar örneği (Kişisel Arşiv, 2023).

Bu ambarlara Çoturtepe Köyü'nde de rastlanmaktadır. Ambarlarda ayırık ve bitişik nizam olarak inşa edilmiş iki farklı tipte örneğe rastlanmaktadır. Alanda bulunan 11 ambarın 4'ü ortak kullanımlı ve ayırık nizamlıdır. Kalan 7 ambar ise ev sahiplerinin kendi parsellerinde konuta bitişik olarak çözümlenmiştir.

Şekil 4.13: Vaziyet planında ayrı ve bitişik nizam ambar örneği (Kişisel Arşiv, 2023).

Ambarlar genellikle dikdörtgen planlı ve 3 metre yüksekliktedir. Yerden taş ya da ahşap bloklarla yaklaşık 30 cm yükseltilmişlerdir. Bu yükselti, depolanan ürünlerin nemlenmesine engel olmakta aynı zamanda kemirgenlerin ürünlere ulaşmasını engellemektedir (Kabakoğlu, 2018).

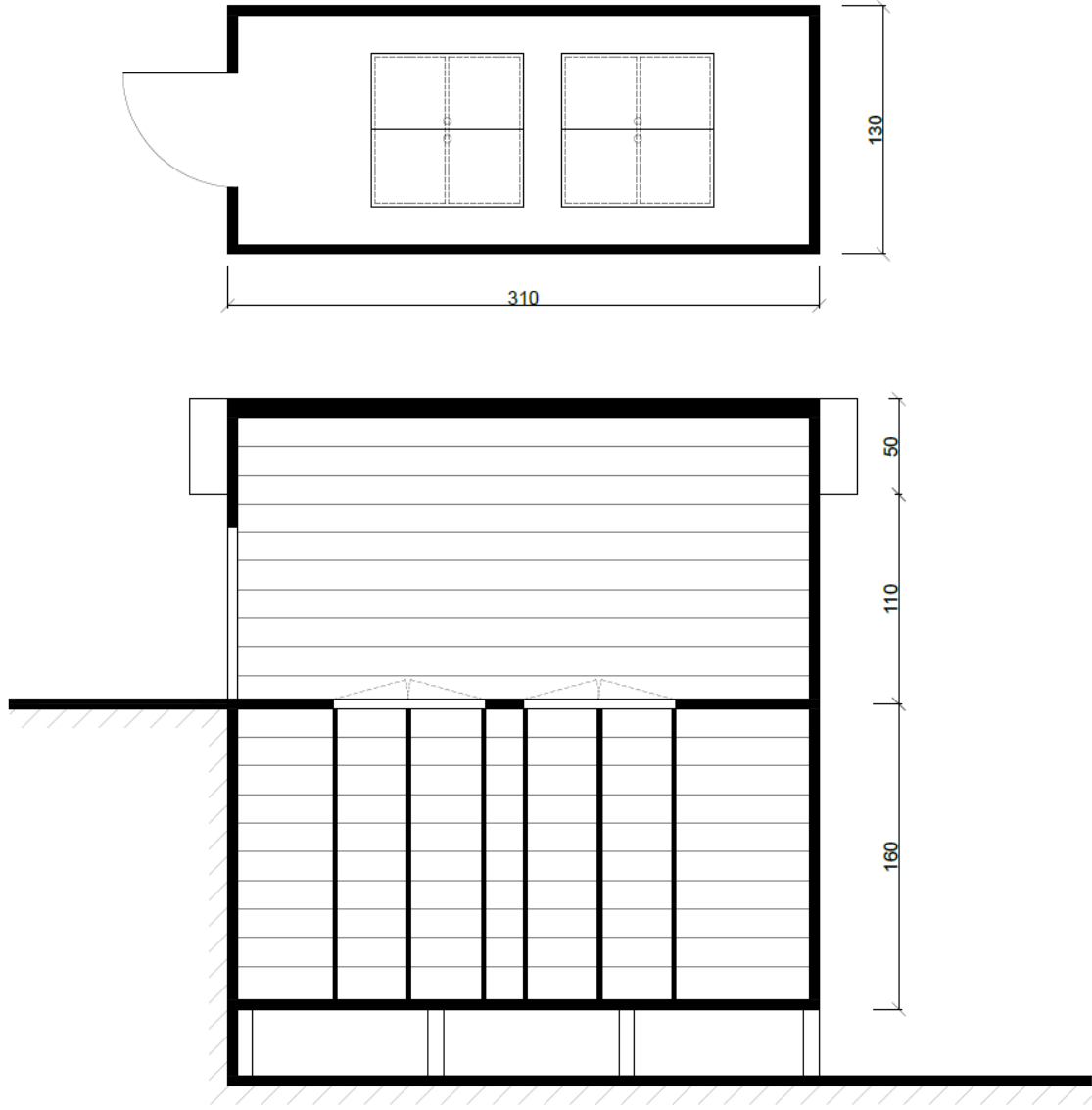
Ambarlara ahşap malzemeden yapılmış korkuluksuz merdiven ile ya da taştan yapılmış basamaklarla çıkılmaktadır (Bkz. Şekil 4.12). Ambarların yapım sistemi yığmadır ve dikdörtgen kesitli ahşap malzemeden inşa edilmişlerdir. Ahşap malzemeler geçme sistemiyle; köşelerde “karaboğaz” adı verilen bir teknikle birleştirilmiştir (Çorapçioğlu, ve diğerleri, 2010). Ambarların dış yüzeyinde herhangi bir sıva ya da harç gibi bulunmaz.

Şekil 4.14: İncelenen ortak kullanımlı ayırık nizam ambar örneği (Kişisel Arşiv, 2024).

2 katlı olan ambarlara giriş üst kattandır. Ambarın giriş kısmı olan bu alan kullanıcılar tarafından depo görevi görmektedir. Ambarların içinde 2 adet çift açılır kapak bulunmaktadır (Şekil 4.15). Bu kapaklar 2 adet bölmeye açılır. Her bölmede yaklaşık 5 kile ürün depolanmaktadır. İncelenen ambarda her bölmede 5 kile, toplamda 20 kilelik ürün depolanmaktadır (1 kile yaklaşık 30 kilogram kabul edilmektedir). İncelenen ambar örneği yaklaşık 600 kilogram ürün depolanmaktadır. Arazideki kot farkı sebebiyle bu ambara girişte merdivene ihtiyaç duyulmaz.

Şekil 4.15: İncelenen ambarın plan ve kesiti.

Günümüzde de köy halkı bu ambarları muhafaza amaçlı kullanmaya devam etmektedir. Sındırgı merkezinde yer alan Kışla Müze Han'ın bahçesinde Sındırgı'nın geleneksel ambarlarını tanıtmak amacıyla ambarların bir örneği sergilenmektedir.

4.2.3.3 Ahırlar

Uzun yıllar küçükbaş hayvancılıkla ve tarımla geçimini sağlayan köy halkı için damlar oldukça önemli mekânlardır. Konutların birçoğunun zemin katında yer alan damlar köy içine ayrı olarak da inşa edilmiştir. Ayrı olarak yığma sistemle inşa edilen bu damlar köyde üç adettir (Şekil 4.16).

Şekil 4.16: Ahır/Dam örneği (Kişisel Arşiv, 2023).

Hayat olarak adlandırılan iç mekân veya sofa ögesi bu köyde zemin katlarda dam olarak kullanılan mekânı temsil eder. Zemin katlar genel olarak yaşam alanı olarak kullanılmaz. Yaşam alanı olan üst kata dışarıdan ayrı bir merdivenle ulaşılır.

Zemin katta çözülen damlara geniş iki kanatlı kapıdan girilir (Şekil 4.17). Günümüzde depolama alanı olarak kullanılan bu katın duvarlarına tavukların yumurtlaması için yerden 1 metre yükseklikte niş alanları bırakılmıştır (Şekil 4.18).

Şekil 4.17: 140 Ada 1 Parselde kayıtlı konutun zemin katındaki dam giriş kapısı (Kişisel Arşiv, 2024).

Şekil 4.18: 128 Ada 3 Parselde kayıtlı konutun zemin katındaki nişler (Kişisel Arşiv, 2024).

4.3 Konutların Mimari Özellikleri

4.3.1 Plan Özellikleri

Çoturtepe konutlarının giriş düzeni incelendiğinde iki çeşit giriş düzenine rastlanır. Konutların büyük çoğunluğuna giriş sokaktandır. Konuta giriş sokaktan üst kata çıkan ayrı taş basamaklı bir merdivenle sağlanır (Şekil 4.19).

Şekil 4.19: 118 ada 9 parselde kayıtlı konuta sokaktan giriş (Kişisel Arşiv, 2023).

Bazı konutlara girişin ise bahçeden olduğu görülmektedir. Bu konutlara giriş ana yapıya girmeden önce ayrı bir bahçe kapısından sağlanır (Şekil 4.20).

Şekil 4.20: 118 ada 2 parselde kayıtlı konuta bahçe kapısından giriş (Kişisel Arşiv, 2023).

Anadolu'nun kendine özgü coğrafi özellikleri ve kültürel ortamı ile oluşan Türk Evleri, birçok karakteristik özelliğe sahiptir. Eldem'in çalışmalarına göre "Geleneksel Türk Evi Plan Kurgusu" sofa tipi ve adedi üzerinden şekillenmektedir. Geleneksel Türk Evleri; sofasız, dış sofalı, iç sofalı ve orta sofalı olmak üzere dört ana plan tipolojisi üzerinden kurgulanmaktadır. Yörelere göre "hayat, sergah, çardak, yazlık, divanhane, hanay" gibi farklı şekilde adlandırılan sofa, Türk evinin değişmez ve en önemli ögesidir. Geleneksel Türk evinin en önemli karakteristiği olan sofa, odalar arası ilişkilerin sağlandığı ortak bir mekândır ve tüm oda kapıları sofaya açılır. Sofa hem dolaşım alanı hem de oturma ve toplanma alanıdır (Eldem, 1954).

Eldem'in tipolojisinde Türk evi plan şemasının sofasız tipten bir sonraki aşamasını oluşturan plan tipi dış sofalıdır. Bu plan tipinde odalara ulaşım için sofa eklenmiştir. Oda sayısı tek, iki veya üç olabilir. Oda/odaların önünde uzanan sofa ise sokak, bahçe ya da avluya bakan ahşap direkli/sütunlu açık bir bölümdür. Böylece sofa önde bulunurken oda/odalar sofanın gerisinde bulunur. Sofa, odalar arasındaki ilişkiyi sağlayan ortak alan olup evin tek dağılım mekânıdır. Bu tip sıra odalı (I), köşe sofalı (L), üç tarafı odalı (U) olmak üzere bazı alt tiplere de ayrılmaktadır (Eldem, 1954).

Bu tipteki konutlar tek ya da 2 katlı olabilir. 2 katlı örneklerde alt kat ahırdır. Üst/esas katta ise yan yana 2 ya da 3 oda ile bu odaların önündeki açık bir direklik biçimindeki sofa bulunur. Sofaya sokak ya da avludan bir merdivenle ulaşılır (Erarslan, 2020).

Dış sofalı 2 ya da 3 odadan oluşan sıra odalı tipte odalar açık sofanın gerisinde yan yana sıralanmış olup odadan odaya geçiş bulunmaz. Her odada yatma, oturma, yemek pişirme, yemek yeme ve yıkanma gibi tüm gereksinimler karşılanır. Oda/odaların önündeki direkli/sütunlu sofa ise bir servis ve ortak kullanım alanıdır. Gündelik yaşam odaların önündeki bu sofada geçmektedir (Erarslan, 2020).

Kırsal yerleşmelerde dış sofalı konut tipine sıkça rastlanılmaktadır. Çalışma alanı olan Çoturtepe Köyü'nde de özgün konut planları genellikle dış sofalı plan tipindedir. Köydeki konutların büyük çoğunluğunda evin özgün planı genellikle ek hacimler eklenerek değiştirilmiştir. Yapılan sözlü görüşmelerde benzer plan şemalarına sahip olduğu öğrenilen konutların plan şeması, pek değişikliğe uğramayan Ali Uydaş evi üzerinden oluşturulmuştur.

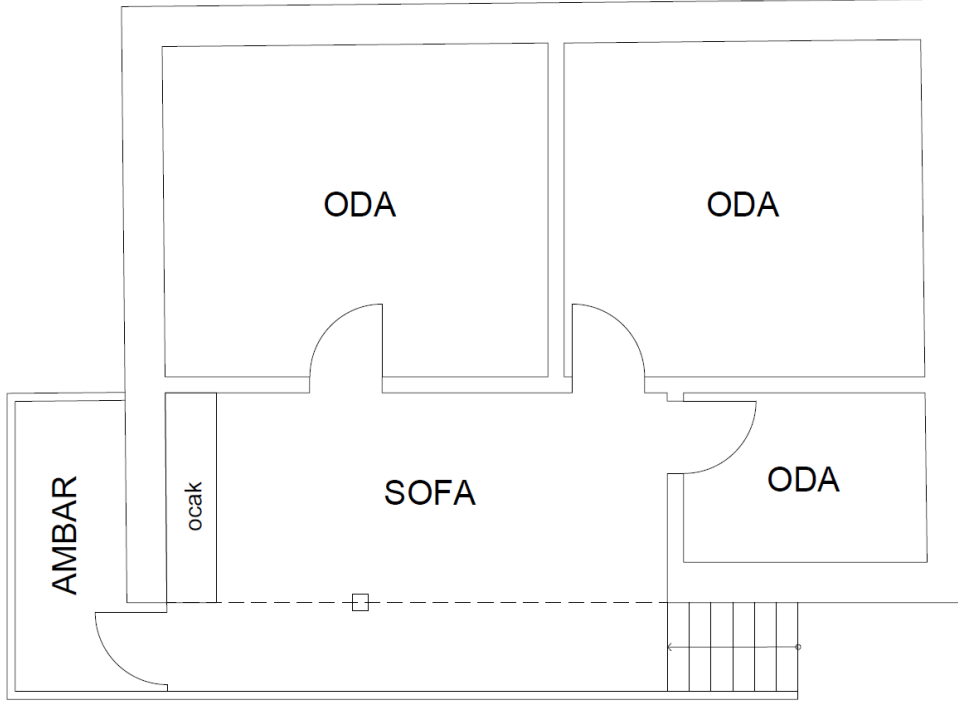

Şekil 4.21: 118 ada 18 parselde kayıtlı Ali Uydaş evi, giriş düzeni (Kişisel Arşiv, 2023).

İncelenen Ali Uydaş evinde giriş bahçeden sağlanmaktadır. Esas kata çıkan taş basamaklı merdiven önünde ahşap bir kapı bulunmaktadır. Merdivenlerden çıkıldıktan sonra karşılama mekânı sofadır. Girişin karşısında ocak/pişirme alanı bulunur. Sofadan üç ayrı odaya giriş bulunmaktadır (Şekil 4.23).

Şekil 4.22: 118 ada 18 parselde kayıtlı Ali Uydaş evi, üst/esas kat plan şeması (Kişisel Arşiv, 2023).

Şekil 4.23: 118 ada 18 parselde kayıtlı Ali Uydaş evi, üst/esas kat (Kişisel Arşiv, 2023).

Bu konutta ambar konut parselinde ana yapıya bitişik olarak çözülmüştür. Ocağın solunda ambar yapısına giriş bulunmaktadır (Şekil 4.21).

Şekil 4.24: 118 ada 18 parselde kayıtlı Ali Uydaş evi, ambar yapısı (Kişisel Arşiv, 2023).

Zemin kat diğer 2 katlı konutlarda olduğu gibi dam ve depo olarak çözülmüştür.

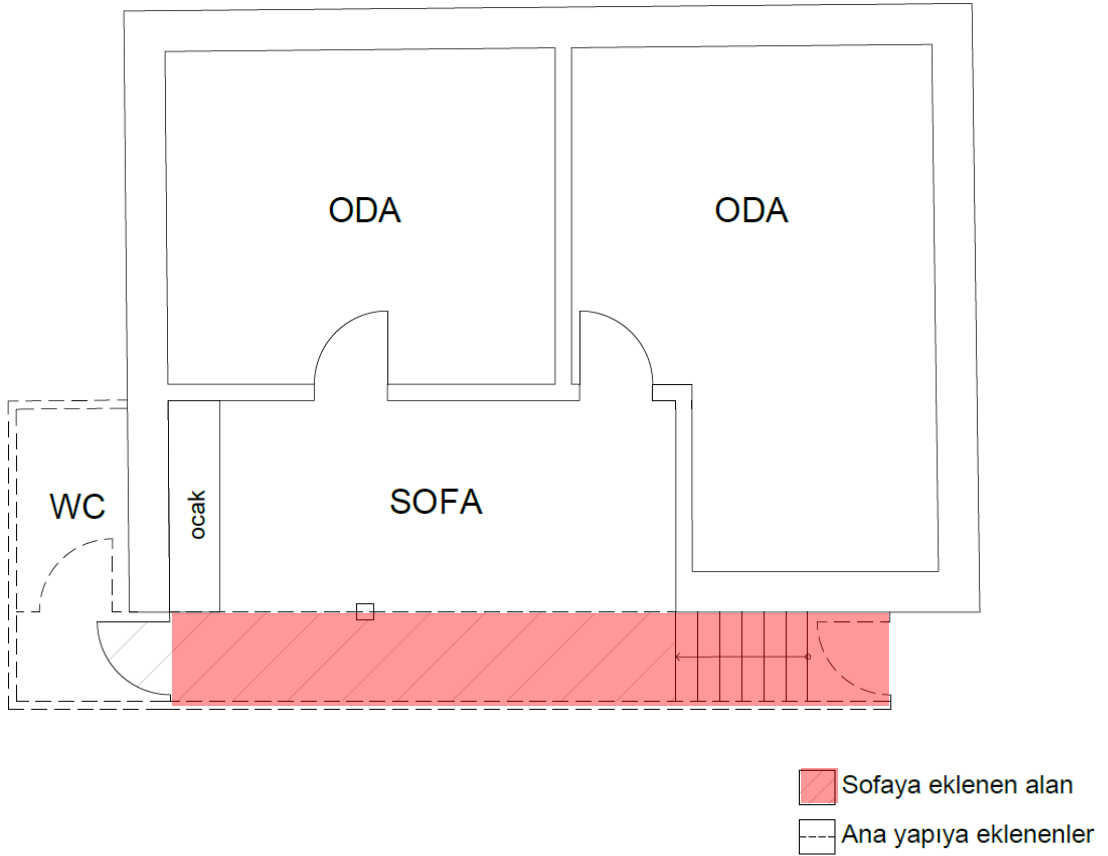
Şekil 4.25: 118 ada 18 parselde kayıtlı Ali Uydaş evi, zemin kat (Kişisel Arşiv, 2023).

Çoturtepe’de konut planı dönemin sosyo- ekonomik koşullarından etkilenmiştir. Tütün tarımıyla uğraşan köy halkı dış sofa önüne giriş hacmi oluşturan ek bir mekân eklemiş daha sonra bu hacmi kapatıp dış sofa ile birleştirerek tütün kurutmak için geniş bir alan elde etmiştir (Şekil 4.26).

Şekil 4.26: 115 ada 22 parselde kayıtlı Eyüp Çelik evi, açık giriş mekânının sonradan ek hacim eklenip kapatılması örneği (Kişisel Arşiv, 2023).

Şekil 4.27: 115 ada 22 parselde kayıtlı Eyüp Çelik evi zemin kat plan şeması (Kişisel Arşiv, 2023).

Önceden konut dışında çözülen tuvaletler günümüzde ev içine dâhil edilmiştir. Ancak günümüz yapı malzemeleriyle dışarıdan ek olarak yapılan bu tuvaletler konutların özgün dokusunu zedelemektedir.

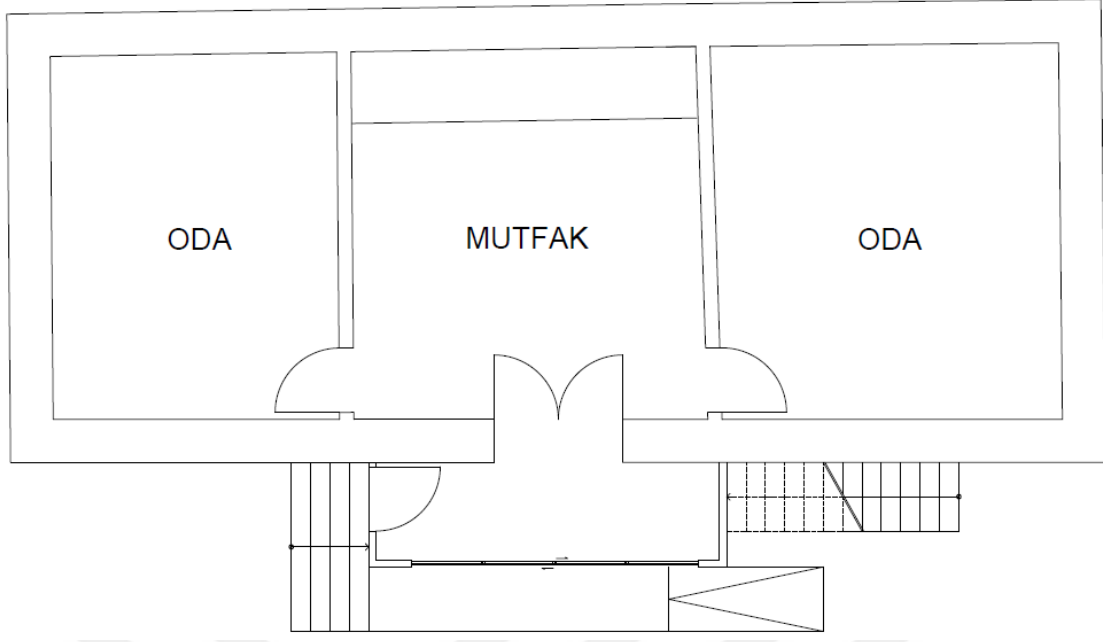

Şekil 4.28: 123 ada 1 parselde kayıtlı Osman Akbaş evi, konut içine sonradan dâhil edilen banyo (Kişisel Arşiv, 2023).

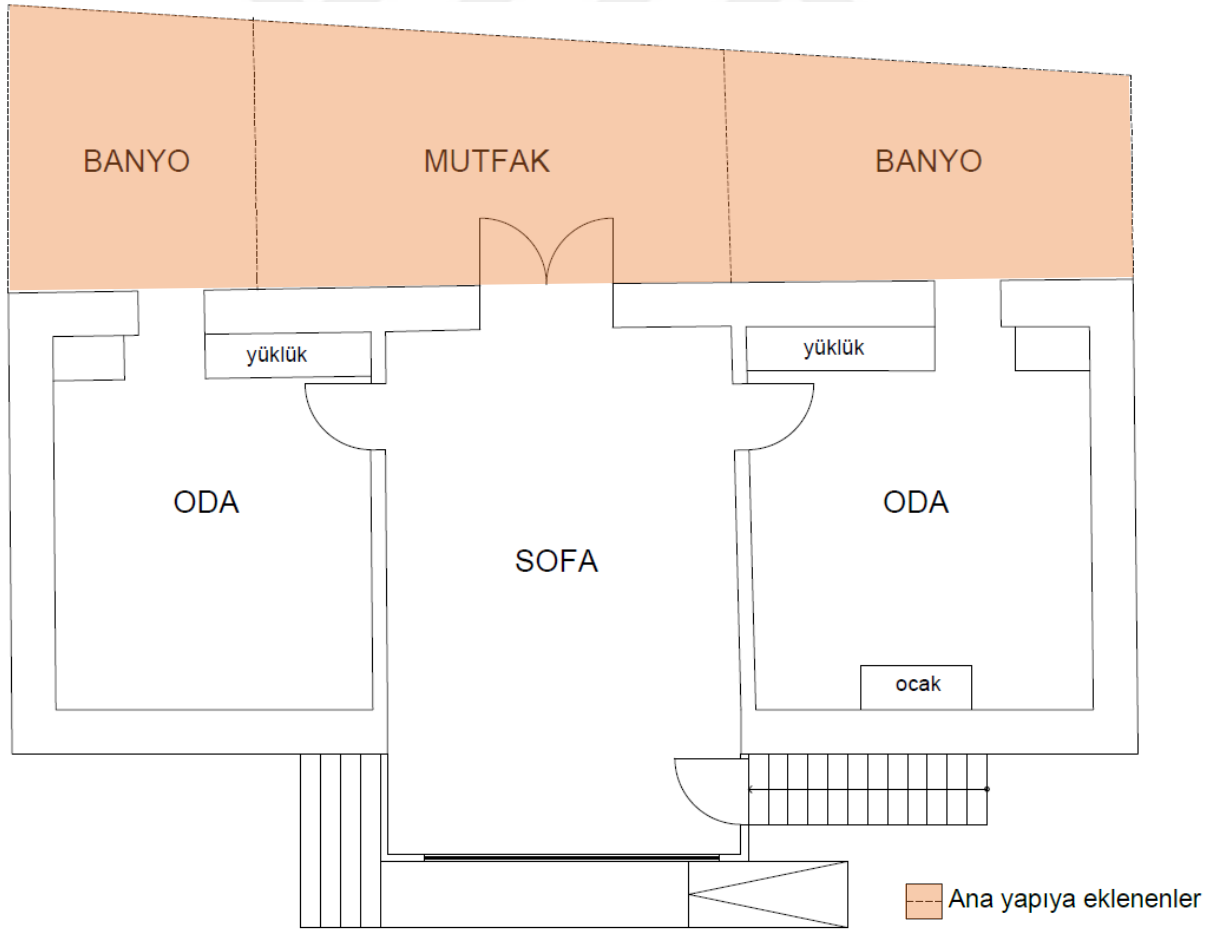
Konutların iç mekân öğeleri 120 Ada 2 parselde kayıtlı Mürsel Demirel Evi üzerinden incelenmiştir. Bu konutta özgün mekân kurgusu kullanıcı ihtiyaçları doğrultusunda değiştirilmiştir. Alt katta özgün işlevi dam/kiler olan mekân, mutfak ve 2 ayrı oda olarak düzenlenmiştir.

Şekil 4.29: 120 Ada 2 parselde kayıtlı Mürsel Demirel evi (Kişisel Arşiv, 2023).

Şekil 4.30: Zemin kat plan şeması (Kişisel Arşiv, 2023).

Şekil 4.31: Mürsel Demirel evi, 1. kat plan şeması (Kişisel Arşiv, 2023).

Şekil 4.32: Çift kanatlı ahşap dam kapısı mutfak alanına açılır (Kişisel Arşiv, 2023).

Şekil 4.33: Solda niş örnekleri sağda demirci körüğü (Kişisel Arşiv, 2023).

Şekil 4.34: Alt katta oda düzenlemesi (Kişisel Arşiv, 2023).

Üst kata bahçeden taş basamaklı merdivenle çıkılır. Bu konutta girişten orta sofaya ulaşılır. Özgün planda orta sofadan sağ ve sola iki odaya giriş bulunmaktadır. Bu katta dışarıdan eklenen hacimle 3. Bir oda oluşturulmuştur. Bu odaya giriş sofa ortasındaki kapıdan sağlanmaktadır. Sofa ortasında Çoturtepe’de çanaklık olarak adlandırılan sergen bulunmaktadır.

Şekil 4.35: Mürsel Demirel Evi, üst katı (Kişisel Arşiv, 2023).

Geleneksel Türk evi iç mekân özelliklerine bu konutta da rastlanır. Özgün Çoturtepe konutlarında düz tahtalarla kapatılan tavan ve döşemenin kaplaması ahşaptır. Konut içerisindeki oda kapıları tek kanatlı ve ahşaptır. Genişliği 80- 90 cm aralığında değişen kapılar sade ve gösterişsizdir. Bazı kapı kanatlarında baklava deseni gibi basit geometrik motifler kullanıldığı görülmektedir (Şekil 4.37).

Geleneksel Türk evinde olduğu gibi bu konutta da her oda yatma, oturma, yemek pişirme, yemek yeme ve yıkanma gibi tüm gereksinimler karşılanacak şekilde düzenlenmiştir.

Şekil 4.36: Mürsel Demirel Evi, oda kurgusu, üstte çanaklık altta ocak (Kişisel Arşiv, 2023).

Şekil 4.37: Mürsel Demirel Evi, Yüklük (Kişisel Arşiv, 2023).

Şekil 4.38: Mürsel Demirel Evi, yüklükten banyoya geçiş (Kişisel Arşiv, 2023).

Türk evlerinde dolap içinde yer alan gusülhane Çoturtepe konutlarında da bulunur. Değişen yaşam koşulları içinde dolap içinde çözümlenen gusülhane yetersiz kalmış ve ev sahipleri mekânın işlevini değiştirmeden ek hacim ekleyerek banyoyu büyütmüşlerdir (Bkz. Şekil 4.38). Az da olsa ev dışında çözümlenmiş tuvaletler mevcuttur.

Şekil 4.39: 128 ada 3 parselde kayıtlı konut dışında çözülmüş tuvalet (Kişisel Arşiv, 2023).

4.3.2 Cephe Özellikleri

Çoturtepe konutlarının cephe kimliği malzeme ve yapım sistemi nedeniyle sınırlanmış; doğramaların ebatları, kullanılan yöreye özgü yapı malzemesi ve uygulanan yapım tekniğinin sınırladığı oranlarda kalmıştır. Bu nedenle kapı ve pencere tipolojilerinde pek farklılık gözlenmez.

Giriş cepheleri incelendiğinde ise konutlara girişin genellikle doğrudan sokaktan sağlandığı görülmüştür. Bu konutların esas katına sokaktan taş basamaklı merdivenle çıkılmaktadır. Bununla birlikte, sokaktan açılan bir kapı ile bahçeye, oradan da ana yapıya ulaşılan evler de bulunmaktadır.

Çoturtepe eğimli bir topoğrafyaya sahiptir. Bu nedenle yapıya farklı kotlardan giriş sağlanabilmektedir (Şekil 4.40). Farklı kotlardan giriş sağlanan yapılar iki katlıdır. Bu yapılarda alt katlar ahır veya depo olarak işlevlendirilmiştir.

Şekil 4.40: 117 ada 3 parselde kayıtlı Mehmet Ay evi (Kişisel Arşiv, 2023).

Köyde az da olsa tek katlı konutlar da bulunmaktadır. Bu konutlarda depo ya da dam işlevli servis yapıları bahçe içinde ve genellikle ana yapıya bitişik olarak çözülmüştür. Bahçe içinde ya da ortak kullanımlı olarak inşa edilen konut dışı yapılar ise tek katlıdır.

4.3.3 Yapı Elemanları

Konutların cephe özelliklerinden bahsederken kapı ve pencere tipolojilerinde pek farklılık gözlenmediğine değinilmiştir. Tek ya da çift katlı evlerin ölçüleri belirli orandadır. Benzer oranlar yapı elemanlarında da devam etmektedir.

Konutların özgün yapı elemanlarının malzemesi ahşaptır. Günümüzde özgünlüğünü koruyan yapı elemanları oldukça azalmış ve yapı elemanları genellikle PVC doğramalarla değiştirilmiştir.

4.3.3.1 Kapılar

Çoturtepe konutlarında kapı tipolojileri giriş, dam ve bahçe kapısı olmak üzere işlevlerine göre sınıflandırılmıştır (EK F). Konutlara giriş tek kanatlı kapı ile sağlanmaktadır (Bkz. Şekil 4.41). Zemin katı dam olarak çözülen konutlarda bu kata açılan kapılar çift kanatlıdır (Bkz. Şekil 4.42). Yüksekliği 1.80 m olan kapıların kanat genişliği 95-100 cm aralığında olup tüm konutlarda standarttır. Özgün kapıların malzemesi ahşaptır. Kapı üstünden ahşap lento devam eder.

Şekil 4.41: 117 ada 3 parselde kayıtlı Mehmet Ay evi, özgünlüğü korunmuş tek kanatlı ahşap giriş kapısı örneği (Kişisel Arşiv, 2024).

Günümüzde genellikle PVC ya da demir malzeme ile değiştirilen konut giriş kapılarının aksine dam kapılarının özgünlüğü oldukça korunmuştur (Bkz. Şekil 4.43). Dam kapıları, düşeyde kalınlıkları yaklaşık 15 - 30 cm arasında değişebilen ahşap parçaların yan yana getirilmesi ile yapılmıştır.

Şekil 4.42: 117 ada 9 parselde kayıtlı Mevlüt Korkut evi, giriş kapısı değiştirilen konutun ahşap çift kanatlı dam kapısının özgünlüğü korunmuş (Kişisel Arşiv, 2024).

Şekil 4.43: 118 ada 18 parselde kayıtlı Ali Uydaş evi, tek kanatlı kiler kapıları (Kişisel Arşiv, 2023).

Konutların bahçe kapıları genellikle tek kanatlı ahşap çakma kapılardır ve oldukça sadedir. Bazı konutların özgün ahşap bahçe kapıları, demir bahçe giriş kapılarıyla değiştirilmiştir.

Şekil 4.44: 120 Ada 2 parselde kayıtlı Mürsel Demirel evi, bahçe kapısı (Kişisel Arşiv, 2023).

4.3.3.2 Pencereler

Sındırgı kent merkezindeki konutlarda da sıkça rastlanan dikdörtgen biçimli, tepe pencereli çift kanatlı pencereler Çoturtepe’de de en sık rastlanan pencere tipidir (Bkz Şekil 4.45, Şekil 4.46). Bu pencerelerde giyotin pencere tipine de rastlanmaktadır.

Çoturtepe konutlarında pencere tipolojileri tepe pencere adedi ve kanat sayıları üzerinden sınıflandırılmıştır (EK G). Pencerelerde, tepe pencerelerinin ve kanatların sayısı değişiklik gösterirken dikdörtgen formun korunduğu görünmektedir. Pencerelerin tamamı sövesiz ve düz atkılıdır. Pencerelerin üstünde ahşap malzemeden lentolar bulunmaktadır. Pencereler genellikle açılır iki kanattan oluşur. Açılır iki kanat üstünde sabit ve genellikle üçe bölünmüş sabit tepe penceresi bulunmaktadır. Açılır kanatlar genellikle ahşap kayıtlı ikiye bölünmüştür (Şekil 4.46).

Özgün doğrama malzemesi ise ahşaptır. Günümüzde özgünlüğünü koruyan doğrama sayısı azalmış ve özgün doğramalar genellikle pvc doğramalarla değiştirilmiştir (Bkz. Şekil 4.48).

Şekil 4.45: Sındırgı merkezi Camicedit mahallesinde bulunan tepe pencereli konut örneği (Kişisel Arşiv, 2022).

Şekil 4.46: 117 ada 3 parselde kayıtlı Mehmet Ay evi, tepe pencereli doğrama örneği (Kişisel Arşiv, 2024).

Şekil 4.47: Kapatılan pencere örnekleri (Kişisel Arşiv, 2024).

Bazı konutlarda ise iç mekânda yapılan değişiklikler nedeniyle pencerelerin kapatıldığı görülürken pencereler genellikle ahşabın bakım zorluğu ve yalıtım sorunları nedeniyle pvc doğramalar ile değiştirilmiş ya da kapatılmıştır.

Şekil 4.48: Özgün ahşap doğramanın pvc doğrama ile değiştirildiği konut örneği (Kişisel Arşiv, 2024).

Çok az olmakla birlikte bazı pencerelerde ahşap kapaklar da yer almaktadır (Şekil 4.46). Bu kapaklar sabit elemanlardır.

Şekil 4.49: Ahşap kapak örneği (Kişisel Arşiv, 2024).

Konutların alt katında yapı dışına açılmış olan odunlar için açılmış boşluklar bulunur. 90x100 ölçülerindeki odunluk pencereleri dam kapıları gibi düşeyde kalınlıkları yaklaşık 15 - 30 cm arasında değişebilen ahşap parçaların yan yana getirilmesi ile yapılmış kapak ile kapatılmıştır.

Şekil 4.50: Odunluk (Kişisel Arşiv, 2024).

4.3.3.3 ıkımlar

Nadir görülmekle birlikte bazı konutlarda ambarlarda görülen geçme yapım tekniğine benzer olarak ahşap malzemedен yapılmış ıkımlara rastlanmaktadır. Bu çıkımlar ahşap payandalarla desteklenmiştir.

Şekil 4.51: Ahşap ıkıma rnekleri (Kişisel Arşiv, 2024).

4.3.4 Kullanılan Malzeme ve Yapım Tekniği

Köy genelinde konutlar, depolar ve ahırlar taş malzemeden yığma sistemle inşa edilmiş kâgir yapılardır. Yöre halkından elde edilen bilgiye göre aktaş olarak adlandırılan ve Çotur kayasından çıkarılan taş, yapım malzemesi olarak en yaygın kullanılan malzemedir (Şekil 4.52). Yapıların beden duvarları moloz ve kesme taşlardan oluşur ve sıvasızdır.

Şekil 4.52: 116 Ada 3-4 parselde kayıtlı Mehmet İnkaya evi (Kişisel Arşiv, 2024).

Kesme taşlar genellikle dikdörtgen kesitlidir. Bu taşların aralarına küçük boyutlu taşlar yerleştirilmiştir. Genellikle yapıların köşelerinin kesme taştan, beden duvarlarının ise kaba yonu taşla inşa edildiği görülmektedir. Kesme taş malzeme ya da kaba yonu olarak inşa edilmiş duvarların köşeleri daha büyük taşlar kullanılarak örülmüştür. Şaşırtmalı örülen bu taşlarla yapı köşeleri belirginleştirilmiştir.

Şekil 4.53: 115 Ada 22 parselde kayıtlı Eyüp Çelik evi (Kişisel Arşiv, 2023).

Yapının zemin ile birleştığı yerde yapı zemini doğal haliyle bırakılmıştır. Oluşan zemin kat ahır ya da depo olarak kullanılmıştır (Şekil 4.53).

Şekil 4.54: 124 ada 3 parselde kayıtlı İbrahim Gülsüm evi, dam zemini (Kişisel Arşiv, 2024).

Bazı yapılar yatay doğrultuda belirli kotlarda ahşap hatıllar ile bölünmüştür. Ahşap malzeme doğramalarda, çatı iskeletinde ve saçağında, dış duvarlarda hatıllarda, çıkma, balkon ve kat döşemelerinde, çıkmaların payandalarında, merdivenlerde korkuluk malzemesi olarak kullanılırken iç mekânda duvarlara sabitlenen raflarda, tavan kaplamalarında ve kapılarda kullanılmıştır. Ahşap dekoratif öge olarak kullanılırken işlenmiş, yapım sisteminin ögesi olarak kullanılırken ise işlenmeden doğal haliyle kullanılmıştır.

Şekil 4.55: İbrahim Gülsüm evi, yatay hatılda ahşap malzeme kullanımı (Kişisel Arşiv, 2024).

Yapı çatılarının yapım sistemi incelendiğinde kiremit kaplı olan kırma çatıların ahşap karkas sistemde inşa edildiği görülmektedir. Konutların neredeyse hepsinde çatı kaplaması marsilya kiremittir. Köyün en eski evinde düz toprak damlı çatı göze çarpar. Bu durum konutların çatılarının yenilediğinin göstergesidir. Bacaların özgün malzemesi taştır. Ancak yenilenen çatılarla birlikte bacalar da günümüzde kullanılan tuğla malzemeden inşa edilmişlerdir.

Şekil 4.56: 133 ada 2-3 parselde kayıtlı Mehmet Deniz evi, özgünlüğünü koruyan toprak çatı (Kişisel Arşiv, 2023).

Bazı konutlarda özellikle üst/esas katlarda tuğla malzemeden ek hacimler dâhil edilmiştir. Genelde bu hacim tuvalet veya banyo olarak çözülmüştür (Şekil 4.57). Eskiden bahçe sınırları içinde ayrı çözülen tuvaletler değişen yaşam tarzıyla birlikte konut içine taşınmıştır.

Şekil 4. 57: Tuvaletin sonradan iç mekâna dâhil edilmesi örneği (Kişisel Arşiv, 2024).

Bazı konutların giriş mekânına ek hacim dâhil edilmiş ve bu giriş ahşap taşıyıcı arasına tuğla dolgu sistemle yapılmıştır (Şekil 4.58). Yeni eklenen hacimlerin tuğla malzeme olmasının nedeni günümüzde taşı işleyecek ustaların yetişmemesidir.

Şekil 4.58: Sonradan eklenen giriş mekânı örneği (Kişisel Arşiv, 2024).

Üst kata büyük alan gerektiren giriş mekânı ya da oda eklemek için betonarme strüktür yapılan konutlarda mevcuttur.

Şekil 4.59: Betonarme strüktür üzerinde sonradan eklenen hacim örnekleri (Kişisel Arşiv, 2024).

4.4 Yerleşim Alanının Fiziksel Analizleri

Bu bölümde özgün geleneksel dokusunu koruyarak günümüze ulaşmış yerleşme örneklerden biri olan Çoturtepe Köyü'nün özgün dokusunu oluşturan konutların ve kırsal peyzaj öğelerinin tespitine yönelik analizler hazırlanmıştır.

Kadastral bilgiler paftasında yapıların ada/parsel bilgileri verilmiş olup EK E'de yer alan envanter listesindeki konutlara verilen envanter numaraları da bu paftaya işlenmiştir (EK H). Dolu-Boş Alan Analizi paftasında alanı oluşturan yapılı alan ile açık alan oranları karşılaştırılmıştır (Ek J). Yapılan ulaşım durumu analizinde ise köyün organik sokak dokusunu ile köye ulaşım yolları incelenmiştir. Araç yolu ile yürüyüş yolları analiz edilmiştir (EK I). Genellikle 2 katlı olan konutların araziye yerleşimi kat adedi analizinde incelenmiştir (EK K). İşlev Analizi paftasında günümüzde işlev değişikliğine uğrayan ya da kullanılmayan yapılar da belirtilmiştir (Ek L). Yapım Sistemi ve Malzeme paftasında büyük oranda benzer yapım sistemi ve malzeme ile inşa edilmiş konutlar incelenirken eklenen ve farklı malzemelerden inşa edilen hacimler üzerinden köyün özgün dokusunu tehdit eden farklılıklar tespit edilmiştir (EK M).

Köy ekonomisi uzun yıllar tütün tarımına dayanmış ancak 90'lı yıllarda tütün tarımına getirilen kotanın ardından köyün nüfusunda değişim yaşanmıştır. Bu durumun köyün geleneksel yapıları üzerinde de etkileri olmuştur. Bu etkiler köydeki yapıların strüktür durumları, plan-cephe kurgularında değişiklikler ve bozulmalar üzerinden incelenmiş, Korunmuşluk (EK N) ve Bozulma Durumu (EK O) paftalarında analiz edilmiştir. Yapılan analiz çalışmaları üzerinden Çoturtepe'nin sahip olduğu özgün dokunun günümüzdeki durumu ve geçmişten günümüze dokunun değişimi incelenmiştir.

4.4.1 Kadastral Bilgiler

Yapılan kadastral bilgiler analizinde konutların ada parsel ve envanter bilgileri verilmiş, organik yol dokusuna sahip köyde yapıların dağılımı ifade edilmiştir (EK H).

4.4.2 Ulaşım Durumu

Yapılan ulaşım durumu analizinde köye ulaşım yolları incelenmiştir. Köyün yapı ve yol dokusunun dağılımı incelenirken köy içi yollar malzemelerine göre asfalt, taş ve toprak yol olarak sınıflandırılmıştır (EK I). 2013'te yapılan yol kaldırım çalışmalarıyla köy içi toprak yolların üzeri kilit taşları ile kaplanmıştır. 2015 yılında da köye ulaşım yolu asfalt çalışmaları tamamlanmıştır (Çoturtepe Muhtarlığı, 2023).

4.4.3 Dolu-Boş Alan

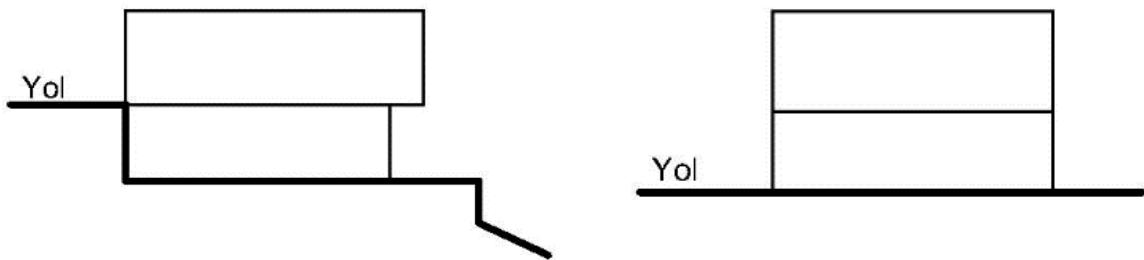
Bu analizde, Çoturtepe'deki yapılaşmanın yoğun olduğu alanlar ile dolu-boş alanların dağılımı belirlenmiştir (EK J). Analizde köyün organik sokak dokusu içerisinde yapıların nizamları da incelenmiştir. Konutların %36'sı bitişik nizamlıdır. Köyde ayırık yapılar çoğunlukta olmakla birlikte konutların kendi parselinde inşa edilen ekler genellikle ana yapıya bitişik inşa edilmiştir.

Şekil 4.60: Konuta bitişik yapılan ambar yapısı (Kişisel Arşiv, 2024).

4.4.4 Kat Adedi

Alandaki konutlar tek ya da ağırlıklı olarak iki katlı yapılardır (EK K). Alanda incelenen 58 konutun yalnızca 2 adedi tek katlıdır. Diğer tek katlı yapılar, konutların kendi parselinde çözülen servis yapıları ya da eklerdir. Alandaki konutlarda ayrı bir bodrum kat bulunmaz. Köy eğimli bir topografyada bulunmaktadır. Eğim sonucu ortaya çıkan kot farkı nedeniyle bazı konutlarda zemin kat bodrum kat olarak değerlendirilebilir.

Şekil 4.61: Konutların araziye yerleşimi (Kabakoğlu, 2018).

Çalışma alanında yapılar bodrum + zemin ya da zemin + 1 kat şeklindedir. Bu yapıların haricinde köyde harabe durumda yapılar da mevcuttur. Çalışma alanında incelenen 58 yapıdan 4'ü harap durumdadır. Bu yapıların kat yüksekliği belirlenememiştir.

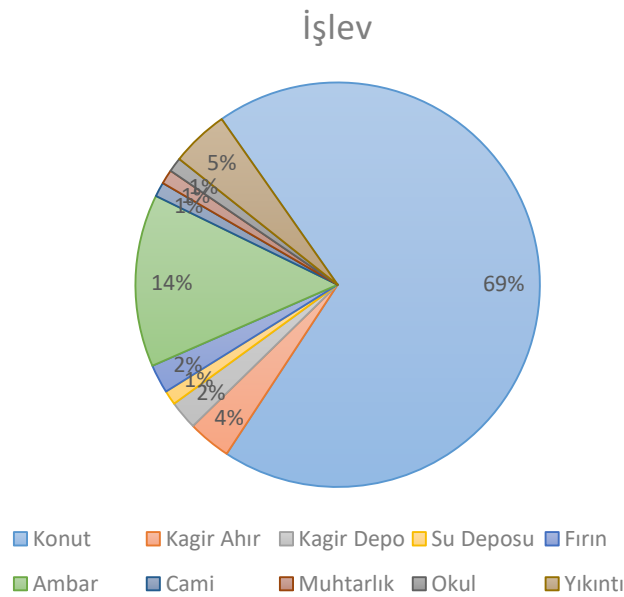

Şekil 4.62: Konutların araziye yerleşimi (Kişisel Arşiv, 2024).

4.4.5 İşlev

Çalışma alanında incelenen yapılardan %69'u konut işlevlidir (Şekil 4.60). Kalan %31'i ise ambar, dam, fırın, su deposu, muhtarlık, cami ve okul yapılarından oluşmaktadır (EK L).

Çalışma alanında günümüzde mevcut olan dini yapılar; köy camisi köydeki kültürel işlevli yapılar; Çoturtepe İlkokulu ve muhtarlıktır. Köyde sağlık ve sosyal tesis bulunmamaktadır.

Şekil 4.63: İşlev Analizi.

4.4.6 Yapım Tekniği ve Malzeme

Çalışma alanında yapım tekniği incelenen 87 yapının 58'i yığma kâgir yapılardır. Yeni yapılan yapılar betonarme olarak inşa edilmiş ve yalnızca 9 adettir. Yapıların %34'ü bu kategoride yer almaktadır. Yapıların çatı malzemesi incelendiğinde neredeyse tamamının çatı kaplaması marsilya kiremit olduğu görölmektedir. 1 adet konutta özđün toprak kaplaması korunmuştur ancak yapı yıkılma tehlikesiyle karşı karşıyadır (Mehmet Deniz Evi). Yapıların malzemesi yöresel aktaştır. Ancak yapılara sonradan yapılar eklemeler tuğla malzemedenden olmuş bu durum alanın özđün dokusunu zedelemiştir.

şekil 4.64: 133 ada 2-3 parselde kayıtlı Mehmet Deniz evi (Kişisel Arşiv, 2023).

4.4.7 Korunmuşluk Durumu

Bu analizde çalışma alanında incelenen konutlar korunmuşluk durumlarına göre derecelendirilmiştir. 1. Derece korunmuş yapılar, özgün yapı elemanları korunmuş olup ek bir hacim dâhil edilmeyen ve günümüze inşa edildiği ilk haliyle ulaşan yapılardır. Köyde bu kategoriye giren yapı sayısı oldukça azdır (EK N).

Şekil 4.65: 1. Derece korunmuş yapı örneği (Kişisel Arşiv, 2023).

2. Derece korunmuş yapılar, özgün yapı elemanları değiştirilmiş ancak cephe düzenlerini koruyan yapılardır. 3. Derece korunmuş yapılar ise ek hacim dâhil edildiği için cephe düzeni de bozulmuş olan yapılardır. Köyde yapıların çoğu bu kategoride bulunmaktadır. 4. Derece korunmuş yapılar ise özgünlüğünü tamamen kaybetmiş ve dokuya uyumsuz hale gelen yapılardır. Son olarak 5. Derece korunmuş yapılar ise kısmen veya tamamen yıkılmış yapılardır.

Yapıların büyük çoğunluğunun 3. Derece korunmuşluk düzeyinde olduğu görülmüştür. Konutların genelinde ana yapıda yapı elemanları değiştirilmiş ve ana yapıya muhtes bölümler eklenmiştir. Bu muhtes bölümler özgün yapı malzemesi olan aktaş ile yapılmamıştır.

Şekil 4.66: 2. Derece korunmuş yapı örneği (Kişisel Arşiv, 2023).

Şekil 4.67: 3. Derece korunmuş yapı örneği (Kişisel Arşiv, 2023).

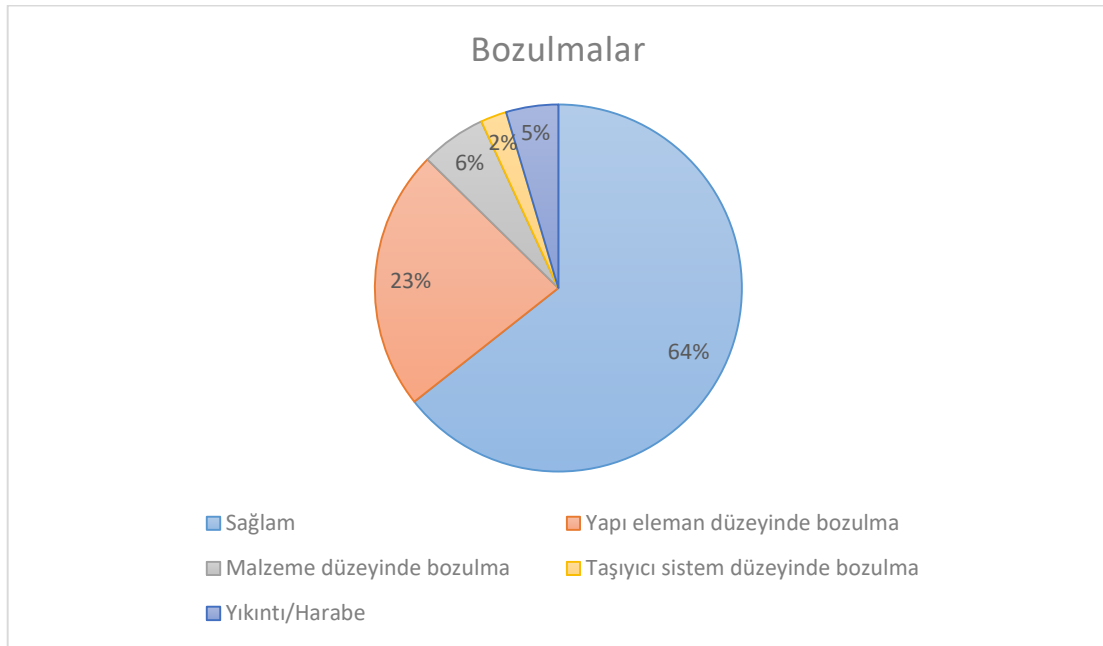
Şekil 4.68: 4. Derece korunmuş yapı örneği (Kişisel Arşiv, 2023).

Şekil 4.69: 5. Derece korunmuş yapı örneği (Kişisel Arşiv, 2023).

4.4.8 Bozulmalar

Bu analizde çalışma alanında incelenen konutların bozulma durumları kategorize edilmiştir. Bozulmalar; yapı elemanları, malzeme ve taşıyıcı sistem üzerinden derecelendirilmiştir (EK O). Alandaki yapılar genel olarak sağlamdır ve yapı eleman düzeyinde onarım gerekmektedir. Yapıların %6 'sında yapı malzemelerinin onarılması gerekmektedir. Yapıların %2 'si ise taşıyıcı sistemdeki bozulmalar nedeniyle kapsamlı onarıma ihtiyaç duymaktadır (Şekil 4.66). Yıkıntı yapıların ise yapı dokuya uygun malzemeler kullanılarak tekrar inşa edilip köyün ihtiyacı olan tesisler için işlevlendirilmesi önerilmektedir.

Şekil 4.70: Bozulmalar analizi.

Şekil 4.71: Sağlam yapı örneği (Kişisel Arşiv, 2023).

Şekil 4.72: Yapı eleman düzeyinde bozulma örneği (Kişisel Arşiv, 2023).

Şekil 4.73: Malzeme düzeyinde bozulma örneği (Kişisel Arşiv, 2023).

Şekil 4.74: Taşıyıcı sistem düzeyinde bozulma örneği (Kişisel Arşiv, 2023).

5. ÖNERİLER VE SONUÇ

5.1 Öneriler

Çoturtepe Köyü'nde nüfus kaybı köyün kırsal yerleşim dokusunu oldukça etkilemiştir. Köy tarihinde bilinen ilk nüfus değişim hareketi 1990'larda meydana gelmiş, tütün tarımına getirilen kota hem ilçe hem köy ekonomisini olumsuz yönde etkilemiştir. Bu nedenle köy halkı çevresindeki büyük illere göç etmeye başlamıştır. Bu durum sonucunda köyde sürekli yaşayan nüfus azalmış, yapılar sürekli kullanılır olmaktan çıkmış ve dönemsel olarak kullanılmaya başlanmıştır. Kullanılmayan bazı konutlar ise yıkıntı hale gelmiştir.

Yapılan görüşmelerde ve son on yılın nüfus verileri incelendiğinde köyde yaşayan nüfusun büyük çoğunluğunun orta yaş üzeri olduğu tespit edilmiştir. Analizlere ve köy halkından edinilen bilgiye göre, gençler yalnızca yaz aylarında ya da bayramlarda köye ziyaret amacıyla gelmektedir. Genç nüfus için köyde çalışma imkânının oldukça kısıtlı oluşu köyden kente göçe sebebiyet vermiştir.

Çoturtepe'de 1980 yılı ve öncesinde inşa edilmiş yapıların tümü yöresel taş malzeme kullanılarak inşa edilmiş yığma kâgir yapılardır. Sözlü görüşmelerde 1980'lerden sonra köye dışarıdan malzeme girdiği öğrenilmiştir. Sonradan eklenen hacimlerin çoğunda kullanılan malzeme köye dışarıdan gelen tuğladır. Tuğla, kullanıcılar için hem ekonomik hem de kolay temin edilen bir yapı malzemesi olmuştur. Bu nedenle yerel malzeme olan aktaş kullanımından uzaklaşmıştır. Esas kata eklenen hacimler için betonarme strüktür inşa edilmiştir. Bakım ve yalıtım sorunları nedeniyle yapıların pencereleri PVC malzemedeki pencerelerle değiştirilmiştir.

Yapıların birçoğunda aile nüfusunun artması ile birlikte yapılara eklenen muhdes bölümler artmış ve yapının içindeki bazı bölümler oda sayısı arttırmak amacıyla yeniden düzenlenmiştir. Aynı zamanda değişen yaşam koşullarıyla ıslak hacimler ev içine dâhil edilmiştir. Bu değişimler yapıların özgünlüğünü zedelemiştir.

Göç sorunu, nüfus sorunu, terk sorunu, istihdam sorunu, köy dokusuna uygun olamayan malzeme kullanımı gibi sorunlar köyün özgün dokusunu zedeleyenler tehditlerdir. Bahsedilen tüm sorunlar nedeniyle köyün özgün dokusu oldukça zarar görmüş ve görmeye devam etmektedir. Bu nedenle var olan dokuyu korumak ve geliştirmek için birtakım öneriler geliştirilmiştir.

5.1.1 Koruma Önerileri

Çoturtepe köyünün sınırları içerisinde yer alan Zindan Kayalıkları ilçenin önemli kültür miraslarından biridir. Kaya yerleşimi, 28.11.2019 tarih, 1691 no'lu kararla "1. Derece Arkeolojik Sit Alanı" olarak tescil edilmiştir (EK C). Köyün yakın çevresinde yer alan Hisaralan Mevkii Doğal Sit Alanı ise Bursa Kültür ve Tabiat Varlıkların Koruma Kurulu tarafından 16.04.2009 tarih, 4563 No'lu kararla "1. Derece Doğal Sit Alanı" olarak tescil edilmiştir. Ancak Çoturtepe Mahallesi sınırları içerisinde ve yakın çevresinde alınan koruma kararlarına rağmen, Çoturtepe Mahallesinin özgün geleneksel mimari dokusunun ve kültürel özelliklerinin korunmasına yönelik alınan herhangi bir karar bulunmamaktadır.

Çoturtepe, kendine özgü kırsal peyzaj öğeleri ve üretim biçimlerine sahiptir. Sahip olduğu özellikler nedeniyle köy bir an önce koruma altına alınmalıdır. Kırsal miras, somut ve somut olmayan tüm özellikleri korunmalıdır. Bunun için yapılarla birlikte malzeme ve yerel yapım teknikleri de belgelenmelidir.

Köy halkı konutlarını, topoğrafyanın sunduğu yerel malzemeleri kullanarak geçmişten gelen bilgi birikimi ve tecrübeyle inşa etmişlerdir. Ancak birçok kırsal yerleşimde olduğu gibi Çoturtepe'de de geleneksel malzeme kullanımı ve yapım tekniği unutulma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Köyün özgün dokusuna zarar veren yapım tekniği ve malzeme kullanımının önüne geçilmesi için yerel malzeme ve inşaat tekniklerinin kullanımının teşvik edilmesi gerekmektedir. Yerel malzeme olarak kullanılan aktaşın sürdürülebilirliği sağlanmalıdır. Bunun için öncelikle malzemenin temini kolaylaştırılmalı ve malzeme ekonomik olmalıdır. Böylece daha ekonomik olan endüstriyel malzemeye yönelim azalacak özgün dokunun bozulmasının önüne geçilecektir. Ayrıca malzemeyi işleyecek ustaların varlığı oldukça önemlidir. Yitip gitmekte olan taş işçiliğinin geri kazandırılması Çoturtepe ve çevre köyler için gereklidir. Geleneksel konutların geleneksel üretim biçimleriyle öğretilip sunulacağı eğitim merkezleri açılarak yerel işçiliğin devam etmesi sağlanabilir. Yetiştirilecek demir, taş ve ahşap ustalarıyla hem özgün yapım tekniklerinin devamlılığı sağlanabilir hem de işsizlik sorunu azaltılabilir.

Köyün sahip olduğu dokunun muhafazası ve yeni yapılacak yapılarda verilen önerilere uyulması amacıyla alan "Kırsal Sit Alanı" olarak koruma altına alınmalıdır. Köy sınırları içinde bulunan Zindan Kayalıkları yerleşim izlerinin Roma dönemine uzandığını göstermektedir. Bu nedenle kaya yerleşkesi çevresinde kazı çalışmaları da önerilmektedir.

5.1.2 Yeni Yapılaşma Önerileri

Köyde inşa edilecek tüm yeni yapılar için kararlar alınmalıdır. Yeni yapılar yörenin mimari dokusuyla uyumlu ancak yapıldığı dönemi de yansıtacak bir tasarım anlayışıyla inşa edilmelidir. Geleneksel yapıların özgün elemanlarıyla korunmalı, geleneksel yapılara yapılacak eklerde de çağdaş bir anlayış gözetilmeli, ekler geri alınabilir olmalı ve doku estetiğini bozmamalıdır. Yeni yapılacak yapılar ise çağdaş bir anlayışla tasarlanırken yeni yapıların oranları dokudaki yapıların tipolojisi, giriş özellikleri, biçim ve oranları korunarak tasarlanmalı böylelikle geleneksel yapılara atıfta bulunulmalıdır.

5.1.3 Alanın Potansiyellerine Yönelik Öneriler

Köy nüfusu 1990 yılından bu yana artış göstermemiş olup genç nüfus yetersiz iş olanakları nedeniyle köyü terk etmektedir. Bu sorunun önüne geçmek için öncelikle köyde istihdam alanları yaratılmalıdır. Köyün verimli toprakları tarım için oldukça elverişlidir. Ayrıca Sındırgı'da olduğu Çoturtepe'de de yağcıbedir halıcılığı oldukça yaygın olmuş ve bir dönem köy halkı geçimini halıcılıktan sağlamıştır. Günümüzde halıcılık için kullanılan malzemelerden birkaçı muhtarlıkta sergilenmektedir. Yağcıbedir halıcılığının tekrar başlaması için okul gibi kullanılmayan ancak strüktürel anlamda sağlam yapıların atölye, üretim, sergi ve satış alanlarına dönüştürülmesi önerilmektedir. Ayrıca köyde sosyal ve sağlık için herhangi bir tesis bulunmamaktadır. Bu ihtiyaçların köy içinde karşılanabilir olması da köy nüfusunu arttırabilir.

Çoturtepe kültür ve doğa turizmi bağlamında değerlendirilmesi gereken bir bölge durumundadır. Kırsal mimarlık mirasının korunması bilincini oluşturacak ve günümüze ulaşmasını sağlayabilecek en güçlü araçlardan biri turizmdir. Planlanacak doğru politikalarla köy turizmden gelir elde edebilir. Bu nedenle Çoturtepe'de turizm planlaması yapılmalıdır.

Tüm yıla dağılan turizm faaliyetleri sağlanarak kış aylarındaki nüfus azalmasının önüne geçilebilir. Bu kapsamda, Sındırgı Belediyesi'nin Taş Evler projesi faaliyete geçmeli ve proje tüm yılı kapsayacak şekilde planlanmalıdır. Ayrıca Misya yürüyüş yolları projesine Çoturtepe köyünü içeren bir rota eklenilmesi önerilmektedir. Ancak köye zarar verebilecek her türlü uygulamadan kaçınılmalı hem yöre halkı hem de gelen turistlerin Çoturtepe'nin geleneksel değerleri konusunda bilinçlendirilmesi gereklidir. Bu nedenle Çoturtepe'nin kırsal mirasını koruma bilincinin oluşturulması, köyde yapılması planlanan etkinliklerin yönetim ve planlamasını sağlamak için vakıf kurulması önerilmektedir.

5.2 Sonuç

Kırsal peyzajlar, bireylerin eylemleri ve yaşadıkları fiziksel çevreleri ile kurduğu denge sonucunda günümüze ulaşan miras alanlarıdır. Farklı dönemlere ait somut, somut olmayan ve yaşayan değerlerin oluşturduğu miras değişerek ve dönüşerek gelişmektedir.

Kırsal mimarlık mirasının önemi ilk olarak 18. Yüzyıl sonlarında Endüstri Devrimiyle ortaya çıkmıştır. Toplumun geleneksel yaşam biçiminin unutulmaması için bir araç olarak görülen kırsal alanlar, korunması gerekli bir kültür mirası olarak değerlendirilmiştir. Bu durum sonucunda ilk olarak özellikle Avrupa'da kırsal alanların ve bu alanlarda yaşayanların sürdürdüğü geleneklerin sergilenmesi yoluna gidilmiştir. Bu amaçla açık hava müzeleri kurulmuş ve geleneksel kırsal yaşamı yansıtan evler, ambarlar, kullanılan malzemeler, giysiler belirlenen bir alanda sergilenmiştir. Ülkemizde ise kırsal alanlarda geleneksel yaşam özellikleri oldukça korunmuş bu nedenle benzer bir sergileme yaklaşımına gidilmemiştir. Cumalıkızık örneğinde olduğu gibi tarihi ve kırsal alanlar doğal süreçte özellikle turizm etkisiyle fark edilmiş ve turistler için uğrak bir mekâna dönüşmüştür.

Ülkemizde kırsal alana yönelik kalkınma çalışmaları devam etmektedir. Ancak kırsal değerlerimizin korunmasına yönelik koruma çalışmaları oldukça zayıftır. Kırsal alanlarda sürdürülebilirliğin sağlanması için kalkınma ve koruma çalışmaları birlikte yürütülmelidir. Bununla birlikte kırsal koruma bilinci yeterli değildir. Yapılacak belgeleme çalışmalarıyla birlikte kırsal miras alanlarını korumaya yönelik farkındalık çalışmalarının yapılması korumanın sürdürülebilirliğini sağlayacaktır.

Sındırgı ilçesi köyleri içerisinde jeopark alanına yakınlığı ile önem taşıyan, özgün mimari karakterini ve dokusunu oldukça korumuş, zengin bir doğal mirasa sahip olan Çoturtepe'de alınacak uygun koruma ve planlama kararları ile var olan özgün doku ve kültürel değerler gelecek nesillere aktarılabilir.

6. KAYNAKLAR

- Acar, B. A. (2017). *Balıkesir Sındırgı İlçesinde Yaşayan Yerel Halkın Sakin Şehir Hareketine Yaklaşımı* (Yüksek Lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 486129).
- Ahunbay, Z. (2021). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon (14. Baskı)*, Yapı-Endüstri Merkezi (YEM) Yayınları.
- Ahunbay, Z. (2021). *Kültür Mirasını Koruma İlke ve Teknikleri (2. Baskı)*, Yapı-Endüstri Merkezi (YEM) Yayınları.
- Altınyıldız Artun, N. (2019). *Muhafaza/Mimarlık, İletişim Yayınları/SanatHayat Dizisi*, İstanbul.
- Arslan, F., & Elibüyük, M. (2012). Bigadiç ve Sındırgı'da Hayvancılık Ekonomisi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(28), 19-39.
- Arslan, F. (2013). *Bigadiç Ve Sındırgı İlçelerinde Yerleşmeler* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 336476).
- Asımgil, Bedriye, Yasemin İnce Güney, Ve Hatice Uçar. "Unutulmuş Bir Değer: Balıkesir İç Bölge Turizm Potansiyeli." *Balıkesir Kent Sempozyumu 2010 Bildiriler Kitabı*. Balıkesir: Türk Mühendis Ve Mimar Odaları Birliği Balıkesir İl Koordinasyon Kurulu, 2011.
- Aydemir, B., Keskin H. ve Doğdubay M. (2018). *Sındırgı İlçesi Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma*. Güncel Araştırmalar Işığında Sındırgı 1. Ulusal Sındırgı Araştırmaları Bildiriler Kitabı, İzmir, Ege Üniversitesi Yayınları, s. 283-298.
- Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2024, 10 Nisan). *Sındırgı Fotoğraf Galerisi*. <https://balikesir.ktb.gov.tr/TR-66178/sindirgi.html>
- Bayoumi, Y. M., Sheta, S., & Kalifa, M. (2020). Emphasizing the Role of Craftsmanship in Urban Planning Interventions to Promote Tourism-Case Study Zaanse Schans, the Netherlands. *MEJ. Mansoura Engineering Journal*, 41(2), 15-23.

- Bektaş, M. (2019). *9192 Numaralı Temettuat Defterine Göre Sındırgı Kazası'nın Sosyo-Ekonomik Durumu* (Yüksek Lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 580326).
- Berki, A. H. (1958). İslamda Vakıf Zağanus Paşa ve Zevcesi Nefise Hatun Vakfiyeleri. *Vakıflar Dergisi*. Cilt. 4, 1958, ss.19-38.
- Bilgin, E. A. (2021). *Kırsal mirasın kültürel peyzaj yaklaşımı ile korunması için bir model önerisi: İznik gölü havzası örneği*. (Doktora tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 792812).
- ÇEKÜL. (2012). *Anadolu'da Kırsal Mimarlık*. ÇEKÜL Vakfı Yayınları.
- ÇEKÜL-TKB. (2013). *Güney Marmara Kırsal Miras Strateji Raporu Kültür Öncelikli Bölgesel Yol Haritaları*. <https://www.cekulvakfi.org.tr/proje/2013-vizyon-planlari>
- ÇEKÜL. (2020). *Kırsal Mirasın İzinde ÇEKÜL Kırsal Miras Programı*. (Haz. Ahmet Onur Altun, Alp Arısoy, Hüma Sıvarun, Uğur Erkan, Zehra Güngördü), ÇEKÜL Vakfı Yayınları.
- Çorapçıoğlu, K., Arpacıoğlu, Ü. (2010). Balıkesir kırsalında yöresel doku ve mimari özelliklere uygun yapılaşmanın yaygınlaştırılması-Balıkesir kırsalında fiziksel çevre analizleri. MSGSÜ Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü Yayınları. ÇEKÜL, 2015. Kültür Rotaları Planlama Rehberi. Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL) ve Tarihi Kentler Birliği Yayınları.
- Çorman, G., Keskin H. ve Doğdubay M. (2018). *Balıkesir Sındırgı İlçesinin Unesco Yaratıcı Şehirler Ağında "Halk Sanatları Şehri" Olabilirliğine İlişkin Görüşler – Yağcıbedir Halısı*. Güncel Araştırmalar Işığında Sındırgı 1. Ulusal Sındırgı Araştırmaları Bildiriler Kitabı, İzmir, Ege Üniversitesi Yayınları, s. 263-271.
- ÇŞB. (2023). *Kırsal Alanlara Yönelik Çalışmalar*. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı web sitesi, Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü. <https://mpgm.csb.gov.tr/kırsal-alan-planlama-projesi-kodakap-i-87459>
- Durukan, İ. (2004). *Türkiye'de gayrimenkul eski eserler ve anıtlar yüksek kurulu sonrası kültür mirası korumasının gelişimi ve uygulama sorunları* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 175810).

- Eldem, S. H. (1954). *Türk Evi Plan Tipleri*. İstanbul: Pulhan Matbaası, 11-33.
- Erarslan, A. (2020). Historical antecedents of the Turkish exterior Sofa house with two rooms in Anatolia. *Pro Ligno Vol.16, No. 2, 2020, pp. 24-33*.
- Eres, Z. (2001). Kırklareli –Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, *Arkeoloji ve Sanat*, 101–102: 19-36.
- Eres, Z. (2013). Türkiye’de geleneksel kırsal mimarinin korunması: Tarihsel süreç, yasal boyut. *Prof. Dr. Nur Akın’a Armağan–Mimari ve Kentsel Koruma*, 457-469.
- Eres, Z. (2016). Türkiye’de geleneksel köy mimarisini koruma olasılıkları. *Ege Mimarlık*, 92, 8-13.
- Eres, Z. (2020). Türkiye’de geleneksel köy mimarisi araştırmalarının gelişimi: Çağdaşlaşma bağlamında gelenekselin öğrenilmesi. D. Mazlum, U. Almaç, E. Kudde (Ed.), *Prof. Dr. Zeynep Ahunbay’a Armağan, Anıt ve Sitleri Araştırma, Belgeleme, Koruma Yazıları* (s. 501-522). TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi Yayınları, sertifika no: 44237.
- Eres, Z. (2020b) ‘Kırsal Mimarlığın ‘Miraslaşma’ Süreci: Avrupa Açık Hava Müzeleri Üzerinden Bir Değerlendirme’, *Mimarist Dergisi*, 67: 40-51.
- Eyüpgiller, K. K. , (2017). *Kırsal Mimarlık Mirasının Korunması, Türkiye'den ve Dünyadan Örnekler*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Güler, A. C. (2019). Tarihi kırsal peyzaj kavramının getirdiği yeni açılımlar. *Mimarist*, (66): 30-40.
- Güler, K. (2019). Kırsal Peyzajları Hatırla(t)mak: 2019 Yılı ICOMOS Anıtlar ve Sitler Günü Türkiye Etkinlikler. *Mimarlık* (408): 16-18.
- Gürbıyık, C. (2018). *Geleneksel Kent Dokusu Ve Tarihi Yapılarıyla Sındırgı*. Güncel Araştırmalar Işığında Sındırgı 1. Ulusal Sındırgı Araştırmaları Bildiriler Kitabı, İzmir, Ege Üniversitesi Yayınları, s. 137-152.
- ICOMOS-IFLA. (2017). *ICOMOS-IFLA principles concerning rural landscapes as heritage [Miras olarak kırsal peyzajlarla ilgili ICOMOS-IFLA İlkeleri]*. <https://www.icomos.org/en/resources/charters-and-texts>

- İbiş, S. (2018). *Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Sındırgı ve Çevresinin Turizm Potansiyeli Üzerine Bir Araştırma*. Türk Turizm Araştırmaları Dergisi, Cilt.2, Sayı.4, ss.26-40.
- Karayolları Genel Müdürlüğü. (2024, 10 Mart) 14. Bölge Otoyol Haritası. <https://www.kgm.gov.tr/SiteCollectionImages/KGMImages/Haritalar/b14.jpg>.
- Kabakoğlu, A. D. (2018). *Balıkesir Ve Çevresindeki Gürcü Yerleşimlerinin Mimari Ve Kültürel Analizi* (Yüksek Lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 541415).
- Kayın, E. (2012). Bir 'Kültürel Manzara-Kültürel Peyzaj' Ögesi Olarak Kırsal Yerleşimlerin Korunmasına Yönelik Kavramsal ve Yasal İrdelemeler. Mimarlık dergisi, 367, 46-49.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2007). Türkiye Turizm Stratejisi (2023). Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Madran, E. (2002). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kültür varlıklarının korunmasına ilişkin tutumlar ve düzenlemeler 1800-1950*. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği.
- Madran, E. (2009). Tarihi çevrenin tarihi Osmanlıdan günümüze tarihi çevre: Tavırlar düzenlemeler. *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Dosya* 14 (1): 6-15.
- Meurs, P. (2013). Vijftig Jaar Zaanse Schans. Een monumentenreservaat dat geen openluchtmuseum mocht worden. *Bulletin KNOB*, 112(4), 185–201. <https://doi.org/10.7480/knob.112.2013.4.638>
- Misya Yürüyüş Yolları. (2024, 2 Mart). *Sındırgı Yürüyüş Yolları*. http://misyayuruyusyollari.gov.tr/sindirgi_yuruyus_yolu.html
- Muşkara, Ü. (2017). Kırsal Ölçekte Geleneksel Konut Mimarisinin Korunması: Özgünlük. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* , (37) , 437-448. DOI: 10.21497/sefad.328638
- Öden, G. Z. (1999). *Karasi Beyliği*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Özey, E., Çalışkan, V. (2018). Sanayi coğrafyası açısından sektörel bir inceleme: Balıkesir'de kolonya endüstrisi. *Cografya Dergisi*, 37, 1-17. <https://doi.org/10.26650/JGEOG394150>

- Özkan, H. N. (2023). *Balıkesir Sındırgı Geleneksel Konut Dokusunun İncelenmesi Ve Korunmasına Yönelik Önerilerin Geliştirilmesi* (Yüksek Lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 818487).
- Sarıkaya, B. (2020). *Sındırgı Şehir Coğrafyası* (Yüksek Lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 641586).
- Sındırgı Belediyesi. (2023, 24 Ocak). *Ulus Dağı'na Yağan Kar Vatandaşları Zirvede Buluşturdu*. <https://www.sindirgi.bel.tr/one-cikan-haberler/852>
- Soykan, A. (1993). *Sındırgı ve Bigadiç Depresyonları ile Yakın Çevresinin Jeomorfolojisi*. (Doktora tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 25849).
- Skansen Open Air Museum (2024, 2 Mart). *Experience Swedish culture and nature at the world's oldest open-air museum*. <https://skansen.se/en/this-is-skansen/>
- TUIK. (2024, 28 Mart). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları*. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>
- Türkiye Kültür Portalı. (2024, 3 Mart). *Cumalıkızık Köyü – Bursa*. <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/cumalikizik-koyu?ysclid=luvhf5ifbt245398557>
- Uysal, S. R. (2006). *Sındırgı'nın Kitabı*, Ankara, Alter Yayıncılık.
- Uysal, S. R. (2007). *Sındırgı'nın Kitabı*, İzmir, Grafmat Basım.
- Yardımcı, B. (2023). *Türkiye'de Kırsal Alan Tanımının Serüveni. Bölgesel Kalkınma Dergisi, 1(02), 77-97.*
- Yeşilyurt, G. H. (2012). *Conservation in rural areas, case study: Örenli Village in Kepsut, Balıkesir*. (Yüksek Lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 313708).
- Venedik Tüzüğü. (1964). *Tarihi anıtların ve çevrelerin korunması ve restorasyonu için uluslararası tüzük (Venedik Tüzüğü 1964)*. İkinci Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi, Venedik. <http://www.icomos.org.tr/?Sayfa=Digeruluslararasıbildirgeler&dil=tr>

EKLER

EKLER

EK A: Kırsal Yapı Envanteri Formu

KIRSAL YAPI ENVANTERİ			
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ - MİMARLIK FAKÜLTESİ - MİMARLIK BÖLÜMÜ			E
MİMARLIK ANABİLİM DALI - YÜKSEK LİSANS TEZİ, EKİM 2023			
SINDIRGI - ÇOTURTEPE KIRSAL YERLEŞİMİ KORUMA ÇALIŞMASI			
HAZIRLAYAN: Sevdâ Nur Koç YÜRÜTÜCÜ: Doç. Dr. Betül Bakır			ENV. NO:
İLİ / İLÇESİ: BALIKESİR / SINDIRGI	MAHALLE / MEVKİ: ÇOTURTEPE	ADA / PARSEL:	KAT ADEDİ:
SOKAK VE KAPI NO:	YAPIM TARİHİ:	KULLANIM DURUMU:	ÇATI SİSTEMİ:
SAHİBİ:	YAPI TÜRÜ:	SAĞLAMLIK DURUMU:	ÇATI ÖRTÜSÜ:
ALTYAPI: ☐ KANALİZASYON ☐ SU ☐ ELEKTRİK ☐ ISINMA ☐ TELEFON		ÖZGÜNLÜK DURUMU:	PLAN TİPİ:
VAZİYET PLANI / HAVA FOTOĞRAFI		YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	
		☐ AHŞAP İSKELET ☐ YIĞMA ☐ AHŞAP İSKELET + YIĞMA	
		DOLGU MALZEMESİ MALZEME DOLGU MALZEMESİ MALZEME	
		Taş Taş Taş Taş	
		Tuğla Tuğla Tuğla Tuğla	
		Kerpiç Kerpiç Kerpiç Kerpiç	
		DUVAR SİSTEMİ BODRUM KAT ZEMİN KAT 1.KAT	
		DIŞ DUVARLAR	
		Ahşap İsk. Yığma Karma Bitim Malz.	
		İÇ DUVARLAR	
		Ahşap İsk. Yığma Karma Bitim Malz.	
DÖŞEME SİSTEMİ BODRUM KAT ZEMİN KAT 1.KAT			
YER DÖŞEME			
Ahşap Taş Beton Bitim Malz.			
TAVAN DÖŞ.			
Ahşap Taş Beton Bitim Malz.			
DOĞRAMALAR AHŞAP METAL PVC			
KAPI			
Avlu G. Kapısı Dış Kapı İç Kapı Ahır Kapısı Depo Kapısı			
PENCERE			
Tip 1 Tip 2 Tip 3 Kepek			
YAPIDAKİ DEĞİŞİMLİKLER/MÜDAHALELER:		PARSEL DÜZENİ PARSEL İÇİ YAPILAR	
☐ Siva/Boya		Ayrık Nizam Konut Finn	
☐ Yapı elemanı/elemanları değiştirilmiş.		Bitişik Nizam Ahır Çeşme	
☐ Oda işlevi değiştirilmiş.		Sokaktan Giriş Samanlık Kümes	
☐ Oda/kütle eklenmiş.		Avludan Giriş Ambar WC	
☐ Kat eklenmiş.		Depo Diğer Yapı	
NOTLAR:		GÖZLEM VE DEĞERLENDİRME:	
Sağsamlık Durumu		Özgünlük Durumu	
İyi:		Özgünlüğünü tamamen korumuş.	
Orta:		Özgünlüğünü kısmen korumuş.	
Kötü:		Özgünlüğünü kaybetmiş.	
TARİH:			

EK B: Sosyal Anket Formu

SÖZLÜ ÇALIŞMA							
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ - MİMARLIK FAKÜLTESİ - MİMARLIK BÖLÜMÜ							S
MİMARLIK ANABİLİM DALI - YÜKSEK LİSANS TEZİ, EKİM 2023							
SINDIRGI - ÇOTURTEPE KIRSAL YERLEŞİMİ KORUMA ÇALIŞMASI							
HAZIRLAYAN: Sevd Nur Koç YÜRÜTÜCÜ: Doç. Dr. Betül Bakır							GÖRÜŞME NO:
İLİ / İLÇESİ: BALIKESİR / SINDIRGI		MAHALLE / MEVKİ: ÇOTURTEPE		SOKAK VE KAPI NO:		TARİH:	
ADRES:							
NO	HANE BİREYLERİ AD - SOYAD	CİNSİYET	DOĞUM TARİHİ	EĞİTİM DURUMU	MESLEK	HANE HALKI	NERELİSİNİZ?
1							☐ Çoturtepe
2							
3							☐ Sındırgı
4							
5							☐ .....
6							
Geçim kaynağınız nedir? ☐ Tarım arazisi ☐ Ev ☐ Dükkan ☐ Diğer				Araç Sahipliği: ☐ Otomobil ☐ Traktör ☐ Motosiklet ☐ Diğer			
Köy ile ilgili Sorular							
Köyünüzün tarihi hakkında bilgileriniz nelerdir?				Köyde hangi mekanları, nasıl kullanırsınız?			
Kaç yıldır bu köydesiniz?				☐ Sadece erkeklerin kullandığı mekanlar hangileridir? ☐ Sadece kadınların kullandığı mekanlar hangileridir? ☐ Ortak kullanılan mekanlar hangileridir?			
Taşındıysanız neden bu köyü tercih ettiniz?				Köyünüze özgü gelenekler nelerdir?			
Bağka bir köye taşınmak ister miydiniz? Neden?				☐ Öyküler, efsaneler ☐ Şenlik, düğün ☐ Dans, Oyun ☐ El sanatları, Yemekler			
Sizce köyünüzün en güzel yanları nelerdir?				Köyünüze eskiden olan veya devam etmekte olan zanaatler, meslekler nelerdir?			
Köyünüze özgü tarım ürünü var mı?				Köyünüzde evler yapı ustası tarafından mı yapılıyor?			
Konut ile ilgili Sorular							
Kaç yıldır bu evde oturuyorsunuz? Evin sahibi misiniz?				Sokak,avlu ve bahçeyi nasıl kullanıyorsunuz?			
Evinizin tarihi ile ilgili bilginiz var mı? Eviniz kaç kuşaktır size ait?				Evinizin bulunduğu arsada ne tür yapılar var/vardı?			
Ev değiştirdiniz mi? Değiştirdiyse neden?				Hayvanlarınız var mı? Nerede bakıyorsunuz?			
Bağka bir yerde eviniz var mı? ☐ Balıkesir ☐ Sındırgı ☐ Köy içinde ☐ Diğer				Yiyeceklerinizi nerede depoluyorsunuz?			
Evinizden memnun musunuz? Memnun değilseniz neden?				Kıyın ne ile ısıyorsunuz? Yakacaklarınızı nerede depoluyorsunuz?			
Evinizde tadilat yaptınız mı? Onarımı kim yapıyor?				Mevcut banyo/wc yeterli mi?			
Nasıl bir tadilat yaptınız? Yaptırmak istediğiniz bağka tadilat var mı?				Geleneksel evde yaşamın iyi yanları/zorlukları nelerdir?			
Evinizin iç mekanında değişiklik (ekleme/çıkarma) yaptınız mı? Eksik veya yetersiz bulunduğunuz mekanlar nelerdir?				Konfor öğeleri: ☐ TV ☐ Çamaşır Mak. ☐ Bulağık Mak. ☐ Fırın ☐ Bilgisayar			
BİLGİLENDİRME: Bu anket, Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Doç. Dr. Betül Bakır danışmanlığında hazırlanan "BALIKESİR – SINDIRGI, ÇOTURTEPE KÖYÜ'NDE KIRSAL YERLEŞİM DOKUSUNUN İNCELENMESİ VE KORUMA ÖNERİSİ" başlıklı yüksek lisans tezinin alan çalışması kapsamında yapılmaktadır. Ankette aktardığınız bilgiler akademik amaçla kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır. Bilgilerinize sunarım. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim. Mimar Sevd Nur Koç							

EK C: Zindan Kayalıkları' nın I. Derece Arkeolojik Sit Alanı Tescil Kararı

T.C.
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
BALIKESİR KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU
KARAR

Toplantı Tarihi ve No : 28.11.2019- 101 Toplantı Yeri
Karar Tarihi ve No : 28.11.2019- 1691 BALIKESİR

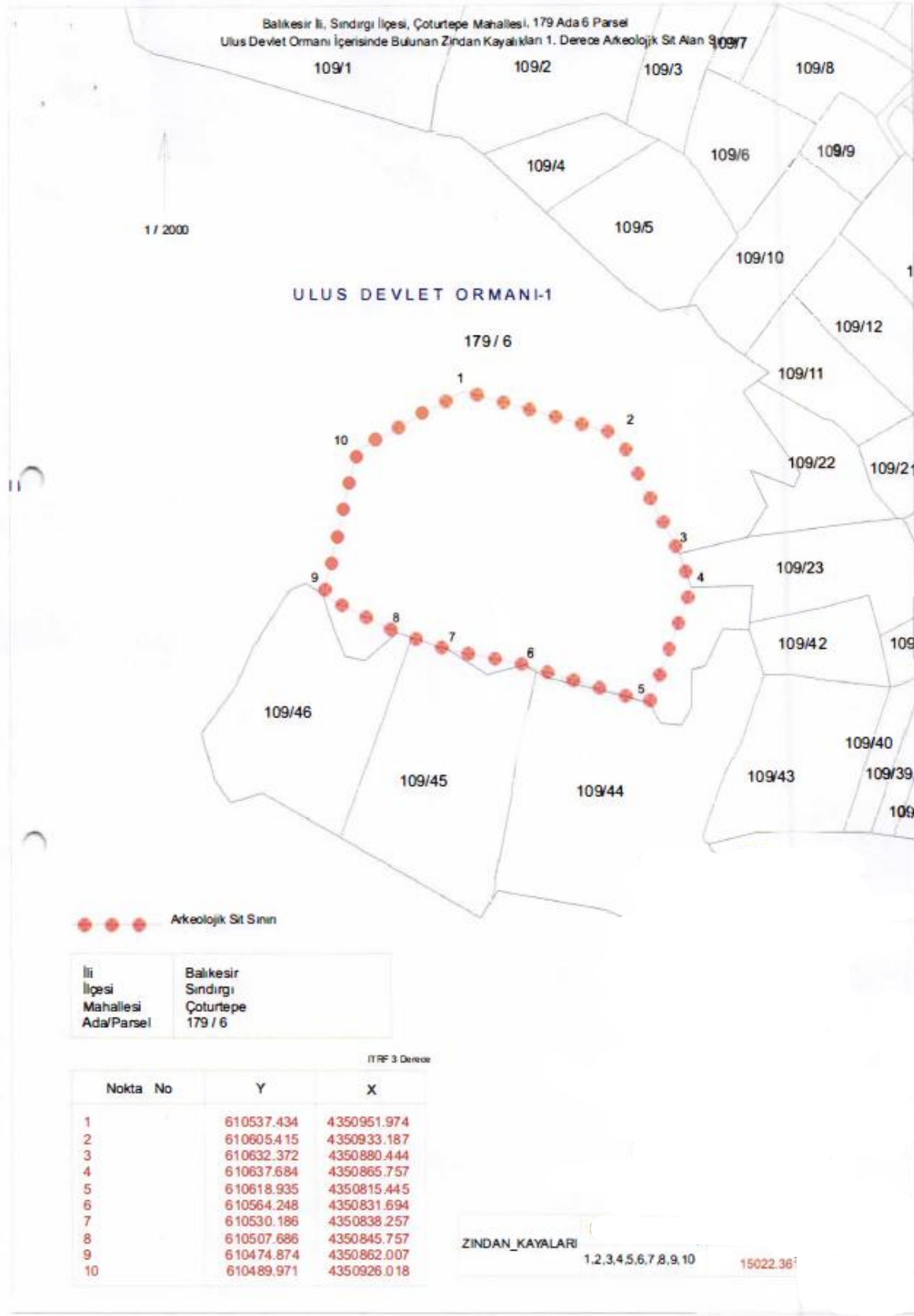
Balıkesir İli, Sındırgı İlçesi, Çoturtepe Mahallesi, Ulus Mevkii'nde, mülkiyeti Maiye Hazinesine ait, tapunun 179 ada, 6 parselde kayıtlı, Zindan Kayalıkları olarak adlandırılan alanı I. Derece Arkeolojik Sit alanı olarak tescil edilmesi istemine ilişkin; Balıkesir Büyükşehir Belediye Başkanlığı, İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığının 29.07.2019 tarih ve E.559/13424 sayılı yazısı ve ekleri, Müdürlüğümüzün 14.10.2019 tarih ve E.846305 sayılı yazısı, kurum görüşlerini içeren; Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğünün 17.10.2019 tarih ve 859960 sayılı yazısı, Karayolları Genel Müdürlüğünün 18.10.2019 tarih ve E.283328 sayılı yazısı, Balıkesir Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünün 18.10.2019 tarih ve E.36666 sayılı yazısı, Mekânsal Planlama Dairesi Başkanlığının 28.10.2019 tarih ve E.39710 sayılı yazısı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğünün 30.10.2019 tarih ve E.3299110 sayılı yazısı, Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğünün 05.11.2019 tarih ve E.453808 sayılı yazısı, Sındırgı Millî Emlak Servis Şefliğinin 05.11.2019 tarih ve E.39624 sayılı yazısı, Balıkesir Büyükşehir Belediye Başkanlığı, İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığının 22.11.2019 tarih ve E.24328 sayılı yazısı ve ekleri ile Balıkesir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü uzmanlarınca hazırlanan 14.11.2019 tarihli rapor okundu, ekleri ve işlem dosyası incelendi, yapılan görüşmeler sonucunda;

Balıkesir İli, Sındırgı İlçesi, Çoturtepe Mahallesi, Ulus Mevkii'nde, tapunun 179 ada, 6 parselde kayıtlı Zindan Kayalıkları olarak adlandırılan alanının;

- 2863 sayılı yasanın 6. maddesi kapsamında korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı niteliği taşıdığından aynı yasanın 7. maddesi kapsamında "Zindan Kayalıkları I. Derece Arkeolojik Sit Alanı" olarak tescil edilmesine, hazırlanan tescil fişinin onanmasına,
- Sit sınırlarının kararımız eki 1/2000 ölçekli haritada koordinatları gösterildiği şekliyle uygun olduğuna,
- I. (Birinci) Derece Arkeolojik Sit Alanı sınırları içinde Koruma ve Kullanma Koşullarının Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 05.11.1999 tarih ve 658 sayılı ilke kararı doğrultusunda yürütülmesine,
- Tapu Müdürlüğünce Balıkesir İli, Sındırgı İlçesi, Çoturtepe Mahallesi, Ulus Mevkii'nde, tapunun 179 ada, 6 parselin tapu kaydına "I. Derece Arkeolojik Sit Alanı" şerhinin konulmasına, tescil şerhi ile ilgili sonucundan Balıkesir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğüne bilgi verilmesine ,

karar verildi.

EK D: Çoturtepe Mahallesi Camii Tescil Kararı

T.C.
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
BALIKESİR KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU
KARAR

Toplantı Tarihi ve No : 28.11.2019- 101
Karar Tarihi ve No : 28.11.2019- 1693

Toplantı Yeri
BALIKESİR

Balıkesir İli, Sındırgı İlçesi, Çoturtepe Mahallesinde, mülkiyeti Maliye Hazinesine ait, tapunun 134 ada, 1 parselde kayıtlı Çoturtepe Mahallesi Camii'nin korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilmesi istemine ilişkin; Balıkesir Büyükşehir Belediye Başkanlığı, İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığının 29.07.2019 tarih ve E.559/13424 sayılı yazısı ve ekleri, Müdürlüğümüzün 07.10.2019 tarih ve E.824527 sayılı yazısı, kurum görüşlerini içeren Balıkesir Vakıflar Bölge Müdürlüğünün 15.10.2019 tarih ve E.142671 sayılı yazısı, Balıkesir Büyükşehir Belediye Başkanlığı, İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığının 30.10.2019 tarih ve E.19762 sayılı yazısı ve ekleri ile Balıkesir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü uzmanlarınca hazırlanan 05.11.2019 tarihli rapor okundu, ekleri ve işlem dosyası incelendi, yapılan görüşmeler sonucunda;

Balıkesir İli, Sındırgı İlçesi, Çoturtepe Mahallesinde, tapunun 134 ada, 1 parselde kayıtlı Çoturtepe Mahallesi Camii'nin;

- 2863 sayılı yasanın 6. maddesi kapsamında korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı niteliği taşıdığından aynı yasanın 7. maddesi kapsamında tescil edilmesine, hazırlanan tescil fişinin onanmasına,
- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 05.11.1999 tarih ve 660 sayılı ilke karar doğrultusunda koruma grubunun I. grup yapı olarak belirlenmesine,
- Koruma alanının kendi parseli olarak belirlenmesine;
- Sındırgı İlçesi, Çoturtepe Mahallesinde, tapunun 134 ada, 1 parseldeki Çoturtepe Mahallesi Camii'nin tapu kaydına "Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığıdır." ve "I. Grup Yapıdır." şerhlerinin konulmasına, tescil şerhi işlemleri sonucundan Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğüne bilgi verilmesine,

karar verildi.

EK E: Envanter Listesi

 SINDIRGI - ÇOTURTEPE KIRSAL YERLEŞİMİ KORUMA ÇALIŞMASI KADASTRAL BİLGİLER						
Hazırlayan: Sevde Nur Koç				Tarih: 10.01.2024		
Envanter No	Ada / Parsel	m ²	TKGM Bilgi	Sahibi	Korunmuşluk Derecesi	Bozulma Durumu
1	115/23	339,73	Bahçeli Kargir Ev	İsmail Güngörmez	yeni yapı	sağlam
2	115/22	1.693,72	Bahçeli Kargir Ev	Eyüp Çelik	3	sağlam
3	115/14-15	174,89	Avlulu Kargir Ev	İrfide Çelik	3	sağlam
4	115/13	87,94	Altında Depo Olan Kargir Kahvehane	Tevfik Güngörmez	4	sağlam
5	115/12	196,88	Avlulu Kargir Ev	Tevfik Güngörmez	3	sağlam
6	115/11	263,6	Avlulu 2 Katlı Kargir Ev	Abdi Güngörmez	4	sağlam
7	115/10	429,34	Bahçeli 2 Katlı Kargir Ev Ve Ahır	İrfan Boz	3	sağlam
8	115/9	99,58	Kargir Ev	Hasan Boz	2	sağlam
9	115/7	179,88	Bahçeli Kargir Ev	Şuayip Boz	yeni yapı	sağlam
10	116/3-4	315,99	Bahçeli Kargir Ev	Mehmet İnkaya	4	sağlam
11	117/11	251,06	Bahçeli Kargir Ev	İsmail Çelik	yeni yapı	sağlam
12	117/10	165,3	Bahçeli Kargir Ev	Resul Sidan	2	sağlam
13	117/9	156,22	Bahçeli Kargir Ev	Mevlüt Korkut	1	sağlam
14	117/3	155,3	Avlulu Kargir Ev Ve Ahır	Mehmet Ay	1	sağlam
15	118/18	423,58	Bahçeli Kargir Ev	Ali Uydaş	1	sağlam
16	118/16	248,7	Bahçeli Kargir Ev		2	taşıyıcı sistem düzeyinde
17	118/15-14	156,95	Avlulu Kargir Kahvehane ve Ev	Mehmet İnkaya	2	sağlam
18	118/9	211,98	Bahçeli Kargir Ev Ve Ahır	Emine Yılmaz	1	sağlam
19	118/8	132,15	Bahçeli Kargir Ev	Mevlüt Demirel	4	sağlam
20	118/4	99,21	Kargir Ev	Mehmet Güngörmez	4	sağlam
21	118/3	72,15	Avlulu Kargir Ev	Zeki Sözer	3	sağlam
22	118/2	505,25	Bahçeli Kargir Ev Ve Depo	Mehmet Algın	3	sağlam
23	118/1	539,42	Bahçeli Kargir Ev Ve Ahır	Hilmi Özdemir	3	sağlam
24	119/2	207,79	Bahçeli Kargir Ev Ve Ahır	Mehmet Akbaş	3	sağlam
25	120/2	528,89	Bahçeli Kargir Ev Ve Ahır	Mürsel Demirel	3	sağlam
26	120/3	375,55	Bahçeli Kargir Ev Ve Ahır	Fadime Güngörmez	3	sağlam
27	120/4	276,09	Bahçeli Kargir Ev	Mehmet Can	4	sağlam
28	122/2	356,29	Bahçeli Kargir Ev	Mehmet Güngörmez	3	sağlam
29	122/3	33,75	Avlulu Kargir Ev	Dursun Boz	yeni yapı	sağlam

SINDIRGI - ÇOTURTEPE KIRSAL YERLEŞİMİ KORUMA ÇALIŞMASI
KADASTRAL BİLGİLER

Hazırlayan: Sevde Nur Koç				Tarih: 10.01.2024		
Envanter No	Ada / Parsel	m ²	TKGM Bilgi	Sahibi	Korunmuşluk Derecesi	Bozulma Durumu
30	122/4	346,34	Bahçeli Kargir Ev	Muharrem Korkut	3	sağlam
31	123/1	267,44	Bahçeli Kargir Ev	Osman Akbaş	3	yapı eleman düzeyinde
32	123/2	232,55	Bahçeli Kargir Ev	İbrahim Koç	2	sağlam
33	123/4	66,46	Avlulu Kargir Ev	Kamil Koç	5	yıkıntı/harabe
34	124/1	29,12	Avlulu Kargir Ev	Mehmet Kıran	yeni yapı	sağlam
35	124/3	285,54	Avlulu Kargir Ev Ve Ahır	İbrahim Gülsüm	1	yapı eleman düzeyinde
36	124/4	79,26	Avlulu Kargir Ev	Soner İnkaya	4	yapı eleman düzeyinde
37	125/1	200,68	Avlulu Kargir Ev	Mehmet Özdemir	2	yapı eleman düzeyinde
38	126/8	201,89	Bahçeli Kargir Ev	Halil Boz	4	sağlam
39	126/9	101,41	Avlulu Kargir Ev	Kadir Ünal	yeni yapı	sağlam
40	126/4	359,65	Bahçeli Kargir Ev	Şakir Algın	yeni yapı	sağlam
41	127/1	420,6	Bahçeli Kargir Ev Ve Marangoz Dükkanı Ve Depo	İsa İnkaya	4	yapı eleman düzeyinde
42	127/2	150,81	Avlulu Kargir Ev	Süleyman İnkaya	4	yapı eleman düzeyinde
43	128/4	71,85	Avlulu Kargir Ev	Mehmet Akbaş	1	yapı eleman düzeyinde
44	128/3	105,03	Avlulu Kargir Ev	Kezban Gündoğan	4	sağlam
45	128/2	107,19	Avlulu Kargir Ev	Mehmet Coşkun	4	yapı eleman düzeyinde
46	128/1	173,2	Avlulu Kargir Ev	Havva Can	3	sağlam
47	129/1	78,92	Kargir Ev	Sefer Septel	1	taşıyıcı sistem düzeyinde
48	133/2-3	411,65	Bahçeli Kargir Ev Ve Ahır	Mehmet Deniz	1	taşıyıcı sistem düzeyinde
49	136/2	134,38	Avlulu Kargir Ev	Mevlüt Demirel	3	sağlam
50	136/4	149,34	Bahçeli Kargir Ev			yıkıntı/harabe
51	137/1-2-3	1417,71	Bahçeli Kargir Ev Ve Ahır	Mehmet Kıran	3	sağlam
52	137/8-10	1.619,78	Bahçeli Kargir Ev	Yusuf Korkut	3	sağlam
53	138/2	177,16	Avlulu Kargir Ev	Şerif Ünal	yeni yapı	sağlam
54	139/5	304,92	Bahçeli Kargir Ev Ve Arsa	Kamil Koç	yeni yapı	sağlam
55	139/2	395,35	Bahçeli Kargir Ev	İbrahim Güven	3	sağlam
56	140/1	416,1	Bahçeli Kargir Ev	Mustafa Demirel	2	sağlam
57	140/2	354,1	Bahçeli Kargir Ev Ve Ahır	Metin Demirel	3	sağlam
58	140/3	398,77	Bahçeli Kargir Ev	Mehmet Demirel	3	sağlam

EK F: Kapı Tipoloji

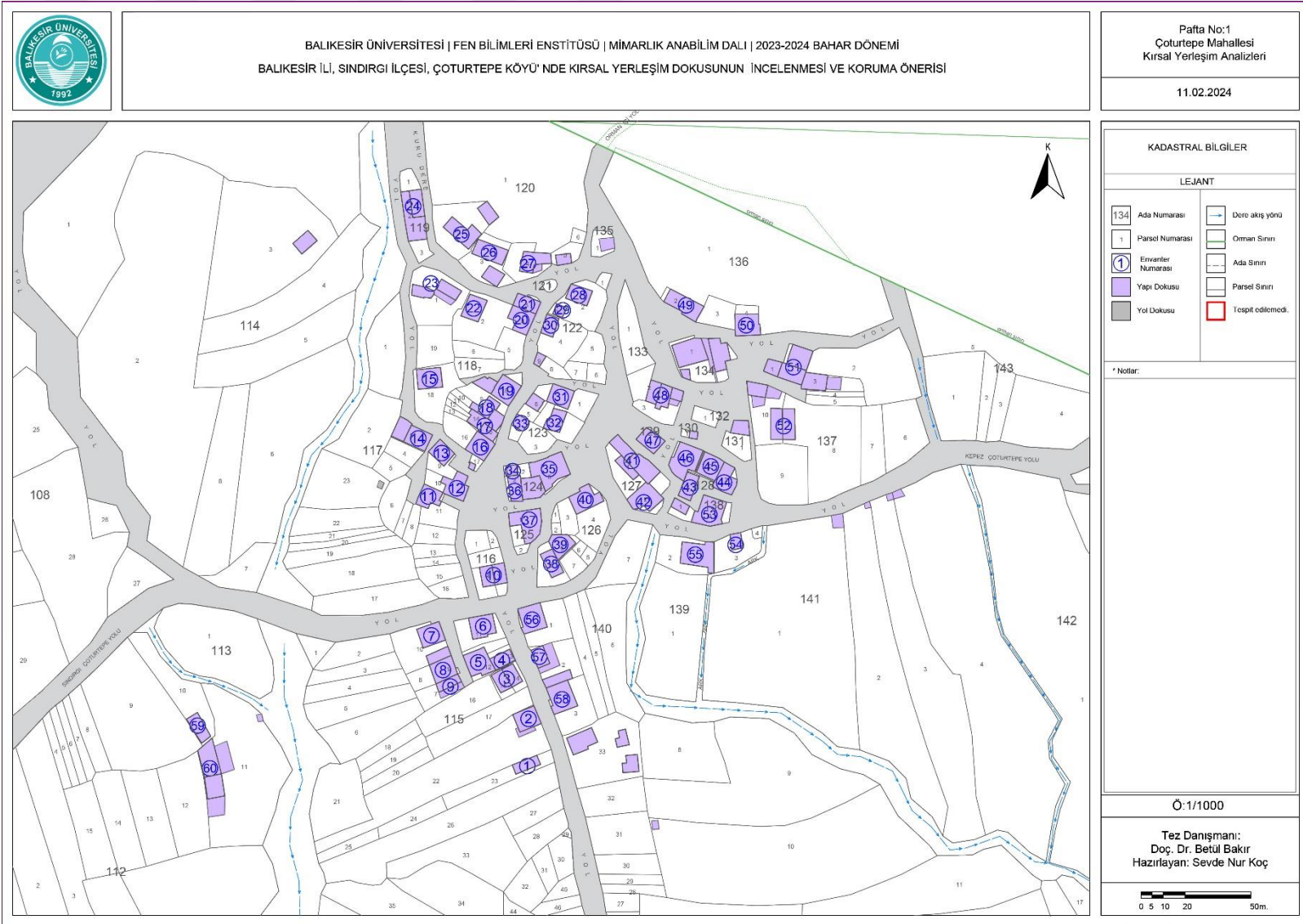
 SINDIRGI - ÇOTURTEPE KIRSAL YERLEŞİMİ KORUMA ÇALIŞMASI KAPI TİPOLOJİLERİ						
KAPI TİPOLOJİLERİ	TEK KANATLI PENCERESİZ			TEK KANATLI PENCERELİ		ÇİFT KANATLI
GİRİŞ KAPISI						
DAMKILER KAPISI						
BAHÇE KAPISI						

EK G: Pencere Tipoloji

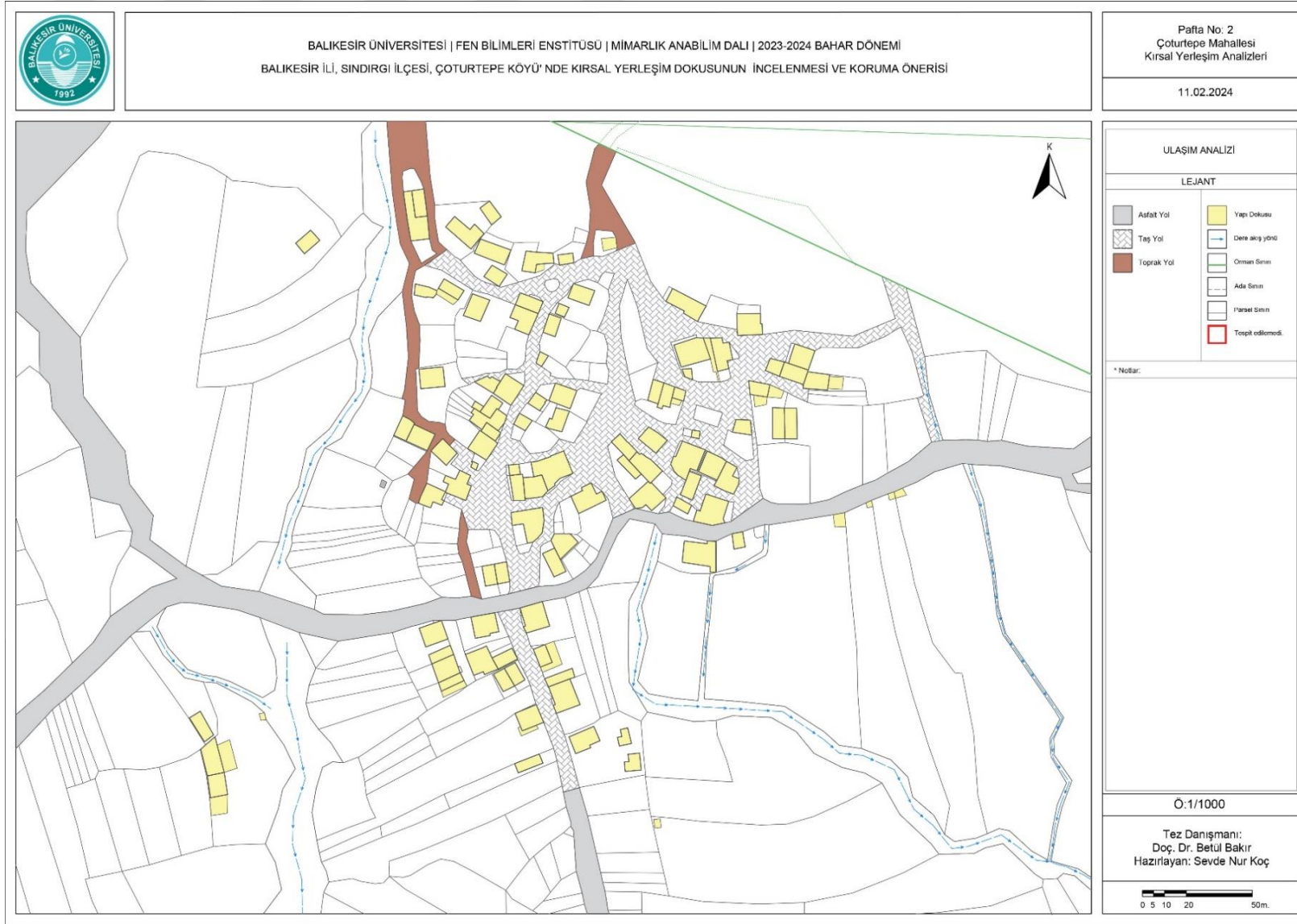
 SINDIRGI - ÇOTURTEPE KIRSAL YERLEŞİMİ KORUMA ÇALIŞMASI PENCERE TİPOLOJİLERİ						
	ÇİFT KANATLI 1	ÇİFT KANATLI 2	İKİ TEPE PENCERELİ ÇİFT KANATLI	İKİ TEPE PENCERELİ ÜÇ KANATLI	ÜÇ TEPE PENCERELİ ÇİFT KANATLI	DÖRT TEPE PENCERELİ DÖRT KANATLI
AÇILIR						
SABİT	TEK TEPE PENCERELİ 	ÇİFT TEPE PENCERELİ 				

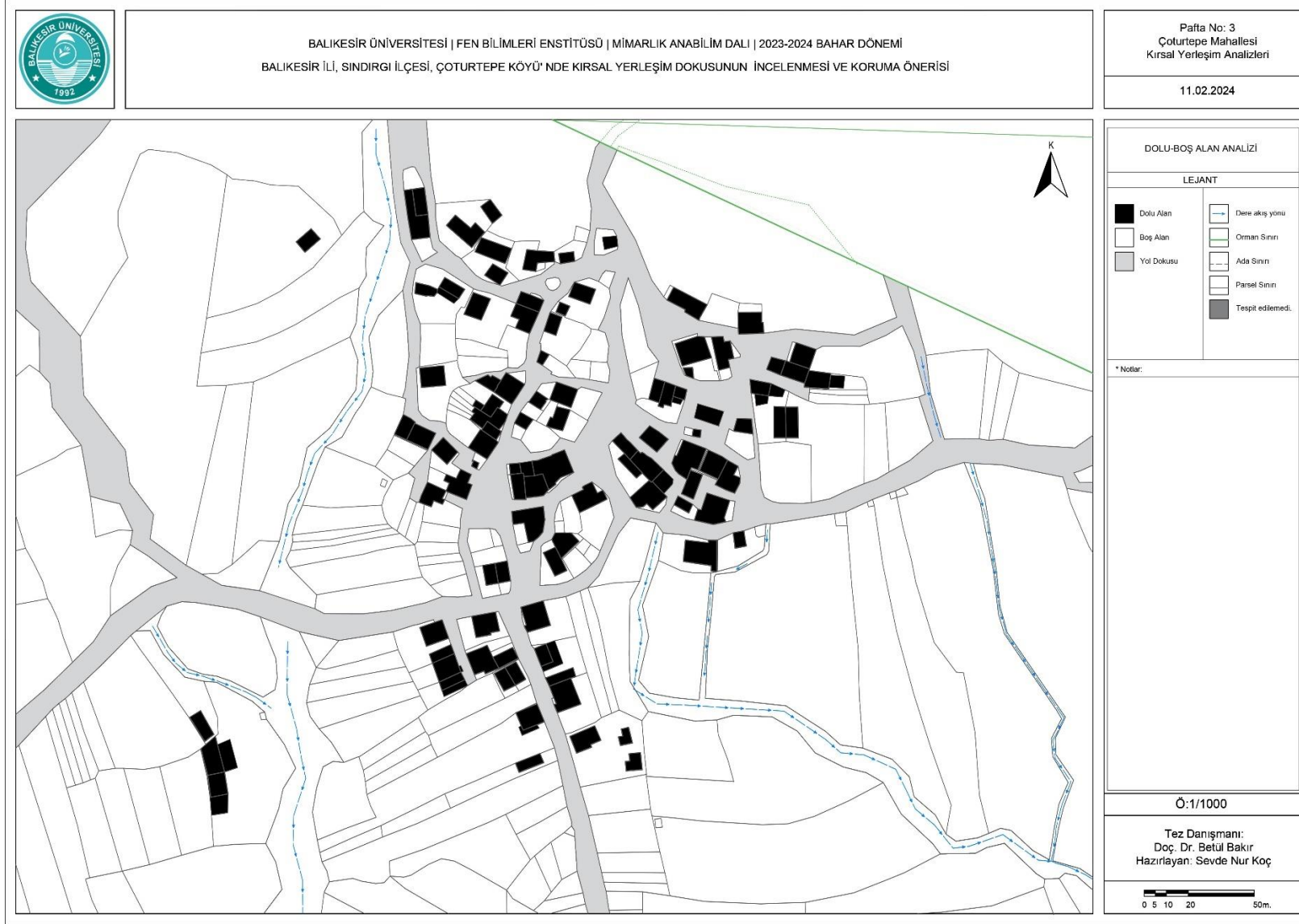
EK H: Kadastral Bilgiler Analizi

EK I: Ulaşım Analizi

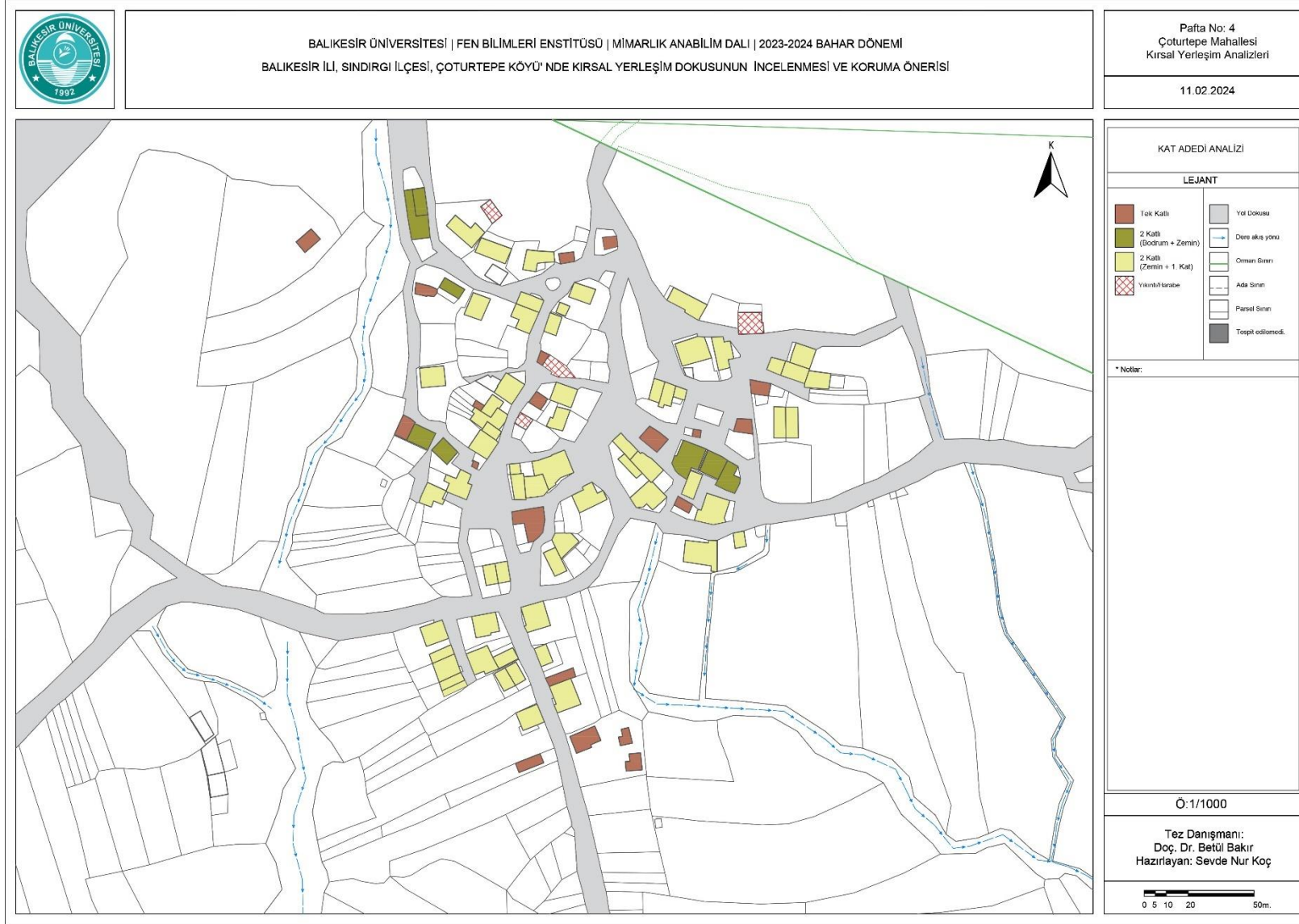

EK J: Dolu Boş Alan Analizi

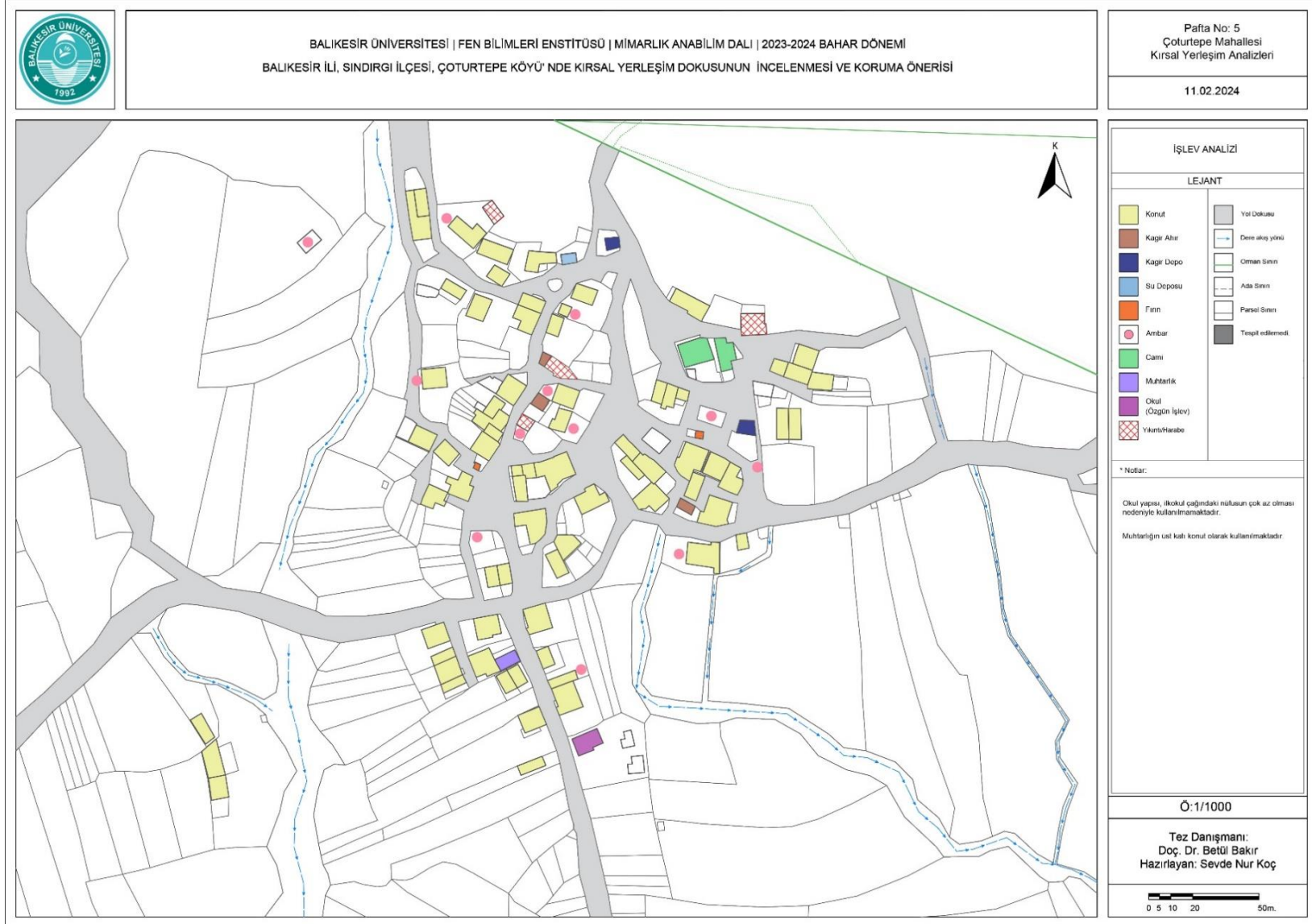

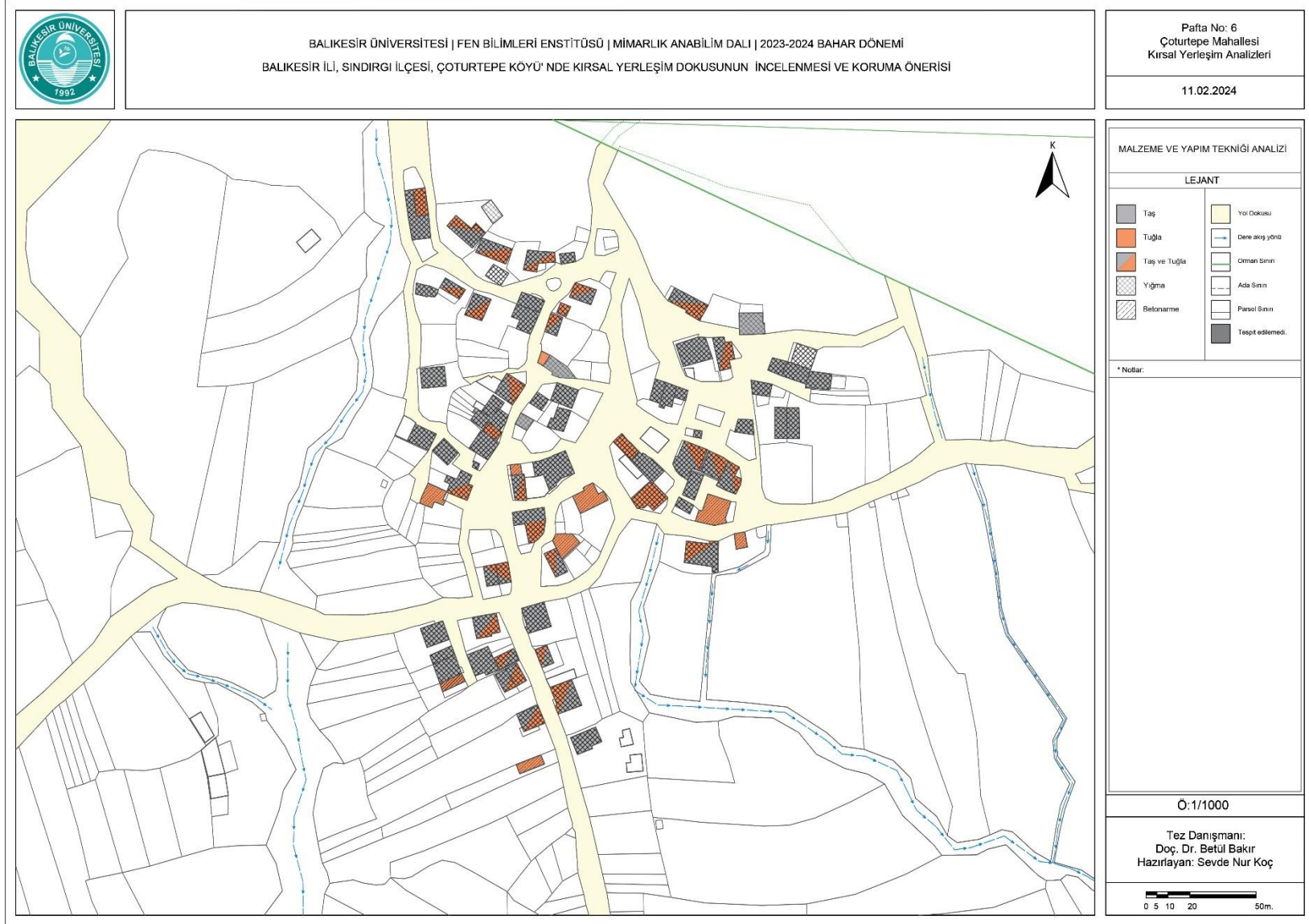
EK K: Kat Adedi Analizi

EK L: İşlev Analizi

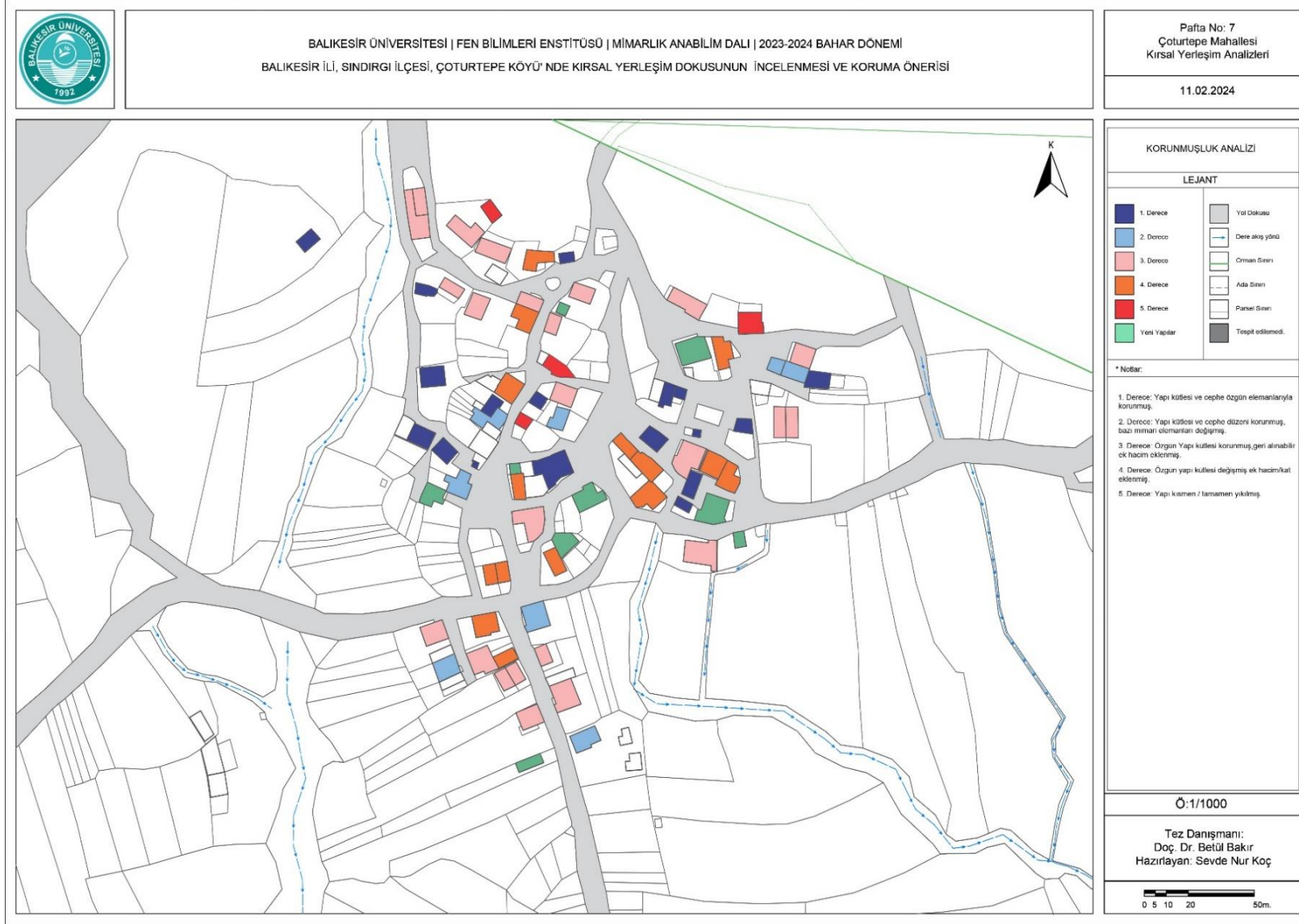

EK M: Yapım Tekniği ve Malzeme Analizi

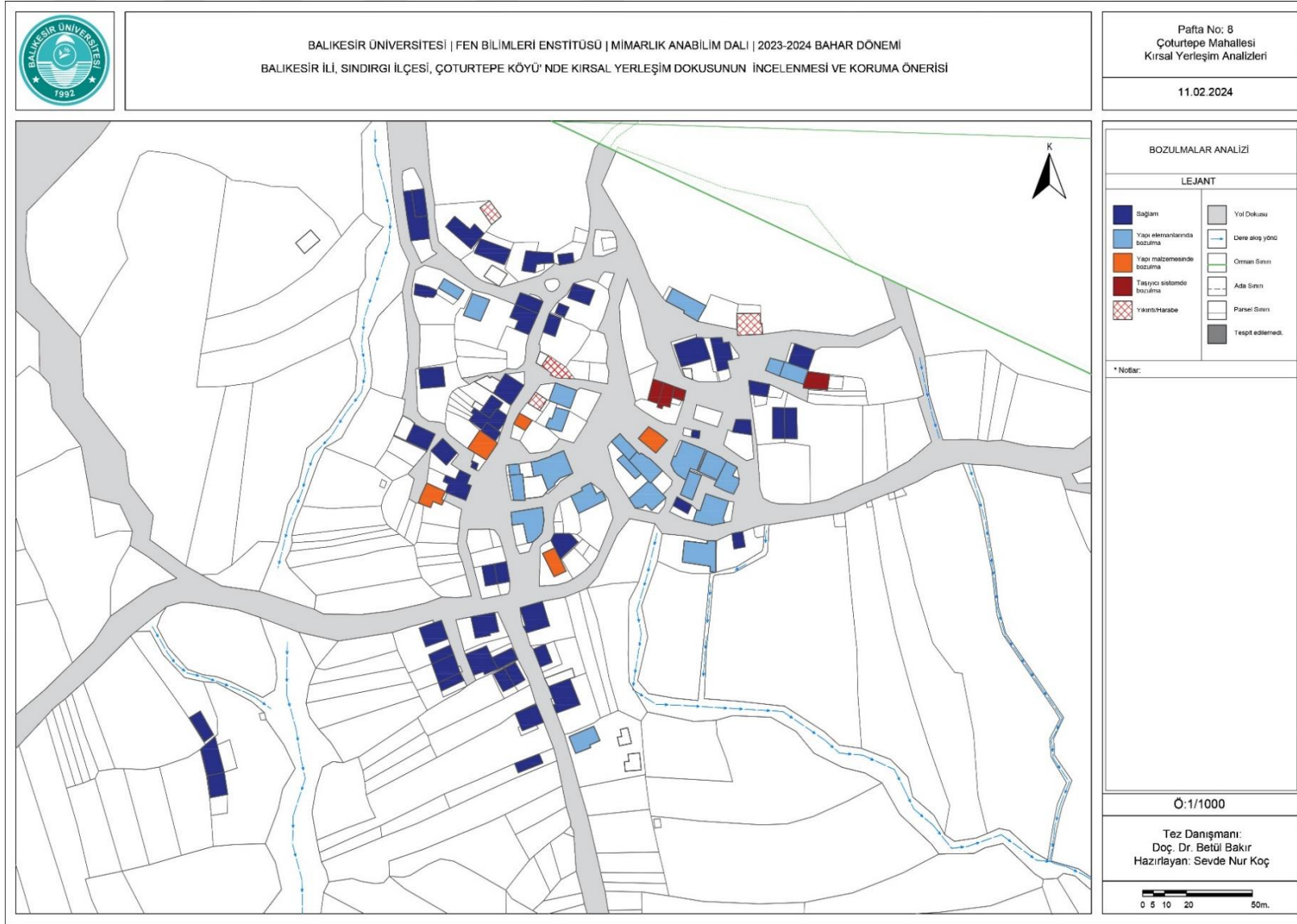

EK N: Korunmuşluk Durumu Analizi

EK O: Bozulmalar Analizi

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Sevde Nur Koç

Doğum tarihi ve yeri :

e-posta :

Öğrenim Bilgileri

Derece	Okul/Program	Yıl
Y. Lisans	Balıkesir Üniversitesi/Mimarlık	2021-2024
Lisans	Yıldız Teknik Üniversitesi/Mimarlık	2015-2021
Lise	Muharrem Hasbi Anadolu Lisesi	2010-2014